

Carolus Piso enucleatus, sive observationes medicae C. Pisonis certis conclusionibus physico-pathologicis comprehensae, rationibus firmis illustratae & in epitomen redactae / studio ac opera Bernhardi Langwedelii.

Contributors

Langwedel, Bernhard, 1596-1656.
Le Pois, Charles, 1563-1633.

Publication/Creation

Hamburgi : Typis Jacobi Rebelini, sumptibus Zachariae Hertelii, 1639.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/knaz2m29>

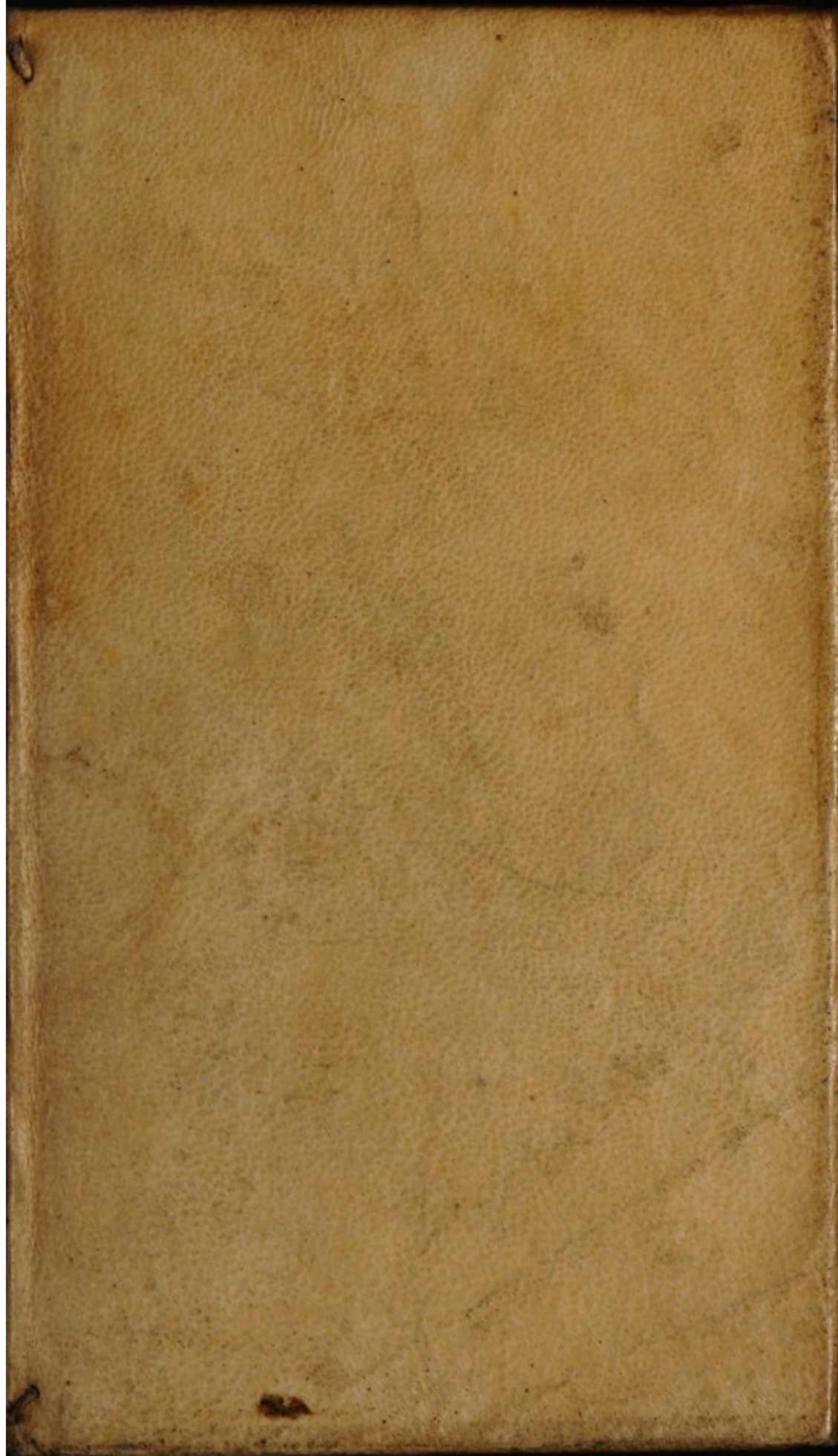
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

LANGWEDELIUS -- PISO ENUCLEATUS -- 1639

IV 1.

Jan
19

M

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

LE POIS, Charles

65528/A

CA

OBS

C. P.

BION

cit

VER

PH

a

CAROLUS PISO
ENUCLEATUS,

SIVE

OBSERVATIONES MEDICÆ
C. PISONIS CERTIS CONCLU-
SIONIBUS PHYSICO-PATHOLOGI-
cis comprehensæ, rationibus firmis
illustratæ & in epitomen
redactæ,

Studio ac operâ.

BERNHARDI LANGWEDELII,
PHILOS. ET MEDIC. DOCTORIS,
atque in Republica patria Me-
dici Practici.

Facilius est carpere quàm imitari.

HAMBURGI,

ANNO 1639.

JACOBI REBENLINI, Sumptibus
Zachariæ Hertelii Bibliopolæ,

151

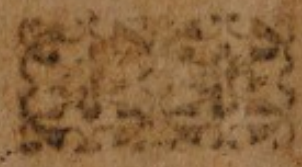
LONDON
 MEDICAL SOCIETY

CARLETON
 FLEET STREET
 OBSERVATION MEDICAL
 CONSULTING
 PHYSICIAN FOR THE
 DISTRICT OF ST. MARTIN
 AND ST. ANDREW
 LONDON

Studio de opera

TERMINARIUM LANGWEDIN
 PHIL. ET MEDIC. DOCTORIS
 SUPREMO IN REPUBLICA PATRIAE
 DIOCESE

Ex officio

HAMBURG

JACOBI RESEMIUS
 Librarius

IV

CCCC
 336
 666
 1111
 fff
 Dr. JUL
 Dr. FRA
 Ducib
 Do
 human
 rius (el
 te) qua
 reri. N
 ratio tr
 gnant
 maxim
 tis colla
 Id quod
 do, quip
 diderun

ILLUSTRISSIMIS AC CEL-
sissimis Sacri Romani Imperij Princi-
pibus & DOMINIS,

DN. JULIO HENRICO } Fratribus
DN. FRANCISCO CAROLO } germanis,
Ducibus Saxoniae, Angriae, VVest-
phaliae &c.

DOMINIS meis Clementissimis salu-
tem & perpetuam felicitatem.

N IHI est, Serenissimi
Duces, Principes Clemē-
tissimi, in omnibus rebus
humanis praeclarius aut praestan-
tius (eloquentiae Parente attestan- *Cic. ad*
te) quam de Republica benè me- *Planc. fam.*
reri. Nam eò (inquit) vitae nostrae *10.*
ratio transmittenda est, ut ma- *In Vat.*
gnam nominis nostri famam ex
maximis in Rempublicam meri-
tis collatis posteris relinquamus.
Id quod ulterius confirmat dicen- *Pro Plan-*
do, qui pro Republica vitam red- *co.*
diderunt, nusquam mehercule il-
):(2 limor-

DEDICATIO.

li mortē, quā immortalitatem
potius affecuti fuere. Hoc ipsum
Generosi Romani, nec non Græci
heroes olim fortissimi altius se-
cum pensiculando, pro patriæ sa-
lute vitam tot periculis exponere

Livius lib.

7.

haud dubitarunt. Quid enim M.
Curtius adolescens & genere &
animo Nobilissimus pro patriæ
incolumitate recuperanda non
præstitit? Annon seipsum pro dul-
ci solo devovendo, equo exorna-
to insidens armatus in specum to-
ti urbi ruinam minitantem intre-
pido animo sese præcipitando, ab
interitu illā vindicavit? Quid non

Liv. lib. 22.

Scipio Africanus in magnis Rei-
publicæ angustiiis, cum afflictā
Cannensi clade Urbs Romana ni-
hil aliud, quā præda Hannibalis
videretur, peregit? Annon ju-
rare omnes nunquam se relictu-
ros patriam coegit? pietatemque
non solum ipse plenissimam ex-
hibuit, sed etiam ex pectoribus
aliorum abeuntem revocavit atq;
adeo hostem prælio inito mascule

profig
tanorū
centis
defensi
gnans,
æternæ
sum fin
tuam si
rillimu
Heroes
civium
sunt. Qu
tas Rom
vaporib
tuas ege
nunqu
vit, imo
dignata
modi co
moror?
lurem ut
mam leg
res, sed p
& Sac. Re
pace aut
curz uni
Vos Ser

DEDICATIO.

profligavit. Quid Leonidas Spartanorum Rex? Annon cum trecentis viris ad Thermopylas pro defensione Græciæ strenuè pugnans, patriæ incolumitati suæq; æternæ gloriæ consulens gloriosum finem sortitus est, ac perpetuam sibi gloriam & nomen clarissimum reliquit? Hi prædicti Heroes bellicosi salutem patriæ ac civium supremam legem arbitrati sunt. Quocirca veneranda antiquitas Romana fidelib. Patriæ conservatorib. illustria monimenta ac statuas egregiè fabrefactas memoriæ nunquā intermorituræ ergò curavit, imò Patres Patriæ ipsos salutare dignata fuit. Cæterùm quid eiusmodi commemorandis diutiùs immoror? Ad Ill.^{mas} VV. Cels. non salutem unius Reip. populiq; supremam legē cum Romanis cogitantes, sed potius universæ Germaniæ & Sac. Rom. Imp. prosperitatem in pace aurea florentem suo cordi ac uræ unicè ducentes me convertito. Vos Serenissimi Principes splen-

Hærodotus

lib. 7.

Ælian. lib.

3.

DEDICATIO.

dorem Germaniæ antiquum nebulis Martis densissimis hætenus obnubilatum radiis pacis, instar solis cuncta sæcundantis, denuò illustrare allaboratis. Vos Ill.mi Duces ingentem voraginem tunc temporis Romæ, nunc universæ Germaniæ interitum minitantem non Bellonæ armis implere, atque flammæ indies eructantes extinguere nitimini, quin potius Excelso atque pacifico animo pacem almam jamdudum exoptatam, ast (proh dolor!) etiamnum exulantem restabilire sedulò conemini. Hinc tot immensos labores, tot numerosos sumptus, tot itinera periculi plena non sine summo bonorum corporis ac fortunarum dispendio hætenus suscepistis, sustinuistis. Succurrite, succurrite Principes Clementissimi Germaniæ fermè agonizanti non armorum strepitu, verùm pacis balsamo, Bellonæ furentis alexipharmaco. Pergite, pergite (in-

DEDICATIO.

(inquam) pugnare cum Leonida Spartano non pro defensione Græciæ, sed pro *Libertate Sacri Romani Imperij*. Nolite amore Patriæ Germaniæ atque pacis universalis Studio adducti amplius permittere, ut Allemannia olim laudatissima Heroïna reliquis Imperijs formidabilis, nunc despiciatissima, grandiore patiatur jacturam.

Sic Ill.^{mis} VV. Celsitudinib. meritò competet salutari Patres Germaniæ Patriæ; quo titulo quondam Augustus cohonestabatur, cum Senatus consentiens cum Populo Romano Augustum Patrem Patriæ per Valerium Messalam, consalutaret. At verò lachrymans respondit his verbis: Compos factus votorum meorum, Patres conscripti, quid habeo aliud Deos immortales precari, quàm ut hunc consensum vestrum ad ultimum Vitæ finem mihi perferre liceat?

Hæc & similia animo meo sæ-

):(4 pius

*Sueton. in
Augusto.*

DEDICATIO.

piùsvolvendo ac revolvendo, capi mecum meditari, quomodo & ego pro ingenii mei modulo de republica literaria ad barbariem ferè inclinante benè demereri possem, lucubrationculas videl. meas qualescunque gratas posteritati transmittendo.

Quibus ansam præbuit Author præsens, qui tractatum de morbis à serosa colluvie ut plurimum scaturientibus ingeniosè satis conscripsit. Hunc ipsum aliquoties perlustrando, non aliena à morbis, scorbuto nimirum, hydrope & ejus generis aliis huic regioni familiaribus ac partim Endemijs tractasse observavi.

Proinde scriptum hoc aliàs profundè doctum, verum nonnullis involutum & obscurum apparens, luce dignum judicans, ausus fui enucleare in certas adsertiones, si-
ve conclusiones redigendo & rationibus ex Authore desumptis stabiliendo. At verò haud defu-
ros

DEDICATIO.

ros sciolos scio, qui hosce labores
sint carpturi ac suggillaturi. Id-
circo hoc quaecumq; opusculum
medicum Ill.^{mis} VV. Celsitudinib.
non solum patrociniij implorandi
causâ humilimè dedico, conse-
cro & offero, sed etiam ad humi-
limam observantiam atque animi
devotionem declarandam erga u-
niversos & singulos Ill.^{mos} Saxo-
niæ Duces, inprimis autem erga
Serenissimum Principem ac DN.
DN. Henricum Julium, cujus
Illma Celsitudo sanitatem cor-
poris presentem conservandam,
& labefactatam divinâ ope recu-
perandam meæ fidei commisit,
submissè rogans, ut Ill.^{mæ} V.V.
Celsitudines hunc tractatum sere-
no vultu accipere, meq; ulteriori
Clementia gratiosè prosequi di-
gnemini. Quod superest, Jeho-
va Ter Opt. Max. omnium bo-
norum largitor & summus pa-
cis director omnium Serenissimo-
rum Principum corda ad pacis

):(5 con-

DEDICATIO.

conspirationem dirigat, ut cuncta in divini nominis sui gloriam vergant, quò concordiae vinculo arctè colligata, tandem in statu tranquillo vitam civiliter beatam transigere liceat.

Interea Ill.^{mis} V.V. Celsitudinib. sub faustis novi anni auspiciis largam benedictionem divinam cum salute tandem æviternā animo devoto comprecor. Dab. HAMBURGI sub ipsis novi anni 1639. auspiciis.

Ill.^{marum}

V.V. Celsitudin.

Devotissimus
cultor

BERNHARDUS LANG-
VVEDEL. D.

PRO-

PROLOQUIUM AD BENE-
volum & ingeniosum Le-
ctorem.

UT tibi, benevole Lector, constare
possit, qualis extiterit C. Piso, sic
habeto: Prænominatus Piso fuit Do-
ctor Parisinus, Consiliarius & Cubicu-
larius Medicus Henrici II. Serenissi-
mi Ducis Lotharingia &c. Ipsius ob-
servaciones atque Consilia de præter-
vixis hætenus morbis affectibusq. p. n.
ab aqua, seu serosa colluvie ac diluvie
ortis impressæ extant Ponte ad Mon-
ticulum. Anno 1618.

Quamvis autem C. Piso auctor
acutissimi ingenij & eximij judicij sit
adeò nervosus, ut operationes mentis
sereniores atque altiore requirant in-
dagine, imò in sua sententia, quam
defendendam suscepit, nihil desiderari
queat; nihilominus tamen conclusio-
nes certis rationibus ac firmis stabili-
tas

tas argumentis inde decerpere opera
pretium duxi, existimans hunc tra-
ctatum apprimè quadrare morbo Scor-
buto huic regioni endemio, adque il-
lum tum exactius dilucidandum, tum
felicius ac velocius curandum non
parum lucis atque emolumenti allatu-
rum, licet Author ipse morbum præ-
dictum (Stomacacen & scelotyrben
puta) veluti nationi Lotharingica mi-
nus familiarem sicco prætereire pede
visus fuerit; attamen illius historia,
ex tumoribus lienis aquosis, quorum
fit mentio in declaratione Conclusionis
52. abundè cognosci potest.

Quocirca Pisonis observationes
plerorumque morborum à serosa collu-
vie ortum trahentium in formam ad-
sertionum redactas tibi exhibeo, Pa-
radoxas quidem & à vulgatissimis ac
sapius decantatis Medicorum tum
veterum, tum recentiorum placitis di-
versas fateri licet; Veruntamen (si
res recte rationis trutinà ponderanda
venit) suis demonstrationibus haud-
quaquam destitutas animadvertes.
Nam in illis singulare ingenij Medici

acu-

acumen, iudicij præcellentia atque stylis
eminentia manifestè elucescunt. Non
enim aliena mutuacitia, sed propria
ex Palladis arce, nempe ex cerebro in-
genioso quotidianis observationibus
confirmato deprompta chartis consi-
gnavit: nec cum puerilibus aut servi-
libus ingenijs humi semper repere &
cum astragalis tantum Galenicis lu-
dere ipsi placuit, quin potius divina
particulam auræ altiùs elevando, res
medicas sublimioris contemplationis
proponere statuerit.

Quapropter Pisonem hunc enu-
cleatum (in defectu veterum exem-
plarum) boni consule, perlege ac dex-
trè iudica.

PARA.

PARÆNESIS AD CRITICOS curiosos.

FORSITAN vos Critici, qui nō-
dum in scirpō quæritis, me in-
simulabitis obscuritatis ratione
verborum quorundam obsoleto-
rum atque idioma quasi Plauti-
num redolentium. Verū nolo
vos ignorare, quōd verba ipsius
Authoris retinendo, in iis quip-
piam mutare nefas duxerim. Si
itaque bellum Grammaticalē ad-
ornare vobis arriserit, cum ipso
Pisone antesignano, non mecum
dimicare pergite. Interim sedu-
lō caveatis, ne rebus relictis in
verbis consenescat, atque ex cri-
ticis otiosis Cretenses malitiosi
evadatis. Hisce valere ac resi-
piscite.

DEHOR.

DEHORTATIO AD MOMUM
CAVILLATOREM.

VIDEOR videre non modò dentes
tuos plusquam Theoninos mican-
tes, quibus aliorum dicta scriptave ar-
rodere soles; verùm etiam sibilos audi-
re viperinòs, aliorum dogmata sana
virulento spiritu conspurcando. Cæ-
terùm Mome in arte calumniandi ni-
hil quippiam tibi novi ac inusitati,
quandoquidem antiquum semper ob-
tines, nec tibi, sed æquis & sinceris esti-
matoribus hac enucleata sunt. Inte-
rim pro maledica lingua refrananda
saniolem tibi mentem reprecor. Quod
si maledicendo insanire perrexeris, te
hisce pisces exorticatis, sive nucleis Piso-
nianis indignum iudicans, cortices tuos
nugis, mendacijs atque calumnijs re-
fertis tibi arrodere permitto.

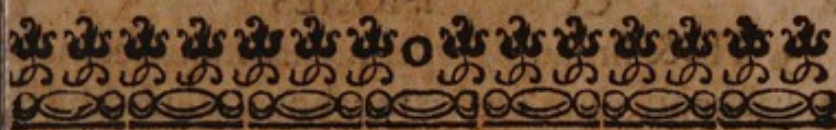
Conclusi
LXXII.
argumen
ipsius

Plenitudo
fa

tempore
dans, aquea
colluvium
percatam
2. Quia
urinas cop
aut vomitu

Συνὸ Θεῶ.

*Conclusiones Physico - Pathologicae
LXXII. Caroli Pisonis firmis ejusdem
argumentis stabilitæ, & ex proprio
ipsius tractatu de morbis à serosâ
colluvie depromptæ.*

I.

*Plenitudo serosa plerorumque affectuum est
fomes & causa materialis.*

Quia in omnibus in universum non ARGUMEN-
tantum ægrotis, sed etiam neutris, TA:
imò sanis cujuscunque temperatu-1. Adeiecti-
turæ, sexûs aut ætatis, & quovis anni onibus ex
tempore dejectiones quocunque modo succe- Prado-
lant, aqueæ ferè sunt ex prædominio & serosam minio
colluviem præ se ferunt, licet reliquijs fæcum con- aquosis.
purcatam, quæ dejectiones Hippocrati dicuntur
ποχωρήματα, ὕδατόχλωρα.

2. Quia pleræque crises per sudorem aut per 2. A crisium
urinas copiosas, pariterque cum spuitione largâ, plerarumq;
aut vomitu aqueo perficiuntur. conditione.

A

3. His

3. *Ab Hippocratis
authoritate.
Exercitatio corporis
præcipua
sanitatis
est causa.*

3. His & similibus experimentis inductus magnus Hippocrates, omnes morbos ab aqua & bile nasci prodidit lib. de aere aqua & locis, Siquidem serum passim bili immixtum in vasis redundat. Quin idem tantum momenti in corporis exercitatione ad tuendam sanitatem posuit, ut inevitabilem esse morborum necessitatem affirmârit, nisi congruus labor cibo potuique accesserit, lib. I. de diæta. Non aliter autem id præstat, quàm quia redundantem in toto serosam attrahit absumentque humiditatem.

4. *A signis
desumptis
à causis,
formâ &
effectibus.*

4. Quia id ex nativa ægrotantium temperie & particulari ipsorum affectuum idea & conditionibus, solutionis ut & modo invasionis, ac specie excretionis, & cæteris conspirantibus ac plenitudinem feri indicantibus demonstrari potest. In præfatione operis pag. 9. 10.

5. *A curationis
modo.*

5. Quia ex omnium observationum ab Auctore conscriptarum numero constat, plerosque morbos profligari ijs remedijs, quæ serosos humores vel evacuant sensibiliter, uti sunt hydragoga, diuretica & sudorifica; vel absument & absorbent insensibiliter, qualia sunt innumera pro constitutione videl. affectuum, quorum examen apud omnes Practicos institui potest, in primis autem apud Carolum nostrum Pisonem in singulis suis observationibus.

II.

*Lien non refundit in ventriculum reliquias
succī Melancholici, qui ex sanguinis massa
in hepate genita secerni atque repur-
gari existimatur.*

1. Quia alimentum externum, sive cibus, RATIO-
NES:
quo vescimur quotidie, suis inutilibus partibus, terrenâ, ob commoditatem in distributione chy-
li, & aerea seu flatuosa, ob capacitatem ventri-
culi & intestinorum abundè expurgatur in pri-
mâ sui coctione, ita ut in secunda coctione so-
lùm igneæ & aqueæ secerni & repurgari de-
beant.

2. Quia non potest chylus adhuc immixtus
terræ inutili necdum defæcatæ deduci ad visce-
ra, quod oscula vasorum gastricorum, ut & me-
saraicorum admodum sunt angusta, & puncti
cujusdam instar exigua, adeo ut crassamentum
terrenum admittere nequeant.

3. Quia iniquum fuit per fæcis melancholi-
cæ rejectationem hominem obnoxium reddi
importunæ fami, quæ dissipationi & effluvio
substantiæ propriæ minimè respondeat.

4. Quia iniurium fuit, eundem ventriculum
satis superque validum, & in retinendo firmum
fibris nimirum, temperie & conformatione ad
retinendum accommodatis instructum excre-

1. A prime
coctionis

conditione,

2. A vaso-
rum, per
quæ chymi
transitus.
angustiâ.

3. Ab in-
commodo
future fa-
mis perpe-
tue.

4. A proprio
ventriculi
robore.

mentis alienis aggravare & opprimere, nedum roborare.

*5. A defectu
autopsie
talis excre-
menti.*

5. Quia huiusmodi excrementum atrum & fæculentum, quale à liene perhibetur rejici, postquam satisfecerit fictitijs illis usibus nusquam conspicitur, rejectari singulis diebus, ut bilis flava solet; aut verò affixum ventriculi parietibus, nusquam per anatomiam deprehenditur. Cum aliàs terreum excrementum exhalare & evane-

Ater vomitus & deiectiones nigre sanis non contingunt.

scere prorsus sit inopinabile; Neque ater vomitus limo aut pici fuscæ similis, vel deiectiones similes usquam sanis contingunt, sed cacopragiam visceris alicujus & corruptelam passim consequuntur.

6. A privatione requisitorum conceptaculis excrementi priorum.

6. Quia nulla vasa particularia sunt, quæ ex hepate privatim sanguinem limosum deducant in lienem; quæ tamen adesse oporteret, ut ex analogia meatuum cholidochorum constat; neque porrò est cavitas ulla in lienis corpore, quæ limi illius ad tempus adservandi capax sit: nec denique ulli sunt ductus, aut conceptaculum aliquod aliud lienì appensum, per quos ductus in huiusmodi conceptaculum, aut extra corpus statim fæx illa inutilis deponi possit. Quod verò de hæmorrhoidalibus venis dicitur, quasi ad eum usum natis, commentitium esse hæc declarant; Nam in primis cum lien ramum splenicum cum ijs conjunctum habeat, fæx reflueret per eundem ductum, per quem sanguis lutulentus

Hæmorrhoidales venæ fæcem melancholicam secundum naturam non excipiunt.

tus est at
fluxus ill
tempori
fat. operi

Lien est
scilicet
quem fa
re at

1. Quia
gu
defectum
conform
omnem
refundi p
cio aorta
cordis, in
trahere, &
prorsus ac
inqua dur
cor in erni
effundend
ex sanis ip

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 5

tus est attractus, quod ridiculum est. Præterea fluxus ille hæmorrhoidalis omni ætati, sexui, tempori esset familiaris, quod non est. In præfat. operis pag. 17. 18. 19. 20.

III.

Lien est officina altera sanguinis tenuis scilicet & calidi, qui in arterijs continetur, quem sanguinem ex portione chyli tenuiore attractâ generat, genitumq; pulsu in universum corpus distribuit.

I. **Q**uia cor minimè potest esse officina sanguinis arteriosi, tum propter materiæ defectum, tum propter cordis minùs aptam conformationem. Prius exinde patet, quòd I. **Ab ineptitudine cordis substantiæ.** II. **Propter materiam, ex qua sanguis arteriosus conficiendus est, defectum.** cor in emittendo à se potiùs spiritu antegenito effundendoque in arterias incumbit: Posterius ex sinus ipsius ventriculi sinistri amplitudine &

A 3 moræ

2. *Propter
sinus cordis
amplitudi-
nem.*

3. *Ob mora
breuitatem
in motu
cordis.*

2. *A mate-
ria idonea
praesentia.*

mora brevitate in motu cognosci potest. Amplius etenim cordis sinus minimè est aptus materiae crassae conversioni in tenuissimam substantiam, & accuratae unioni diversarum substantiarum, quae non nisi lentè sensimq; perfici possunt, idque diuturno tempore: quibus affectionibus repugnat brevis admodum mora, quae in amplo cordis ventre conceditur per alternantes & contrarios diastoles & systoles motus. Non itaque cordis conformatio composita esse videtur ad sanguinis tenuis procreationem, sed tantum ad attractionem & distributionem alicujus materiae, quae utramq; celerem admodum patiatur affectionem. Nam sanguinis tenuis coctio distributioq; minimè confertim, sed potius sensim ac lentè fieri debet, ut effluvio substantiae nostrae non affatim, verum sensim & continenter facto respondeat.

2. Quia lieni chylus tenuis, vel chyli portio tenuis & liquida, quae nimirum immoratur in ventriculo, ad manum veluti est ceu materia idonea, ad cuius deductionem venae gastricae omninò sunt comparatae, tum verò etiam preparationi eius ad sanguinis tenuis formam ac radices inprimis ejusdem perfectae conversioni; arteriae autem & radices, tum inprimis ramus splenicus jam confecti partim ulteriori
cla-

elaborat
ompinò
est com
guinis cr
calidi, q
tuor dive
mis resp
centibus
guis ven
aereis &
elaborat
3. Qu
bus tum
teratque
dicibus
stendit
um, ne
commu
gia om
cujus m
stes, ma
in avibus
quunt, i
sa crassac
4. Co
militudo
sanguinis
substantia

elaborationi, partim ejusdem distributioni omninò sunt accommodatæ. Chylus enim est communis materia, ex qua utriusque sanguinis crassi nimirum frigidique, & tenuis ac calidi, qui cum sit mixtum quoddam ex quatuor diversis substantijs totidem elementis primis respondentibus iisque imperfectè coalescentibus, ex particulis terrenis & aqueis sanguis venosus & crassus in hepate conficitur; ex aereis & igneis sanguis tenuis & calidus in liene elaboratur.

Chylus utriusq; sanguinis materia ex qua.

3. Quia caro lienis affusa prædictis radicibus tum venæ splenicæ, tum arteriæ, non aliter atque parenchyma hepatis adjunctum radicibus venæ portæ hepaticæ & cavæ, satis ostendit par esse in utroque membro officium, nempe in conficienda aliqua materia communi positum: quod constat ex analogia omnium partium, quæ generationi aliqujus materiæ publicæ inserviunt, ut sunt testes, mammæ, præter hepar & ventriculum, in avibus, quæ non nisi prædura semina coquunt, in quibus propterea plurima caro densa crassaque adjungitur primæ officinæ.

3. A parenchymatis constitutione.

4. Confirmat porro hunc usum partim similitudo substantiæ parenchymatis lienis & sanguinis tenuis calidiq;ne, cujus utriusque substantia tenuis & spumosa est, & ex flavo

4. A similitudine & conformatione lienis

subnigricans atque rubore afflato suffusa; partim denique conformatio lienis non in cavitate aliqua insigni posita, sed in plexibus varijs vasorum exilium & angustorum, quæ conformatio aptatur officinis materiæ alicujus sive succi utilis toti corpori, ut constat ex hepate, testibus, mammis, reti admirabili in cerebro, placentâ uterinâ, & reliquis in corpore glandulis è myriadibus vasorum contextis, in quibus succus lentè excoquitur & simul sensim distribuitur.

5. *A situ
lienis he-
pati opposi-
to.*

6. *A sedatione famis
statim ab
assumptis
cibis, præ-
sertim li-
quidis nu-
trientibus,
ut jussulis,
vino gene-
roso & si-
milibus.
Venarum
mesaraicarum
suctio.*

5. Quia situs lienis hepati oppositus innuere videtur convenientiam utriusque in uno communi officio; Natura namque uni & eadem actioni seu muneri duo instrumenta ministrantia ut plurimum destinare consuevit, eaque sibi opponere, aliàs si unicum duntaxat ad unum officium idque publicum destinat, ei situm in corpore medium concedit, ut ex anatomia constat.

6. Quia famis sedatur statim ab assumptis cibis, quod suctio sive attractio vehemens lienis & venarum gastricarum quiescit, utpote cui satisfit per liquidioris cibi præproperam in vasa & lienem distributionem. Non enim venarum mesaraicarum exsuctioni satisfit ab assumptis statim alimentis; quia venæ mesaraicæ non immediatè ventriculo implantantur, sed inte-

PH
intestinis. le
quod prius
cum assumpt
conveniat
ventriculo
sumptis cibi
quod hepatis
mesaraicas
aut venarum
seu eximia
quia famis
saturat, denu
consuevit,
in solet py
mesaraicis
pati porrig
poris ab ali
fames pro
stricæ & e
orta, &
trahere na
que tenuia
quid.
7. Quia
toracibus,
rum in prin
bit autem
quam, nisi

ntestinis. Itaq; nihil ex ventriculo arripiūt, nisi
quod prius fuerit in intestina delapsū, unde
cum assumptis cibis pylorus arctè claudatur &
conniveat per plusculas horas, nihil igitur ex
ventriculo in intestina descendat statim ab as-
sumptis cibis, certè fames minimè sedatur, ideò
quod hepar partem cibi liquidiorē per venas
mesaraicas alliciat; Neque sanè hepar etiam
aut venæ mesaraicæ invexerunt famem illam
seu eximiam suctionem, quod confirmatur,
quia fames, quæ ab assumptione ciborum ces-
avit, denuò post sex horas circiter evigilare
consuevit, quo tempore scilicet primū ape-
riri solet pylorus & chylus per intestina vas
mesaraicis distribui primū atque per ea he-
pati porrigi. Relinquitur ergò, ut tunc tem-
poris ab alterius visceris nempe lienis suctione
fames propendeat, quippe ex quo venæ ga-
stricæ & epiploicæ in primisque vas breve ex-
ortæ, & ipsimet ventriculo insertæ statim
trahere natæ sunt assumpta liquida, fusa at-
que tenuia, quæ sunt materia sanguinis te-
nuis.

7. Quia lien, ut apparet in melancholicis
toracibus, est famis causa seu tractionis cibo-
rum in prima officina confectorum. Non tra-
hit autem è ventriculo chyli portionem ali-
quam, nisi ut eam in succum suæ nutritioni

*ni non sa-
tisfit statim
ab assum-
ptis.*

*Hepar &
vena me-
saraica non
excitant fa-
mem ab as-
sumptione
ciborum post
6. horas evi-
gilantem.*

*7. A fame
melancholi-
cis consueta.*

particulari convenientem, atque adeò utilem nutritioni totius corporis convertat, ut constat ex analogia hepatis, testium &c.

*2. A celeris
exhausto-
rum liqui-
dorum ex-
cretionis.*

8. Quia observare licet eos qui plurimum bibunt, præsertim si tenue vinum hauserint, quale est album, ut Rhenanum, statim & vix dum è mensa egressos multum meiere idque crudum & potui finitimum. Quæ mictio minime fit tracto sero è ventriculo per pylorum: utpote cum his ad amussim conniveat, donec perfecta fuerit chylicatio, sed immediatè è ventriculo per vasa gastrica vasque breve potissimum, ut celeritas distributionis indicat; Quia porro vinosa substantia & alibilis mictione non redditur, sed aquea tantum, verisimile est nutritiam illam vini partem in ipso liene restitare, atque adeò in finitimum succum ab eodem liene converti, qualis substantia est sanguis tenuis & calidus vino prorsus congener, atque jusculis aut potulentis verbi gratià alibilibus, aut potius similis parenchymati lienis rubore atro suffuso, qualis in sanguine emicat arterioso.

9. A pyralismo & sudore melancholicorum.

9. Quia melancholici, seu potius atrabillares sunt salivosi observatigne Hippocratis in Epidem: Sæpius, ut sect. 2. lib. 2. *Quartanarij sudant mejuntq; plurimum; nimium in illis lien æstuosus rapacissimus est liqui-*

quidarum omnium rerum, quæ in ventriculo
occurrunt.

10. Quia experiëntiâ constat, lienis tempe-
riem immutare ex parte & trahere ad sui simi-
litudinem non solum sanguinis arteriosi mas-
sam, sed & totius corporis habitum observa-
tione Hippocrat: *Quibus lien deorsum
vergit, his pedes & genua calent, nasus
& aures frigent.* Liene enim phlogosi la-
borante sanguis arteriosus toto corpore æstu-
at, & nigricans præ adustione conspicitur,
cujus fervoris ratione arteriæ saliunt cum mur-
mure & strepitu quodam in temporibus ma-
ximè, pariterque aures tinniunt perpetuò pro-
pter pulsationem jugularium vicinarum; vi-
giliæ jugiter infestant, universus habitus urit-
ur & fuscedine quadam seu flavitie atrori san-
guinisque ambustioni commixtâ attestante
fædatur. Sic etiam hepatis temperationem
observatione Galeni temperies quoque san-
guinis crassi & habitus corporis sequi solet.

11. Quia hoc viscus est focus frequentissi-
mus plerarumque febrium sive continuarum,
sive intermittentium, quæ ex inflammatione
maximè sanguinis tenuis, fervidi & atrabilef-
centis succenduntur, uti ex dissectione cadave-
rum eorum, qui ab ejusmodi febriû violentiâ
perierunt, in quibus lien totus sanguinem a-

10. A san-
guinis arte-
riosi & to-
tius habitus
immutatio-
ne ob lie-
nem.

11. A febriû
generatione
ex sanguine
tenuis ferve-
do ob lienis
vitiis.
Observ. A-
natomica.

tro-

trorem fulgentem præ adustione retinente carbonis instar turgere conspicitur, nec non ex excrementis, quæ picem fusam substantiâ sua & nigrore fulgente referre solent, atque etiam ex solutione ejusmodi febrium deprehendere est. Solvuntur enim ejusmodi febres aliquando vel sanguine atro excreto per hæmorrhoidas, vel atris ichoribus cum urina rejectis ex observatione Hippocratis. Et ut frequentissimus est fomes febrium tertianarum hepatis, ita lien quartanarum, atque ejusmodi febres ab eisdem causis fiunt & præsertim à spontanea inclinatione & recurso sanguinis arteriosi in lienem.

12. A propensione lienis in tumores aquosos.

12. Quia idem convincit propensio lienis partim in obstructions, partim in tumores aquosos ob multa scilicet terrena excrementa arenosa seu lutosa cum aquea chyli portione per vas breve quidem, sed amplum alioqui importunè attractâ.

13. A lienis penuria in piscibus & avibus.

13. Quia animantes frigida humidæ, ut sunt pisces, in quibus elementum prædominatur aqueum, lienæ carent, quippe qui non nisi sanguine frigido & crasso egent: à qua etiam causa fortè aves, quæ ex aqua genus ducunt, quæque ova duntaxat, non autem vivum animal pariunt, lienem exiguum habent, adeo ut is sensum fugiat. In præfat. operis pag. 22. usque ad 31.

IV.

*Lien est precipuus seri
fons.*

QUIA tumoribus aquosis, qui supra ad-
mirrationem in immanem excrescunt
nolem, obnoxius est.

PROBATIO-
NES:

2. Quia intemperies lienis calida ficca o-
nnem ferè ex cibis & potulentis humiditatem
quea exugere & vehementer attrahere nata

1. A tumo-
rum aquo-
rum fre-
quentia.

pta est, cujus intemperantis attractionis ar-
umentum est dura alvus splenicis familiaris.

2. A tempe-
rie lienis ad-
serum at-
trahendum
idonea.

3. Quia annotatione Hippocraris splenici
erpetui sunt Chremetes, sive Salivatores, &
orum morbis familiares sunt sudores assidui;

3. A solutio-
ne affectu-
um lienoso-
rum per ex-
cretiones a-
quosas.

um verò urinæ tenues juxta illud: *In longis
ebribus tenuibus erraticis tenuium uri-
arum mictus affectum splenem ostendit.*

4. A condia-
tione sero-
rum affe-
ctuum sini-
stras partes

4. Quia fluxiones omnis generis & affe-
tus præter naturam, quorum causa materia-
s est serum, invadunt affliguntq; præsertim si-
istras partes.

5. A doloris
nephriticis
proprietas.

5. Quia experientia constat, in omnibus
nephriticis ferè dolere renem sinistrum, in
aucis admodum dextrum, quæ est observa-
tio Dodonæi & Pisonis. Quid ita? quia scil.
en multâ turgens aqua suam deponit & ex-
nerat plenitudinem in renem vicinum, & sibi
situ

occupan-
tium.

situ respondentem, quæ inter decurrendum per renem dimovet deturbatque sive arenulas, sive lapillos non sine acerbis sæpe doloribus.

*6. A feri u-
silitate in
Liene præ-
standa.*

6. Quia præcipui feri usus pertinent ad elixationem succorum atque temperationem, & ab inflammatione vindicationem: Portio autem chyli calida tenuis, ex qua lien sanguinem conficit, propior est affationi à viscere præsertim calido suâ natura, certè itaque feri affusio maximè necessaria fuit in hæmatosi, quæ fit in liene, ut sanguis minimè assaretur, sed potius elixaretur. In præfatione operis, pag. 33.

V.

*Caput est castellum, seu labrum accom-
modatum distributioni feri, sive aquæ
membra omnia, quæ animali cientur
motu, irrorantis ac humectantis, & spe-
ciatim instrumenta gustûs incolumitatis
quidem eorum retinenda, & cause
sine qua non gustûs
gratiâ.*

FUNDAMENTA:

*1. A necessi-
tate colle-
ctionis feri
in capite.*

1. Quia caput internum externumque innumerabilia pertexunt vasa sanguinea utroque & sero distenta, & arteriæ præsertim, atque sanguis quidem in nutritionem capitis totus impenditur, aqua autem minimè; & præ-
ter-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 15

erea hæc aqua neque iter in vasa, unde fluxit, elegere, neque per cranij densitatem exudare sensibilibiter, neque per loci teporem resolvi potest. Itaque superfluit necessario, atque inde tanquam è declivi loco sensim è capite secundum ejus apophyses, & membranas nervosq; repluit in eorum extremitates membrorum, uæ aquâ scatere secundum naturam reperiuntur.

2. Quia aquâ præter naturam in capite congesta & cunctante sive ob meatuum ejus excretioni dicatorum infarctum, sive ob expul-
sionis impotentiam frequentissimi affectus laboriuntur, ut soporosi, epileptici.

3. Quia ab eadem aqua è capite depulsâ fluxiones variæ in diversas corporis partes prodeunant, & præsertim arthritidis genera, quorum materia quidem est serum, terminus autem à quo est caput, quod confirmatur; quia hujusmodi fluxiones prævertunt quidem sæpè ernutamentum & motus convulsivi, subsistentur autem subsistentibus fluxionibus, ut tate ingravescente, soporosi & lethargici affectus. In præfat. operis pag. 35.

VI.

enarum tumores, Parotis, Parasynanche
& aliarum in ore & circa maxillas glandularum tumores plerunque
sunt aquosi.

I. Quia

2. Ab effectibus seræ detentionem in capite insequentibus.

3. Ab effectibus effluxum sed ex capite constantibus.

FULCIMENTA:

1. A tensio-
nis & du-
rities condi-
tione.

2. Ab inva-
sionis &
solutionis
modo.

3. A tempera-
mento
agrorum ad
serosos hu-
mores colligendos apto.

4. Ab alvi
lubricitate
& defluxio-
ne in gu-
lam.

5. A partiū
sitū.

1. Quia in tumoribus illis adest tensio duritiesque mediocris, sed tamen indolens, quod non potest fieri, nisi ab aqua mediocriter in corpore tepente & nullam mordacem qualitatem habente.

2. Quia hunc aqueum humorem fomitem esse probant, cum invasio non ita subita, sed lentè progressa per motum scil. attractionis, cujus occasio apricatio nuda sæpissimè, tum resolutio lenta pariter, sed perfecta citra reliquias sive puris, sive alterius materiæ durioris, vel saltem quæ cum plurima salivatione fiat.

3. Quia ægrorum his affectibus obnoxium nativa corporis constitutio in serosam colluviem est proclivis.

4. Quia alvus semper in illis liquidis diffluit excrementis frequentesque fiunt in gulam fluxiones, quæ vel cibis viam intercludunt.

5. Quia partes commemoratæ meatibus excretioni seri è capite ceu communi labro depluentis inservientibus è directo subijciuntur, & porro glandulæ omnes cum sint texturæ rarioris, aquæ imbibendæ sunt natæ aptæ. Observ. 3. 4. 5. pag. 39. 40. 41.

VII.

Odontalgia creberrimè ab eluvie serosi humoris è cerebro decumbente succrescunt.

1. Quia

1. **Q**uia nulla temperies, nulla ætas, nulla vitæ institutio nullumque anni tempus datur, in quo caput non scateat aquatili humiditate, quæ postea levi causa accedente ad dentium locum ablegatur.

2. Quia assidua salivatio perpetua ferè doloris dentium comes.

3. Quia neglectis remediis, quibus vulgò os colluitur, conferunt medicamenta primo quoque tempore ingesta, quæ serum sive aquam educere sunt potentia. Observ. 7. pag. 43.

VIII.

Hypochymatis causa materialis est. sæpe aqua, sive serum purum putum, quod interdum lentius jam à mora factum est, vel cui immixtum est nonnihil mucosi illius & excrementitij humoris viscidique, qui à particulari nutritione cerebri superare solet.

1. **Q**uia serum in capite redundare passim confuevit non tam ex vaporibus undecunque in caput elatis & ejus frigore a-

RATIO-
NES:

1. A feri-
gi redun-
dantia in
capite &
ejusdem ne-
cessario de-
fluxu in par-
tes subje-
ctas.

B

qua-

quacunque ratione redundans in capite quoties ab eodem depluit in subjectas partes, ac præsertim oculos, variis fluxionibus materiam præbet.

3. *Ab humoris intercipiendi præma & indole.*

3. *A calidâ capitis constitutione.*

4. *A genere victus rationis constitutione.*

2. Quia initio humor iste intercipientis & in extremo pupillæ propè crystallinum latitans tenuis est fluxusque & non densatus ac coloris aquei seu aeris à diaphano parum remoti, unde sui speciem ad extra effundere nequit, ut ab alijs videatur.

3. Quia in ægris hypochymate laborantibus adest colluviei serosæ capitis fomes, calida scilicet capitis constitutio, quæ propensa est in omne fluxionum genus, ut annotavit Galenus. *Quibus (inquit) sanguis est fervidior, & vasa inprimis, arteria plurimò redundant sero;* quibus vasis quia innumeris caput est intertextum (gratiâ scilicet uberioris spiritus, qui tot sensibus pro vita excubantibus & tot sufficiat motibus) necesse itaque caput perenni scatere aquâ.

4. Quia victus rationis momentum omne in parco usu liquidorum & parcissimo potu positum est, præcipueque vini, quo nihil in implendo capite, serosæque plenitudine augenda pro insito ejus fursum impetu substantiæque modo aqueo potentius reperire est.

5. Quia

5. Quia usus manifestus est hydragogo-
rum eorumque omnium, quæ manifestè a-
quam evacuant, qualia vulgò præscribuntur
pro curatione hujus affectus. Observ. 10. pag.
54.55.

IX.

*Hemicrania sæpcnumerò accidunt ob
serum vel in capite antè stagnans ac
quiescens, sed per ambientis commotio-
nem sive ab obscuro quodam Lune sy-
derumq; influxu, sive à reciprocantibus
ventis illatam, sive aliter fermentatum,
vel à raptu quodam in caput delatum &
fervescens, ideoq; cerebri membranas
violenter distendens divel-
lensque.*

*5. Ab usu
hydragogo-
rum profi-
citur.*

DEMON-
STRATIO-
NES:

1. Quia adest dolor non acer ac pungens,
sed gravitate obtundens.

2. Quia vomitum aquæ semper etsi ali-
quando bili immixtæ, sed ut plurimum sin-
ceræ pueræque, lentæ tamen & albumen
ovi quasi congelati referentis, solutio do-
loris semper ex voto subsequitur. Hæc a-
qua Hemicranicis evomi solita ipsissima est
specie, quæ à medicamentis validis & hy-
dragogis tracta vomitu passim rejici con-
suevit, quam omnes ab uno fluere capite,

*1. A doloris
differentiâ.
2. A vomi-
tus aquosi
in vomine.*

*Aqua ex
venis mesaraicis in
ventriculum
non ascen-
dit.*

non evenis autumant. Etenim ratio dissua-
det, aquam ex se gravem è venis mesaraicis
gastricisque sursum ascendere in ventricu-
lum vasis illis superiorem posse, unde nun-
quam visum est serosam totius habitus col-
luviem per ventriculum deposuisse, vomitu-
que redditam fuisse, sed per intestina in diar-
rhæa aquosa, cum contrà nihil frequentius,
quàm particularem capitis pleonexiam in
ventriculum deponi. Proinde in vomitu ex
hoc affectu orto Pisoni ea meningum cere-
bri contractio animadverta est, ut manifestè
cranium à seipso divelli sururaque coronalis
aperiri ipsi propemodum videretur non sine
atrocissimo dolore.

*3. A somni
proprietate.*

3. Quia somnus, sive sopor quacunque
horà dici omnibus hemicranicis sensim ob-
repens dulcis ac demulcens, nec non *ἡμέτερος*
est. Ex quatuor enim humoribus
in massa sanguinis contentis in capitis vasis
bilis quidem vigilias infert suā acrimonia &
ficcitate, reliqui autem tres humores unā
cum excremento cerebri mucoso præ insita
crassitie haud faciliè possunt resolvi. Itaque
in meatus sensuum appulsi non levem aut
breve somnum scil. *ἡμέτερον*, qualis
hemicraniam comitatur, sed contumacem
& verum soporem certe *δυσδιήγετον* ad-
ferunt.

ferunt. Serum autem sanguinis vehiculum cum naturâ sua mulcebre, sit ac frigidum & humidum tum præ tenuitate facilè resolvable, proinde somnum primi generis natum est excitare, & eum qui sit alioquin doloris præstantissimum remedium.

4. Quoniam, experientiâ teste, Hemicrania epilepsiam gravissimosque capitis affectus soporosos præcurrere solet. Hujusmodi autem affectus, ut postea demonstrabitur, seorsam in capite colluviem continentem habent causam.

5. Quia induciæ existunt cum hemicrania, imò pax alta, quoties præcipiti vere & æstate universum corpus quotidianis & matutinis sudoribus sponte manantibus diffluit.

6. Quia convulsivos abdominis & hypochondriorum dolores, qui hemicraniam comitantur, capitis dolor semper prævertit. Obiter hinc elici potest, caput per idiomata seras laborare, intestina ventriculumq; per summa seras capitis. Observ. II. 12. 13. pag. 62. 63. 64. 65. 66.

X.

Vertigo simplex oritur à seroso humore spiritus horsum vorsum volvente, & representante animæ objectorum quiescentium species mobiles.

4. A similitudine affectuum, quos hemicrania præcedere solet.

5. Ab allevamento ex sudoribus.

6. A natura affectuum, qui hos sequuntur dolores.

TIONES:

1. *A spuma-
tione comi-
te.*2. *A vomitu
tius aqua
pura com-
modo.*3. *A causa
vertiginis
primitiva
ex sententia
Aretai.*4. *Ab iden-
titate affe-
ctuum, quos
praecurrere
solent.*5. *A sym-
ptomatum
sequentium
conditione.*1. **Q**uia adest spuitio assidua cum nulla suspitione vaporis è subjectis visceribus demandati.

2. Quia ægri à vomitu aquæ puræ liquidaque sed spumescens magnum affectus allevamentum accipiunt.

3. Quia observatione Aretai inter causas vertiginis est corpus minimè sudore diffilatum, hoc est, serum suppressum.

4. Quia vertigo est prænuncia Apoplexiæ vel Epilepsiæ, & in eas facile migrat, quas affectiones demonstrabitur continentem causam habere serosam colluviem. Quibus namque ex Hippocrat. 12. sect. 1.3 Conc. *Capitis dolor, sonitus aurium sine febre, tenebrosa vertigo & vocis tarditas, hos vel Apoplecticos vel Epilepticos, vel denique obliviosos fore expecta.*

5. Quia vertigo his ferè symptomatis stipata hemicrania scilicet prægressa, febricula, dolore oculorum, tenebrosâ visione, vomitu aquoso, & id genus, quæ describit Hippocrates; tamen ea omnia ipse refundit in pleonexiam serosam capitis li. 2. de morb. Non enim describit hydrocephalum, ut sentit Clarus Mercatus, sed potius hemicraniam vertiginosam. Obser. 14.

pag. 70.

XI. Ca^a

XI.

*Carus sæpè fit à sero, sive à feбри, si ad-
fuerit, sive à tempestate aërea commoto,
quod susq. deq. vasa cerebri distendendo
in eam sinus contrahit angustiam, ut de-
inceps eâ copiâ, quâ sensus postulat,
spiritum admittere non
possint.*

FUNDA-

MENTA:

I. **Q**uia sanguinis ipsius massa quatuor
complexa humores tam facile ab oc-
casione aliqua externa, qualis est aeris per-
turbatio, quæ huic morbo sæpe dat princi-
pium, in vasis turgere potest: Sed serum
duntaxat, quippe quod facilimè & creberri-
mè ab hisce causis movetur, ut ex multis i-
psius observationibus antecedentibus &
consequentibus constare potest.

1. A com-
motione feri
facilimâ.

2. Quia in pueris duntaxat iisque tem-
perie à natura mediocri, aut versus frigus &
humiditatem inclinante præditis, quibus
membranofum nervosumque genus longè
mollius est & effæminatius, ut serum in ca-
put appulsum excutere possit ad meatus ex-
cretionis ejus à natura institutos, sopor ille
comitem se adjungit continentibus febri-
bus.

2. A com-
plicatione
cum syno-
chio in aetate
solùm pue-
rili.

B 4

3. Quia

3. *A signis
deluvium
serosam in-
dicantibus.*

3. Quia ægelli filioli sui hoc sopore comprehensi Observ. 15. natura prona extitit ad illuviem in capite serosam, scil. vernacula viscerum temperies ei ad humiditatem propendebat & mediocrem calorem, caput oppidò magnum erat, idemque a choribus sive ulcusculis, quibus ætas ea scaterere solet, nusquam antea diffluit; & contra assidua illi spuitio multa, frequentesque catharrus in fauces & diarrhæa cephalica.

4. *A solutio-
nis termi-
no.*

4. Quia solutio ejusdem fit citra excretionem ullam & citra abscessum, qualis perfecta resolutio & insensilis in aqueum duntaxat humorem cadere potest. Id ipsum etiam accidit in puello; Nam vi medicamenti hydragogi, Diaphænici scil. & syrupi rosarum solutivi serosa præcipue immunditia e corpore & capite plurima illecta defluxit per alvum. Vide Observat. 15. pag. 73. 74. 75.

XII.

Parapoplexia, sive Apoplexia levis, aut febris tertianaria eaq. comatosa provenit à seroso humore, bile atque fuliginibus biliosis nonnihil perfuso atque caput opplente univrsum unà cum sanguino in stipitibus magnorum vasorum ebulliente & accenso.

Hujus

HUus immunditiæ multæ cerebri mucosis excrementis conspurcatæ clara fuerunt indicia in Viro Illustrissimo, cuius hoc symptomate extincti mentio fit Observ. 16. Sternutatio assidua plurium dierum. Tussis cum cantu. 3. Oculi sine causa manifesta collachrymantes. 4. Sopor singulis Epileptasij exacerbationum periodicarum coniunctus & adeo contumax, ut nisi quindecim horis exactè solveretur. 5. A qua reperta plurima stagnans in toto capite, & adhuc in cadavere refes, nec ab ardore febrili desiccata. Febrem verò in sanguine inflammato hæsisse argumentum est, quod sanguinis massa ardore febris penè exiccata exhausta que sit, ut dissectio cadaveris docuit, cum in vasis vix libra sanguinis restitisset in demortuo. Observ. 16. pag. 81. 84. Vide etiam observ. 17. pag. 86.

FULCIMENTA:

1. A sternutationis frequentia.

2. A tussis specie.

3. Ab oculorum illachrymatione.

4. A soporis gravitate.

5. Ab autopsia.

XIII.

Apoplexia alia perpetua, alia intermittens quoque est.

APoplexiâ perpetuâ prætermisâ, quæ ab omnibus conceditur, Intermittens est, quæ fit ex materia non in cerebro ante congesta, sed illuc affatim aliunde translata, ut in puerpera, cuius mentio fit apud Clariss. Virum Ludovicum Duretum, quæ ex inpu-

ARGUMENTA:

1. Ab autopsia.

L. Duretti.

B 5

erpe-

3. *A febris,
qua apo-
plexiam co-
mitatur,
facit.*

3. *Ab au-
thoritate
Avicennae
& Galeni.*

erperio ex trāslatione sanguinis suppressi in caput apoplectica interijt. Non enim de natura apoplexiæ est, ut in cerebro semper præfuerit focus, saltem focus, qui excitat febrim, sed potest esse vel in visceribus, vel in vasis magnis & aut statim prima accessione ferri in caput, aut aliquo alio die deinceps ex iis, quibus solet moveri materia febris, five sanguis. Nec enim dubium est, febrim Apoplexiæ comitem posse alicubi, quam in cerebro latere, ut horror, à quo sæpe incipit Apoplexia, insinuat, & præterea febris in capite focum habens cum delirio & vigilijs potius conjungitur. Itaque fieri potest febrim Apoplexiæ comitem quasdam habere exacerbationes, licet ratione soporis obscuras, quod scilicet cerebrum perfectè non liberatur, ut evenit in casu Illustrissimi Observ. dictâ paralyssi superveniente primæ invasioni, quæ quatuordecim duravit dies & periodicos manifestè motus habuit singulis motibus Lunæ & tempestatum mutationibus recurrens. Avicenna quoque huiusmodi constituit differentias, easdemque Galeno insinuavit. Observat. 16. pag.

85.

XIV.

Apoplexia levis, qua in Paraplegiam, seu Hemiplegiam mutari solet, non tam oritur ab humore crasso viscidoq̃, ventriculos cerebri obstruente, quàm à serosa colluvie in cerebro redundante.

1. **Q**uia viscidus humor lentore suo, ceu firmo glutino parietibus ventriculorum cerebri tenaciter adhærescens momento propè detergeri, ex iisque excuti & excus-
sus in distans nervorum principium compelli nequit.

2. Quia non potest humor crassus unaque glutinosus in nervorum cava præ angustia sensum fallentia sese insinuare, imò decurrere ad eorum extremas usque fibras tantà cum celeritate, quantam permutatio illa præ se fert.

3. Quia humor crassus perfectè resolvihaud potest, cum perfecta humoris resolutio non nisi vi caloris obtineri queat. A calore autem humor crassus & lentus magis ac magis incrassari & indurescere sit pronus, ut ex calculis ab huiusmodi humoribus in animantium corporibus genitis constat. Vide Observ, 20.

21, 22.

RATIO-
NES:

1. Ab humore viscoso inaptitudine ad celerem excus-
sionem ad nervos.

2. Ab ejusdem impossibilibile ingressu in nervorum cavitates.

3. Ab ejusdem difficili resolutione.

Lethargus, quem hydropem cerebri appellare mavult C. Piso, non à crassa, lentag, pituita, sed saepe à seroso humore in toto primùm tandemq, in capite universo ebulliente dependet.

DEMON-
STRATIO-
NES:

1. *A febris
pragressio-
ne.*

2. *A frequē-
ti & spon-
tanea perio-
dicatione.*

3. *Ab oscita-
tionis cre-
britate.*

I. **Q**uia symptomatum, quibus lethargus definitur, congeries febris arthritidi conjuncta non nisi jam aliquatenus progressa sub finem scil. primi septenarij, vel etiam seriùs supervenire & nunquam praeverttere consuevit. Itaque lethargus tanquam primigenia capitis affectio constitui nequit, sed per propagationem materiae serosae capiti communicatae aliunde ex vasis totius, superstitae tamen priore foco, succrescere fatendum.

2. Quia veteris ille ter quaterve & saepius quotannis periodicè recurrens sponte sua & sine ullis artis praesidiis solvitur. Quomodo igitur hoc fieri potest, si à crassa lentaque materia, qualis est & perhibetur mucosa capitis pituita, duntaxat foveretur?

3. Crebra oscitatio madorem musculi digastrici à mastoide exorti maxillaeque inserti ab aqua è capite depluente consequens huic favet dogmati.

4. Ut

4. Ut & clariùs tumor totius faciei de color & aquæ concolor atque dialis ferè id manifestat.

5. Εφιδρωσις ac urinæ copiosæ illæ quidem & aquosæ prorsus, non urinis jumentorum similes, ut in lethargo pituitoso; & præcipuè dejectiones liquidæ hanc sententiam confirmant.

6. Quid denique convulsorij in toto corpore motus, nedum manuum tremor? Si non à seroso fervore suo variè membranas cerebri impellente ac distendente & in se contrahente, ideoque nervosum genus saltem convellente & concutiente, etsi non membra ipsa sive ob contractionis parvitatē, sive ob mollitiem nervorum vetustate morbi jam effoeminatorum? Scil. hi motus convulsivi ejusdem generis sunt cum convulsivis illis motibus, qui primis insultibus arthritidis ægrum adeò vehementer agitant, ut inviti membra artusque sustollerent, ni ab assidentibus continerentur in sua sede & constringerentur. Observat. 23. pag. 95. 96. 79.

XVI.

Lethargus exoritur non ab obstructione ventriculorum cerebri, sed ab eorundem compressione aut à madefactione cerebri membranarum.

4. A tumo-
ris faciei
conditionis
bus.

5. A suda-
tiuncula &
urinæ a-
queis.

6. A motibus
convulsorij
eandem
causam a-
gnoscenti-
bus.

PROBA-
TIONES:

1. *A Lethar-
gi insensibili
& perfectâ
solutione.*

I. **Q**uia Lethargus sponte solvitur perfecte & insensibiliter, licet non nisi lapsu temporis; minimè autem cum sensibili excretionem per meatus naturales, neque commutatur porro cum Paralyfi, quæ solutionis species familiares sunt morbis ab obstructione ventriculorum pendentibus; siquidem ventriculi patent in meatus oris atque narium & in quartum in spinali medulla insculptum.

2. *A sensum
diminutione.*

2. Quia sensus non sunt omninò obruti, spiritus sanè non penitus abesse, nec omninò ijs denegari commeatum ultrò citroque in sensoria, sed tantum impediri graviter necesse est. Obser. 23. pag. 100.

XVIII.

In hystericis affectibus principium nervorum afficitur, id est, meninges capitulis, quarum propagines sunt nervi omnes, quatiuntur aut rident.

ARGUM:

*A sensus &
motus simul
perversione.*

Quia simul cum sensu universo ablato motus animalis in toto corpore pervertitur & derepentè certè vel nervosum genus toto corpore, vel saltem principium ejus affectum esse malè necesse est. Non est autem probabile in corpore memorato observat. 24. paulò antè sano & firmo validoque à natu-

natura nervosum genus toto in corpore re-
vera per se lædi à causa interna atque ex alia
parte externa causa nulla noxia circumstat;
ex anotomes porro fide nervi in toto cor-
pore tanquam tuniculi quidam continui
sunt cerebro; & ita continui, ut cerebri mem-
branis, tanquam principio nervorum præter
naturam contractis concussisq; aut rigidis
factis necesse sit τὰ πρὸς κεφαλήν, id est, ner-
vosum genus appensum, sive totum sive ma-
gnâ ex parte contrahi pariter concutiq; aut
rigescere, ut ex analogia rerum externarum
evidenter constare potest; & verò ea contra-
ctio nervorum fit versus caput, id est, versus
principium nervorum, efficitur profectò in
hystericis reliquum à capite corpus convelli
sive concuti, aut rigere distendiq; violenter,
non quia ipsum causâ morbificâ obsessum ex
se læcessitur, sed quia principium nervorum,
i.e. meninges capitis, quarum propagines sūt
nervi omnes, quatiuntur aut rigent. Observ.
4. pag. 107. Quanquam enim nervi omnes
ibi sunt continui; particulatim tamen singu-
li eam vim minimè habent, ut & reliquos aut
ipsi summet principium nervorum in consen-
sum trahere semper valeant, etsi fortè vici-
nos & contiguos possunt, ijs quippe non est
inata tanta durities ad id necessaria, sed po-
tius mediocritas quædam, per quam
vici-

*Contractio
nem meningi-
um tan-
quam prin-
cipij nervo-
rum totius
vel magnâ
ex parte
nervi con-
tractio si-
mul inse-
quitur.*

vicini cedunt, trahique se patiuntur, sed ea tractio minimè universum genus potest percellere, nisi sit oppidò vehemens. pag. 108.

XVIII.

Motus jam ille depravatus principij nervorum nervosiq^{ue} generis non est motus naturæ irritatae membranarum cerebri sese continentium & inordinatè morventium, ut molestum ac triste corpus excutiant, sed est contractio quadam seu breviatio longitudinis nervosi generis, quæ necessario sequitur latitudinis principij nervorum augmentum & extensionem ab implente aliquo corpore factam.

FUNDA-
MENTA:

1. A sensus
tactus ab-
sentia.

2. A convul-
sionis hyste-
rica consti-
tutia.

I. **Q**uia sensus tactus in hoc affectu prorsus deperijt. Nam cum sensus prorsus sunt sepulti, naturam non est probabile irritatam, contractionem eam membrorum & concussionem moliri, ut excutiat noxium aliquid & molestum. Movens enim ad movendum non nisi ab appetitu vel salutare prosequendi vel noxium fugiendi impellitur. Appetitus autem prævio alterutrius sensu ducitur excitaturque.

2. Quia convulsio in hystericis sæpè permanens est plures horas nec ullis interrupta motibus reciprocantibus sive in toto, sive in par-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 33

parte, ut gutture. Sæpè namque videre est urgente suffocatione contractos musculos aryngis diu manere rigidos (tumor sanè colli conspicuis satis id arguit) & tamen nullis concuti recíprocantibus motibus.

3. Quia facilis lapsus Epilepsiæ est in te- ^{3 A degenera-}
 anum, ut & in Apoplexiam, quod utrúmque ^{ratione E-}
 oluries ab Authore observatum, qui certè ^{pílepsia in}
 affectus plenitudinis materiæ, non pravæ a- ^{tetani}
 icuius qualitatis sunt effectus. Illa autem ^{apoplexiæ.}
 n Epilepsia conquassatio vibratioque mem- ^{Epilepsia}
 ororum identidem ex intervallis quasi rigo- ^{periodica}
 rem interrompens sequitur distentionem ex ^{vibratio sen-}
 intervallis factam eamque maiorem sive ^{quitur dis-}
 propter novum materiæ influxum, sive po- ^{stentionem}
 tius propter ebullitionem novam: quo sanè ^{ex intervale}
 ea tamdiu cum rigore pertinaciter durat, ^{in factam.}
 quoad causa implens ferè attenuata sit & in
 putnam resoluta sponte diffuat, liberumque
 relinquat nervorum principium. Observ. 26.
 pag. 109. 110.

XIX.

Sensus in his affectibus non tam per ve-
ram à propagata materia illatam
obstructionem, quàm per subsidentiam
ventriculorum factam vi contra-
ctionis insignis.

C

I. Quia

RATION:

1. *A priori
& maiore
motu, quam
sensuum de-
structione.*

2. *A modo
agendi cau-
sa motum
depravan-
tu.*

1. Quia passim motus perversio sensuum abolitionem præcedit, & sensuum læsio minor est, quam depravatio motus, cum etiam quædam Hystericæ meminerint auditorium, & vociferationibus excitentur, & visus ipse tolli potius videatur in plerisque; ob convulsionem oculorum, quam interceptum influxum spirituum.

2. Quia motus depravatus in Hystericis fit à causa principium duntaxat nervorum occupante & in eo subsistente, non autem subeunte altius & invadente nervosum genus universum, quod coniicere est ex facili resolutione affectus; verosimile igitur est sensus externos aboleri communi sensorio læso & subsidente tantum, non autem impletis cavis nervorum animalis spiritus carnalium, pag. III.

XX.

*Sanguis suppressus circa uterum non
est tot malorum fomes.*

RATIO-
NES:

1. *Ab occupa-
tione sub-
jectorum, in
quibus san-
guinis pen-
uria.*

1. Quia tot sive puellulæ nondum subactâ ferre jugum cervice valentes, quibus ante absolutum corporis incrementum sanguis exuperare non potest, sive ventulæ & sexagenariæ, quibus sanguinis penuria ob effatam naturam adest potius, quam ubertas, vivunt hisce symptomatis, experientiâ teste, obnoxia.

2. Quia liberal

2. Quia tot mulieres (ne mares comme-
morentur quibus eâ copiâ sanguis in vasis
turgere visus, ut sponte eruperit ad libras
circiter viginti; non prægiessit tamen hujus
generis symptomatibus) adultæ, quibus
vel ante exactum 25. annum nondum men-
ses eruperant, eæq; non à natura viragines,
sed ex earum genere, quas Hippocrates
γυναικοτέρας vocat, & alioquin desides
& cibis delicatis vescentes, itaque plerhorâ
aborantes, multoq; turgentes sanguine
immunes ab hisce terrificis symptomatis
vivunt.

2. Ab immu-
nitate horû
affectuum
in subjectis
sanguineis.

3. Quia quæcunq; febre albâ & pulsatio-
ne arteriarum dorso incumbentium affli-
guntur, quos affectus sanguinis ex utero
palindromè ad viscera Medicorum omni-
um consensu parit, non experiuntur tamen
adem symptomata.

3. Ab eorun-
dem absen-
tia in febre
alba labo-
rantibus.

4. Quia ex Lochijs tot menses in utero
ommoratis, neque syncho ab uteri
phlegmone exorto, aut febre hæctica, quæ
impyemati eiusdem successerit detentæ E-
pilepsiâ & hystericis affectibus prædictis
minimè corripuntur.

4. Ab illorû
carentia in
lochiis de-
tensis &c.

5. Quia talibus vexatis symptomatis
mensēs fluxerunt longo tempore & modo
legitimo ac pro consuetudine, imò præter
mensēs hæmorrhoides identidem & satis
liberales. pag. 114. 115,

5. Ab in-
sione earum
quibus men-
ses fluunt.

Uterus in his affectibus est extra culpam.

DEMON-

STRATIO. 1.

NES:

1. A dene-
gato usu u-
tero vulga-
riter ad-
scripto.

In mensium
fluxu uterus
potius est
siccus &
solus pudor
in sinu
sanguine
perfusus.

2. Ab uteri
angustia &
ejus vaso-
rum tracta-
tate.

Quia non est sentina sanguinis in toto excrementitij, quod officium uni pudoris sinui à natura est demandatum. Nam experimento plurimum Anatomicorum & Pisonis, in puellæ, quo tempore menses fluere, strangulatæ cadavere superioribus annis publicè dissecto solus sinus pudoris observatus sanguine perfusus tinctusque menstruo, uterus autem prorsus siccus & arcè connivens; & certè parum est probabile per angustam admodum uteri cavitatem continendæ fabæ Ægyptiacæ imparem à jacente & dormiente muliere tantam sanguinis vim absque evidente corruptela aut nimiae humectationis præter naturam sive uteri, sive orificij ejus interni conceptui aliàs præjudiciosa periculo præterfluere, si modo tum aperitur orificium, aut periculo carnosæ concretionis & informis cujusdam substantiæ, quæ in colore, crassitie, & soliditate carni hepatis prorsus exquisiteque vel sensus visus judicio similis animadversa est ab Authore.

2. Quia è tantulo sanguine, quantum capere possit uteri cavum ex Anatomia adeo angustam.

angustum, vasaque ejus gracilia quoque admodum, expirare tantam vaporis copiam, quæ universum nervorum principium suâ multitudine distendere & contorquere possit, videtur omnino esse *αδύνατον*. pag. 116.

XXII.

Neque semen eorum affectuum causa existit.

PROBATIONES:

Qui enim tantulum semen vastam adpectoris & capitis capacitatem vapore potest complere?

1. *A seminis mole exigua.*

2. Per quas vias illuc pervenire & efferri potest? Neque enim per nervos minimè patentés, aut certè exiguis oppido poris hiantes, neque per venas aut arterias; quia subitum adeò influxum sanguis non permitteret; neque verò per spiracula partium interarum, cum diaphragma ex se densum inreiperet; nec denique nisi successive hæc symptomata ingruerent, unamque partem post aliam adorirentur, cum tamen vel niu oculi omnes simul & semel partes affliguntur & percellantur.

2. *A viarum praclusione.*

3. Quia si spiritalem substantiam fecerimus, crassamentum in semine reliquum à naturâ terrenum aqueum ex prædomi-

3. *A difficili seminis crassamento dispositione ad corruptionem.*

ra terræ & aquæ communia, qualia sanguis & lac a calore ambientis vehemēti quidem uri, a mediocri autē exficari magis natum est, quàm diffluere & in tabum putridum colliquescere.

*4. A seminis
in proprio
loco conser-
vatione.*

4. Quia semen in corpore retentum ē naturalibus vasis seu conceptaculis non exilit, sed in ijs servatur tanquam alter naturæ thesaurus & sanguine ipso carior, quī putrescere ergō in iis magis, quàm sanguis potest, præsertim cum calidum in eo naturale sit altius insitum & vegetius?

*5. A subje-
cto, qua sa-
les experi-
untur affe-
ctus.*

5. Quia experientia fide multæ puellulæ vivunt hystericis tentatæ symptomatis ante 12. 15. nedum 18. ætatis annū, quo primum anno benè temperatæ ὡς Ἰνι τὸ πάλυ semen generare incipiunt, cum ante incrementum corporis subripuerit omnem feminis materiam. Contrā autem adultæ raræ ac modum vivunt sive viduæ, sive moniales hystericis affectæ symptomatis, scil. natura docta sine doctore sibi sufficiens est & excrementa omnis generis utcunque superflua si maturè digerere nequit, certe expellit non minùs in fœminis, quàm in maribus & præsertim tempore quietis, quo anima nullis distracta objectis externis, solet suum contemplari domicilium, ut loquitur Hippocrates.

6. Quia

6. Quia retentum in maribus semen *Ab horu*
hysterica dicta symptomata nunquam im-*Symptoma-*
portare visum, aut fando auditum. *tum absen-*
tia in viris.

7. Quia experientia docet plures in ge-*7. A seditie*
nere mulierum hystericis tentari sympto-*eorundem*
matis, antequam nubere; eas nihilomi-*eiam in*
nus postquam nupsere & ex viri contuber-*nuptu.*
nio prolem susceperunt, eadem experi-
accidentia vel in mediis virorum amplexi-
bus. pag. 117. 118. 119. 120. 121.

XXIII.

Caput per idiopathiam affectum, non
per sympathiam sive ventriculi sive
hypochondriorum, sive membri cujus-
cunque tales ciet motus hy-
stericos.

Sane symptomatum contumacia, quæ
fidem omnem superare videtur, facile
convincit, hos affectus affecti per Idiopa-
thiam, non per consensum capitis esse.
In specie ita demonstrari potest: Ventri-
culus etsi nervosus sit admodum, ipse ta-
men vel singultibus lancinatus & con-
vulsus, sive ob vulnus proprium, si-
ve humore aliquo maligno per fe-
bres cacoethes appetitus, nunquam
ita caput convellere, totumque nervo-
sum genus cernitur, ut corpus rigidum

FUNDA-
MENTA:

1. A Sym-
ptomatum
pertinacia.

2. A dene-
gata Sym-
pathia sive
Ventriculi.

*Hypochon-
drii sinistro.*

*Et particu-
laris mem-
bris.*

*Particula-
ris convulsio
sentitur an-
te universa-
lem.*

*Ratio I. a
sensuum
abolitione
nondum
perfecta.*

inflexibileque reddat. Nec ab hypochan-
drio sinistro per Epigenesin caput ita tentari
potest, ut non potius ab hac causa sensus in-
ternus sive mens pervertatur, quam animalis
motus; Quam raros enim videas hypochon-
driacos aut quartanâ laborantes & omnino
splenicos in epilepticos evadere? Et sic pari-
ratione convulsiones particulares alicujus
membri, sive digiti sive brachij non sunt
causa universalis illius, quæ capitis contra-
ctionem in se sequitur; quin potius contra
capitis contractioni incipienti aliquod mem-
brum prius compatitur, quam totum in con-
sensum trahit, cum in illo nullum insignis
putredinis signum se prodat, nullus præter
naturam affectus, ut integritas omnium a-
ctionum ante & post paroxysmum constans
evidenter docet. Sentitur autem illa parti-
cularis contractio ante universalem ab ipsis
ægris; quia sensus in iisdem non sunt peni-
tus sepulti: Nimirum facile evenire potest,
ut oppletio distentioque partis capitis postic-
æ, quæ est motus animalis principium, ante-
vertat repletionem anteriorum cerebri ven-
triculorum, in quibus sensus communis vi-
get: aut etiam contingere potest, ut di-
stentio partis posticæ capitis, dum adhuc est
in fieri, nondum perfectam subsidentiam si-
gnum anteriorum inferat, ita ut convulsio

ali-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 41

alicuius possit incipere ante sopitos omnes
sensus. Quin etiam oppletio, seu distentio
posticæ partis capitis non semper æqualiter
fit secundum totam, sed modò dextræ aut si-
nistræ partes, modò posticæ aut anticæ prius
distenduntur contrahunturve cæteris, quod
ex se est evidens: Quo sanè necesse est, ner-
vos diversis his partibus appensos, modò
hos, modò illos primùm convelli, ac proin-
de membra ijs respondentia, quàm totum
principium atque adeò universum corpus.
Idem etiam accidit quod dum cerebrum
magis corrugatur in unâ quàm in altera
parte, tum ventriculi anteriores nondum
adhuc subsident. Qui fit autem, ut con-
vulsionis sensus ab agro incipiat ab extre-
mis partibus? Credibile profectò est id e-
venire, quod per contractionem nervi pars,
cui hic inseritur, necessariò divellatur, non
item mediæ partes, quas nervus prætercur-
rit, quibusque nulla ratione alligatur, sit
autem pars, cui inseritur nervus, exquisiti
sensus atque magnitudinem nervi extreni-
tate maiorem obtineat, indeque divulsio à
nervo facta in parte, cui extremitas nervi
inserirur, maiorem sui exhibeat sensum &
cum dolore coniuncta sit. Sensus autem
veluti auræ ascendentis à parte convulsa
versus caput, non est ascensus causæ morbi-

2. Ab opple-
tione ma-
guali postica
partis capis
tis.

Convulsio
nis sensus
incipit ab
extremis
partibus.

Ratio à par-
te contra-
ctione, cui
inserirur
nervus.

Sensus auræ
veluti ascen-
dentis pro-
sensu à sen-
su nervi frons
gastro.

ficæ cerebrum invadentis concutientisque, sed est ipsius concussi nervi sensus. Nam quia minus calidum respectu calidioris sensum frigidi infert, nervus certè eundem contractus, seu contremiscens & concussus quia minus calidus carnosio genere subjecto, auræ veluti frigida præterlabentis speciem sensumque eidem infert. pag. 122. 123. 124. 125.

XXIV.

*Hysterici affectus oriuntur ab aqua si-
ve sero fervore quodam conceptio vio-
lenterq; distendente principium ner-
vorum, spinalis medullæ & sexti
septimique pa-
rium.*

ARG.

1. *A sero in capite re-
dundantis
facili effe-
vescentia.* 1. Serum enim cum suum usum expleve-
rit, è vasis diffundit in spatia membranas
cerebri interiecta, ibique porro residet ob
densitatem cranij sensumque congeritur &
colligitur. Ita redundans facile huc illuc
moveri & exundare aut etiam effervesce-
re & ebullire ab alieno calore & ebulliens
brevis tandem resolvi tenuesque in auras
potest abire. Si hoc non esset, deberet esse
sanguis mali causa. At fieri nequit, 1. quia
è vasis extrusus necessario aut putrescit, un-
de deliria, aut concrefcit, unde Catalepsis.

*Sanguis non
est causa
mali hyste-
rici.*

I. RAT.

de deliria, aut concrefcit, unde Catalepsis.

2. Quia

2. Quin etiam ob crassitiem innatam minimè defubito resolvi aut loco dimoveri est facilis. Nec lentus ille mucus cerebri minimè potest cenferi hyftericorum affectuum auctor, 1. cum viscidus crassusque à natura non possit brevibus ex intervallis subire mutationes atque huc illuc moveri multoque minùs resolvi, sed potiùs magis magisque incrassari & in lutulentum pulverem facessere, 2. quin nec eà copia congeri potest, quæ tantam distentionem inferat, quanta ad symptomata hyfterica importanda desideretur, 3. neque verò mucosum excrementum spumescere, à prædominio scilicet terrenum non aqueum est. Serum ergò solum cum impetu modò totum principium nervorum cum sexto septimoque paribus, modò seorsim illud vel hæc duntaxat, hinc nunc corpus universum concutitur, modò solum partes internæ vel externæ.

2. Annon magna vis inest sero, sive aquæ coercitæ sive cum impetu impulsæ, sive ferventi in distendendis, contrahendis & concutiendis partibus suâ naturâ tractilibus, ubi eas semel impleverit, cum longè tenuiora corpora ut flatus in iisdem distendendis frangendisque validam vim obtineant?

2. Rat.

Neque lentus cerebri mucus.

1 Rat.

2. Rat.

3. Rat.

*2. Ab effe-
An aqua in
distendendis
corporibus.*

3. Nul-

3. *Ab aqua,
si se feri ex
levissima
causa agita-
tione.*

3. Nullus humor unâ cum aere, vel à causis externis, verbi gratiâ à capitis jactatione, sonitu campanarum, vel ab animi affectibus, vel ab usu alimenti externi potissimum vini tam citò commoveri potest, quam aqua, quæ commota aut fervorem concipiens amplioremq; queritans locum in nervos subjectos cogitur.

4. *A tempe-
ratione per
screatum a-
qua spumæ-
scens cas-
piosisima.
Spuma cau-
sa non est
aer incal-
escens.*

1. RAT.

2. RAT.

3. RAT.

5. *A præsen-
tissimo re-
medio febris
urina
multa vit-
rea.*

4. Quia illi affectus solvuntur cum screatu & excretionem spumescens aquæ. Pelves enim integræ aquæ puræ putæ à medicamentis elicite evomuntur ab aëris ad libras non unas, sed plures. Spumosa enim illa materia non potest ab aere incalescere excitari, quia aer omnis qui inspiratur, contracto thorace exprimitur vociferatione respiratioque est ablata, unde aer inclusus accusari nequit ut motor & causa spumæ longè post & sub finem paroxysmi apparentis; 2. deinde in hysterico affectu summa est refrigeratio, ut aer incalescere nequeat; 3. denique præter aerem & spiritum in spuma humidum corpus crassius aere adsit oportet, quod in bronchia nunc capite illabi non potest.

5. Hippocrate & Galeno præmonentibus febris præsentissimum est convulsionis in genere remedium, cui præterea adjunxit Hippocrates urinam multam vitream, flu-

xum

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 45

zum alvi & somnum. Sent. 34. lib. 4. sect. 2. conc. quia scil. feri effervescentis in capite principioque nervorum sensibilis quædam vacuatio fit per urinam vitream & alvi fluxum, insensibilis autem ejusdem discussio per febrem & somnum.

6. Solvuntur quoque hysterici affectus superveniente Paralyfi, quam cessantibus symptomatis hystericis observarunt viri magni & Piso in Nobili Virgine moniali, quæ fit ab aquæ ingressu in principium nervorum eoque non subsistente, sed currente longius & ad extremum nervum delabente. Aqua enim in capite stagnans & ebulliens suâ natura sursum effectat potius, quàm locum declivem; fervore autem deposito tum demùm delabitur duas inter membranas, ex quibus nervi contexuntur, aut cavum eorum, nisi aut penitus resolvatur, aut per meatus à natura ejusdem excretioni dicatos & in palatum patentes sensibilibiter excernatur, ut plerumque fieri observatur, & solutio adveniente spumâ facta satis indicat.

7. Juvant, quæ aquam eliciunt, illectamque purgant aut insensibiliter discutunt, verbi gratiâ Agaricus, semina ebuli, bryonia, Hierâ, quæ serosam colluviem è capite trahunt, ut & Ruta, Valeriana, Pæonia, Hys-

6. A delapsio
in Paraly-
sin.

7. A confu-
sione co-
tine, quæ a.
quam vel
sensibiliter
educunt, vel
insensibiliter
discutunt.

sopus,

Opus, Calamentum, artemissia, pulvis stercoris pavonis, pulvis perdicis, Craniij humani, quæ etiam luxuriantem aquam excitant. Sic quoque tætida navibus admota, & suaviter olentia naturalibus partibus mulierum adhibita profunt, quia illa calore insigni discutiunt materiam ferrosam, aut potius morfu naturam vellunt, quæ excitata forti membrarum cerebri expressione excutit aquosam colluviem; hæc autem suo tepore seu calore humido uteri convulsi rigorem laxant.

Ex adverso nocent benè olentia naribus admota, quia caput implentia ferrosam materiam in eo commovent quidem, sed non discutiunt; graviter verò olentia utero admota lædunt sensum tactus, unde uterum commovent & depravant ejus motum expultricem. Sternutatoria porro pariterque confectiones, quæ palato illinuntur, aut quæ antidoti affricantur, iisdem de causis solvunt aut minuunt paroxysmum, quibus graviter olentia.

Ea quoque principatum tenent inter medicamenta, quæ robur cerebro afflare & luxuriantem ejus humiditatem sensim sine sensu exsiccare creduntur; imò
etiam

etiam sensibilibus evacuandi vim habent
per renes. Denique balnea naturalia in
his affectibus hystericis utilia habentur
non alia ratione, quàm quia serosam totius
colluviem unaque capitis vacuant sensibi-
liter per cutem.

8. Epilepticos affectus à sero caput
opplente & præcipuè posticam ejus par-
tem excitari & anatomia à Carolo Pisone
visa clarum est. In dissecto enim cadave-
re honesti civis Pontani posticum caput u-
niversum aquâ turgens repertum, ut non
solum principium nervorum aquâ innata-
ret, sed membranæ ipsæ aquâ prægnantes
& imbutæ non secus atque papyrus aut
vela aquâ diu immersa conspicerentur, &
quamprimum cranium sectum, aqua ex
ea parte diffluit plurima. Quin etiam
sanguis in venis eâ parte concretus in-
ventus à frigore scilicet aquæ stagnan-
tis.

9. Adsunt præterea indicia plenitudi-
nis serosæ in capite ægrarum verbi gratiâ.
Constitutio capitis & viscerum calida ac
sicca; Serum in massa redundans pluri-
mum, ut vel sextuplo excedere videatur,
ubi resederit sanguinis massa, continuæ
putationes & sudores copiosissimi, pro-
pensio in morbos serosos.

8. Ab antea
psia memo-
rabili Pisoni.

9. A signis
serosam in
pleonexiam
indicanti-
bus.

10. An-

10. A Sym-
ptomatibus
varius, quos
paroxysmū
anteire con-
sueverunt.

10. Ante paroxysmum gravitas præob-
tundit caput, ut multum inurmur, nullum
strepitum nisi ægerrimè ferre possint; Adest
præterea torpor mentis, rerum omnium
oblivio, pigritia totius corporis, crurum
imbecillitas, faciei pallor, & dolor capitis
cum rubore labiorum, conniventiaque o-
culorum, ut vix aperiri possint, lachrymæ
involuntariæ fletusque multus paroxysmo
se adjungentes. Annon hæc caput affectu
idiopathico laborare ostendūt, & pleone-
xiâ serosâ turgescere? Ita sanè est, quibus
symptomatis experientiâ quotidianâ con-
firmatis addit Hippocrates urinas tenues &
crudas præter consuetudinem sine reple-
tione quæ Epilepsiam denuntiant. Sent. 80.
lib. 3. sect. 3. coac. Vide pag. 128. usque ad
142.

XXV.

*Syncope funestissima & momentanea
causa est motus cordis repente abolitus
ab interceptione seu obstructione ner-
vi sexti paris cordi implantatis ab
aquula in eum è cerebro
depluente.*

ARG.

A remotio-
ne causa-
rum vulga-
rium.

Syncope enim proposita hominem ab o-
mnino alioquin externa injuriâ ex hypothe-
si fare

in sartum tectum adoritur, simituque ma-
stat. Itaque fateri oportet extra culpam
esse quamvis ambientis inclementiam.

Præterea syncope ista, valentes & athleti-
cos homines aggreditur atque prostermit,

in quibus nulla marasmi & tabis, nulla
colliquamentis, nulla adhæc insignis putre-

linis vel summæ viscerum intemperiei si-
gna apparent, unde proposita syncope so-

lidarum partium vitio imputari non po-
est. Quin etiam extinctionis spirituum nul-

la utique adest occasio externa aut inter-
na in ijs, quos hæc syncope propè momen-

to enecat. Neque inedia, vel bulimia la-
borant, qui hæc syncope corripuntur, ut

potius cænatos tangat juguletque hoc ma-
lum. Nulla quoque præcessit sensi vilis

vacuatio, nulli pariter immoderati corpo-
ris labores, vel animi motus, nullæ prægres-

sæ vigiliæ, aut acriores sollicitudines & fi-
aliles causæ evidentes; nec præcessit febris

ardens aut alius affectus acutus, nec deniq;
accusari possunt rarior præter naturam

extura corporis, sive summa evanidaque
humorum tenuitas. Postremo suffocatio-

is spirituum cum externæ causæ, repenti-
us scil. terror & similes, tum verò sum-

ma humorum cruditas in bene temperatis
bsunt. Ac quanquam sanguinis ubertas

1. Ambien-
tis vitiosi.

2. Partium
solidarum
vitis.

3. Extinctio-
nis spirituum.

4. Inedia. &
bulimia.

5. Caus. re-
solventium
spiritus.

6. Caus. saf-
focantium
spiritus.

*7. Sanguinis
ubertatis &
congelatio-
nis in ma-
gnis vasis
aut caroti-
dibus.*

congelatioque sive in magnis vasis, sive in carotidibus meritò pertimesci potest, tamen & ab hac causa syncope non adeò instantaneam mortem adfert, & dignoscitur non fugacibus adeò accidentibus, aphoniâ repentinâ, ruboribus faciei, pulsationibus maximis & conspicuis circa tempora, oculorum immobilitatibus, manuum distensionibus, dentium stridoribus, adductione maxillarum, postremò refrigerationibus extremorum, quæ signa prodidit Hippocrates 4. de rat. victus in acutis. Sola itaque & unica causa remanet abolitus scilicet motus cordis, quod accepto à cerebro motus principio movetur per spiritum animale, qui cum intercipitur, ut nequeat deerrare per propaginem nervi cordis propter copiam serosæ colluviei, quâ corpora calida humida uti ensarca & polysarca magis abundant, cordis motus, cum vita ipsa intercudit, & præcipiti atque inopinato casu homo moritur. Vide pag. 161. 162. 163. 164. 165. 166.

XXVI.

Motus in palpitatione cordis non est simplex, sed conflat ex tremore & ex motu convulsivo, qualis in piscibus, sive moribundis, sive vibratione corporis & respiratione evasione molientibus.

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 51

Quoties enim propria cordis membra-
na humore multo, prægnans intume-
cit, ut Galenus in simia observavit, aut pe-
ricardium ipsum humore similititer disten-
sum aut compressum à pulmone, tunc gra-
vatur, vel certè impedimentum adfertur
cordis pulsui, uti cor in angustias veluti re-
lactam, quo onus excutiat & retardatum
notum resarciat, concitatissimè sese quan-
tum potest, moveat & sine ordine cona-
tūque veluti duplicato geminet motum,
dinstar hircorum invicem dimicantium,
et tam diu sese concutit, & perturbatè mo-
vet, quoad instans veluti à tergo onus sive
impedimentum, si potest, excutiat. Itaque
si motus et si palpitationes legitimæ ve-
lque non sint, sunt tamen spuria & veluti
sulfus caprizantes & intercurrentes. Atq;
dum cor hisce angustijs premitur oppri-
miturq; simul quoque vellicetur & mor-
eatur adeò, ut robur ejus non medio-
riter frangatur vel alijs de causis languet
ant ejus vires sive retractione spirituum
pontancâ, ut per animi perturbationes,
ve attritione à quacunque causa superius
ommemoratis, quid prohibet, si non
ropriè ac simpliciter tremere sed veluti
ontremiscere, hoc est, motu tremulo
oncuti & subsultare, motu scilicet con-

*Causa ge-
nerales con-
cussionum
cordis.*

*Causa mo-
tus concu-
sionis cordis
vellicatio.*

*Causa mo-
tus tremuli
sive lani-
guor.*

flato, ex tremore & ex motu convulsivo; ex tremore quidem per facultatis sive oppressionem, sive essentialem infirmitatem; convulsivo autem quod defiliat ob conatum à morfu concitatum, qui motus formicanti pulsui haud absimilis.

*Causa alia
hujus inor-
dati motus
exiccatio
nimirum
vasorum
cordis.*

*Tremor et-
iam in cor-
pore cade-
re.*

Quem sanè motum edit quoque cor, cum vasa ipsa exsiccata præter naturam, ut ab ardore febrili, convelluntur quodammodo. Cum namque cor fibris carnis nervosisq; quodammodo constet, & carnem musculosæ affinem habeat, moveatur autem ab anima sentiente, si non κατὰ φύσιν, certe κατ' ὄρεσιν, cur non tremor in id cadere potest? aut certè in thoracem, qui cordis instar ab instinctu movetur, saltem inter dormiendum non cadet? Quia igitur cor movetur motu animali, sed irritatum & subsilit subsaltatve, ut excutiat noxiam, motus hic cordis minimè simplex censendus, sed compositus. pag. 168. 169.

XXVII.

Causa frequentissima palpitationis est serosa colluvies, quæ aut in vasis fervescit, aut inde in cordis sinu de subito insilit, aut in pericardio ejus continetur, vel propriâ ejus tunica.

1. Quia

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 53

I. **Q**uia à sero ebulliente subita certè invasio solutioque esse possunt ob insitam ejus tenuitatem. Neque enim flatum seu vaporem alienum è visceribus per vasa irrumperè adeò angusta facilè quis dixerit.

2. Quia palpitationi maximè obnoxij sunt, tum qui satietati, temulentia, otiosa vitæ & ejusmodi causis, quæ serosam augent colluviem, mancipati sunt: tum ætates, temperies atque tempestates anni ad ejusdem congestionem propensæ.

3. Confirmat potissimum experientia non solum Galeni, sed omnium ferè Medicorum, qui in apertis cadaveribus diuturnè laborantium palpitatione pericardiū plurimā turgens aqua reppererunt, & in quodam civis Gorzensis oppidi longè ante palpitatione laborantis & spirandi difficultate pericardium repertum est immanem in tumorem elatum pluribusque libris aquæ distentum ex Observ. Petri Baroti Doctoris & Professoris Anatom. Academiae Pontanæ. pag. 168. 169. 170.

XXVIII.

Tusses humida excitantur à sero lento capite, sive sensim in bronchia defillante moxque concepto ob loci calorem

D 3 *lorem*

PROBATIONES:

1. A sero subita invasione celerisq; solutione.

2. Ab occupatione subjectionum aetatum temperierum, quæ serosa colluvie scatent.

3. Ab auctoritate Galeni.

Professoris Acad. Pontanæ.

lorem fervore naturam irritante ac
sui excretionem, sive potius affatam
magnâ vi depluente suâq; copia &
prasentia libero aeris in-et e-
gressui officiente.

ARG:

1. Ab aqua
e capite de-
stillanti si-
milis reje-
ctione.

2. A pulmo-
num inte-
gritate.

3. A causis
ferosam ca-
pit collu-
viam indi-
cantibus.

I. **Q**uia aqua tussi rejecta lentoris est
particeps magis minusve & omni-
nò germana ac similis ei, quæ e capite se-
cundum naturam per colatorium trajecta
exspuitione in sanis reddi solet, certè in
principio catarrhi & in gravedine atque
Coryza: Lentà ni quam, quia inter deplu-
endum è cerebro serum abstergit necessa-
riò aliquid mucosi cerebri excrementi.

2. Quia e pulmone primò non potest
venire & ab eodem reiici, quòd primis
diebus sæpenumerò nullus sensus in tho-
race gravitatis & oppressiois sentiat.

3. Quia colluviei cephalicæ indicia
manifesta sunt, in primis studia seria, acer-
rimæ animi meditationes & curæ graves
atque assiduæ ei occasionem maximam
præstant. Nam cum animo curis studi-
isque intento sanguis unà cum spiritu
plurimus ad caput continenter accurrat,
necesse est profectò plethorâ illud labora-
re & maximè ferosâ colluvie; præterea ca-
lore, ac spiritu animalibus vacante fun-
ctio-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 55

tionibus certum est naturæ munia non mediocriter capere detrimentum, & imprimis excrementorum excretionem per vias convenientes & à natura institutas.

4. Quia confirmant hanc serosæ pleuritidis opinionem hæc; scilicet insolita capitis gravitatis sensus in media tussi, totius oris inflammatio, vox minimè libera præ obturatione meatûs palati & narium; denique torpor brachiorum ab aquæ decubitu sæpius incommodus. pag. 177. 178.

XXIX.

Calor non concitat fluxiones, humores liquando fundendog, in cerebro.

1. Quia concretos in cerebro humores reperire non licet.

2. Quia reliquos à seroso humores non liquare sed incrassare potius valet. pag. 179.

XXX.

Frigus fluxiones movet non cogendo calorem influentem & humores liquando, uti jam supra refutatum, nec congelando humores in nobis vel exprimendo humores, sed potius vasa externa præcipuè & interna quoque deturbando, comprimendo, & ex ijs serum exprimendo expellendog, redundans alioqui in massa & fluxile.

D 4

1. Quia

4. A Symptomatibus non nisi à sero dependentibus.

Rat.

1. A defectu humorum in capite concretorum.

2. Ab humorum reliquorum minus idonea colliguatione.

ARG.

1. A defectu
frigoris con-
gelantis in
corpore vi-
vente.

2. A difficili
tolerantia
etiam mi-
noris frigi-
ditatis.

3. A conge-
latione a-
qua totali
subsecuta-
ra.

4. A presen-
tia caloris
actualis per-
petua.

Serum ergo
exprimitur
ob vasorum
compressio-
nem.

1. Ab excre-
tionibus al-
vi & vesicae
aquosis, te-
pore autum-
ni.

1. **Q**uia cerebrum tantum vivente ani-
mali frigus sustinere nequit, quan-
tum opus est, ut partes præ congelatione
condensatae intra cranium depellant hu-
mores.

2. Quia tantum abest, ut cerebrum
eam ferre summam frigiditatem valeat,
quæ calorem extinguere gravissimaque in-
vehere mala potest, ut ne minorem feren-
do par esse valeat, quippe à minore cere-
brum lethargo & soporiferis id genus affe-
ctibus soleat tentari.

3. Quia aqua longè facilius congelas-
cere nata est, quam cerebri corpus crassum
concreescere: subsistet itaque potius con-
tra hypothesein quam fluere, ut intelligere
est ex refrigerantibus & comprimentibus
medicamentis, quæ coercere sustereque flu-
xiones experimento constat.

4. Quia calent in nobis revera actu o-
mnia, ut Galenus neget excrementa in al-
vo frigore posse indurari. Hoc ergo mo-
do rejecto necesse est postremus in proble-
mate positus admittatur, quod videl. frigus
comprimendo vasa exprimat serum, quod
expressum & simul pulsum spontè post de-
labitur & decurrit. Id docet experientia
quotidiana. Autumni namque primo fri-
gore unusquisque in se experitur aut mi-
ctio-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 57

ctionem plurimam & crebram, aut al-
vum liquidis diffluentem excrementis; imò
quacunque anni tempestate defubito Bo-
reâ sæviēte totaque hyeme evenire idem,
quanquam etiam vis frigoris altius pene-
tret, fuique potiùs inducat sensum quàm
adaucti caloris, ut hæc calori liquanti hu-
mores accepta referri nequeant. Id sanè
etiam confirmant arthritides & omnis ge-
neris fluxiones præcipiti autumnò & con-
stitutionibus frigidis ex Hippocratis obser-
vatione familiares, quæ fluxiones diluviei
è capite sunt effecta. pag. 179. 180.

2. A seroso-
rum affe-
ctuum do-
minio in
frigidis æ-
ri constitutionibus.

XXXI.

*Motus pulmonum perficitur ope fi-
brarum carnosarum, concurrente
simul eorundem parenchy-
mate.*

Dilatatio & contractio reciproca bron-
chiorum pulmonum ad naturales ter-
minos secundum naturam perficiuntur ope
fibrarum carnosarum, tanquam exiguo-
rum muscutorum; sed concurrente paren-
chymatis pulmonum iisdem continuati
insigni levitate & porositate, cujus merito
pulmones nullam moram nisi sequendo
motu seu tractu branchiorum adferunt,

Causa mo-
bens pulmo-
num prin-
cipalis.
Causa ad-
juvans.

D § nul-

nulloque negotio unâ cum thorace dilatantur & contrahuntur spatio etiam in thorace vacuo liberoque reddito per motum eiusdem thoracis à diaphragmate musculisque ejus varijs factum. p. 194.

XXXII.

Asthma intermittens est symptoma obstructionis vasorum omnium, praesertimq; bronchiorum, imò etiam pororum substantia ipsius pulmonum illata ab invadente desuper aqua, siue seroso humore partim è capite depluente, partim anadrome quadam è stipite, cave & fortè etiam aorta pulmones impetente.

ARG: I. *Quia* nulla vasorum erosionis, aper-
 1. *Ardestru- tionis aut similis affectus causa præ-*
tionis caus cessit, nec similiter pleuritidis, peripneu-
tionis caus monia aut anginae signa prægressa, aut
tionis caus sarum & sub-
tionis caus garium. subsequuta spuitio cruenta purulentave, sanguinem sanè aut pus obstructionis pulmonum causam opinari non licet; relinquatur itaque aqueum esse humorem, eumque aut purum liquidumque, aut jam incrassatum calore loci.

2. *Quia*

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 59

2. Quia serosæ in capite & in toto col-
luyiei signa clarissima adsunt, in capite
quidem assidua spuitio, tussis creberrima
extra paroxysmos, pariterque odontalgia,
& achores novissimè repressi; in toto au-
tem calida viscerum intemperies, & maxi-
mè evidens hepatis à parentibus calido ad-
modum temperamento impressa, & vitæ
genus omninò deses & otiosum.

3. Quia ægri spirant extra paroxys-
mum quàm facilimè, an non hoc arguit
humoris obstruentis nihil superare, sed
penitùs resolvi in eo æstu & labore respi-
randi? quo ingenio est unus serosus hu-
mor, ut vi caloris penitùs resolvatur, nul-
lumque ex se crassamentum relinquat, cui
potissimùm nihil reliquiarum mucosarum
cerebri sit admixtum.

4. Quia mirum videri non debet, si in
stipitibus magnorum vasorum descenden-
tibus ebulliens serum & periodicè in vasa
articulorum exundans arthritidem artu-
um inferiorum inferre potest, idem etiam
in stipitibus eorum ascendentibus per insi-
gnes temporum mutationes derepentè fer-
vens per cor dextrum impetere pulmones
affatim, simulq; etiam quod in capite re-
dundat per colatorium in trachæam arte-
riam sponte suâ confertim rectaque de-
cumbere.

5. Quia

2. A signis
causarum
& effectuum
serosa colluyiei.

3. A perfecta
paroxysmi
solutione.

4. A simili
vasorum
descenden-
tium &
ascenden-
tium pro-
prietate.

5. *Ab obscura causa ferum fermentantis dignotione.*

5. Quia pleræque causarum vulgò enarratarum sive externarum, sive internarum tam constantibus certisque quàm evidentibus sunt conjunctæ & coherentes affectibus, ut Medicum modò sagacem nullum fallere valeant. Ebullitio autem feri ab externis & incertis omninoque obscurissimis, imminente scilicet tempestate aëria illata, eaque levis, & consequens similitu eruptio est vasis interruptioque in pulmones adeò sunt obscuræ, ut oculatissimum quemque lateant, nec nisi divinando conjici possint.

6. *A palpitante, tamquam epigenomeno.*

6. Quia cordis per quod stipes cavæ & aortæ, in quo serum ebullit, necessario trahitur, palpitatio cum hac dyspnæa est conjuncta. pag. 198. 1, 9. 200.

7. *Ab expectoratione aquæ puræ putæ largissimæ.*

7. Quia adest largissima aquæ puræ putæ expectoratio toto paroxysmi licet diuturni admodum tempore. pag. 202.

XXXIII.

Febres nonnunquam asthmati & reliquis fluxionibus, ut arthritidi & similibus, quæ à sanguinis arteriosi serigine in eo redundantis fervore pendunt, conjunctæ sunt.

ARGUMENTA:

1. *A forma febris sive caloris ingenio.*

1. Quia adest calor non siccus & acer, sed halituosus plerumque humidusque & blandus.

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 61

& blandus ob ingenium scil. aquæ suâ natura minimè mordax, sed suave & demulcens.

2. Quia adest pulsus inæqualitas & crebritas, urinæque prorsus aqueæ & admodum copiosæ, quæ experimento Pisonis familiares & propriæ sunt omnibus febris, quæ eum fluxione sunt conjunctæ, utum arthritide atque similibus, quæ à sanguinis arteriosi potissimum ferique in eo edundantis fervore pendent.

2. A pulsu
& urinis.

3. Quia non reclamant signa συνεδροῦ. Spontanea lassitudo, oppressio pe-

3. A signis
rum assidens
assensu.

4. Quia non opus est, ut semper admodum vehementes & urentes sint febres.

4. A febrium
lassitudine.

Quasi verò in febrium, ut in reliquorum omnium morborum genere differentia per magnitudinē & vulgata illa magis & minus non reperiantur? Certè in calidis à natura corporibus ac sanguineis febris sthmatis conjuncta satis superque manifesta est, & non obscuro sed eximio se calore prodit, ut in plerisque est expertus. Carolus Piso.

pag. 201.

XXXIV.

VXXX

XXXIV.

*Fluxionum causa generantes sive colli-
gentes non semper sunt hepar quidem
impensè calidum, ventriculus autem
frigidus ac humidus continuò tenuem
& vaporosam materiam cerebro
communicantes.*

PROBA-
TIONES:

1. *A signis
hepatis opti-
mè tempe-
rati.*

2. *A ventri-
culi eucra-
sia, qua pro-
batur.*

3. *Authori-
tate Galeni.*

4. *Signis ean-
dem demon-
strantibus.*

ENimverò floridus nitidusque in facie
totoque habitu color, huic malo obno-
xiorum emicat, conspicuaque sunt mira ad
omnes functiones animi & corporis ala-
critis & singularis prudentia, quæ sunt
certa Galeni iudicio æqualis optimæque
temperaturæ argumenta. Quod ipsum et-
iam confirmat vasorum mediocritas. Por-
rò frigida in ventriculo intemperiei conje-
ctura ab immoderato hepatis calore petita
vana admodum est, quod ipsum etiam mo-
nuit Galenus in lib. de usu partium, cum
ventriculus situm in medio viscerum obti-
nuerit, ut tepidus aliàs ejus calor à vegetio-
re viscerum circumstantium calore non
mediocriter juvaretur; & mediocritatem
sanè temperaturæ ventriculi etiam lauda-
bilis ciborum coctio, ejus indices sunt ex-
crementa bonæ notæ satis demon-
strant, pag. 206, 207.

XXXV.

Pleuritidis causa continens sæpenumero est sanguis serosus pronus quippe ad fluxum ratione seri plurimi affusi quod magnâ vi è vasis exsudans & vehementer distendens pleuram, do-
 rem efficit) & deinde inflammabilis ac febrem accendens ratione calidi
 in sanguine tempera-
 menti.

DEMON-
 STRATIO-
 NES:

Quia fieri non potest, ut sanguis *anguis*, id est crassus & lentus, pro pauco dilutus in extrema vasa effusus, ut prædicta potissimum spatia iter rele-
 ere spontè in vasa unde fluxit, interiora ossit, aut verò à calore sive resolvi peni-
 lis tenuesque in auras abire, sive in va-
 orem aqueum sudoris materiam facesse-
 e. Hujusmodi enim conversio in aqueum vaporem, aut etiam tenuiorem substan-
 am fibroso corpori minimè competere potest, sed uni sero, sive humori aqueo à
 quacunque causa fervorem primò conciat.

2. Quomodo superstitite quidem febre, dolore autem superveniente dolor con-
 aiescit, nisi quia resoluta humore seroso
 disten-

1. A sanguinis sinceris
 difficilis &
 relapsu &
 resolutione.

2. Adolorum
 evanescen-
 tum super-
 stite febre.

distendente pars affecta, seu membrana laxatur suæque naturæ restituitur, hoc est parte aquea sanguinis dissipatâ; sanguis autem ipse in vasis restitans sincerus ac putrescens, aut potius maiorem uersionem patiens fovet febrem.

3. A sanguinis effusa perniciofa terminatione.

3. Quia sanguis qualis qualis occurrit in venis, si membranam impetat, penitusque in eam effundatur, cum sit crassiarum partium, non nisi ad suppurationem tenderet, aut malignam aliquam tetramque corruptionem contraheret. A quibus sane periculis immunes sunt eæ pleuritides, quæ à tenui & seroso sanguine excitantur. pag. 227. 228.

XXXVI.

Pleuritidis causa est sanguis arteriosus potissimum inflammatus magis, quam putrescens.

ARG.

1. A lingua constitutione.

2. A iudicatione.

1. Quia linguæ nigredo cum insigni ariditate indicium est φλογώσεως sanguinis.

2. Quia nihil purulentum expuitur & solis sudoribus dolor febrilisque ardor solvuntur. pag. 229.

XXXVII.

Pleura externa solum afficitur sæpe in Pleuritide.

1. Quia

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 65

Quia ægri ab initio quidem in dolens ^{Rat.}
latus, quoad dolor viget, decumbe- ^{1. A decubi-}
re nequeunt. ^{tus formâ.}

2. Quia adest sputum cruoris expers. ^{2. A sputi}
Jam in quibus externa afficitur pleura, ^{conditione.}
ieri vix potest, ut sanguis duplicem per
membranam scilicet internam & pulmo-
is propriam pervadere, sputaque cruore
afficere valeat. pag. 229.

XXXVIII.

*Pleuritis & Peripneumonia germani
& similes affectus tribus modis à se
invicem distinguun-*

tur.

Modi dif-

Doloris specie. Pleuriticis namque ferentia-
acutus est & pungit vehementer al- rum.
erutrum latus aut utrumque; cum in peri- ^{1. Doloris}
neumonia gravis quidem, sed obtusus & ^{specie.}
arvus ac paucos alioqui dies premat pe-
tus supra mammas.

2. In peripneumonia sputum cruen- ^{2. Sputi quâ-}
im primis statim diebus & largius diffluit, ^{titate ac}
salubris præsertim futurus sit exitus, sed ^{qualitate.}
iutiùs & 40. etiam dies, ex observatione
isonis in quodam Amplissimo Viro, qui à
ulmonia & pleuritide complicatis con-
aluit beneficio tam copiosæ excreationis
ruentæ, ut quotidie linteum unum & al-

E

terum

» terum lecto in stratum tabo rejecto com-
 » plueret; præterquam quod è pleura tanta
 » cruenti sputi copia rejectari nequit, ab-
 » scellus in pulmone relictus, sed detectus
 quadriennio pòst in cadavere scilicet ma-
 gni Viri à simili affectu recrudescente in-
 terempti repertus satis docuit.

*Obs. Ana-
 tomica.*

3. Vomitu.

3. Vomitu, quod à nullo Practicorum
 observatum. Primis namque diebus ob-
 servatione Pisonis pulmonicis vomere est
 familiare, tortè quod membrana commu-
 nis est œsophago & bronchijs pulmonum,
 ideoque facile pulmonibus ventriculus
 συμπαίχων solet. pag. 231.

XXXIX.

*Autumni tempora υδατόχλωρα
 & χαρήματα frequentia
 sunt.*

*Causa æquo-
 farum de-
 jectio-
 nis. Seri copia.*

IN quibus corporibus serum redundat
 plurimum ratione vitæ in otio traductæ,
 id frigus Autumni nocturnum sive matu-
 tinum apertos à calore meridiano vel te-
 pore lecti poros offendens itaq; altius & in-
 timius penetrans introrsum deorsumque
 extimis è vasis magnâ vi pellit secum
 detruditque; serosi namque humores san-
 gui-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 67

quini toto habitu immixti, quia non accu-
 atè cum eo coeunt, facile separantur qui-
 em, & separati quia suâ naturâ proni, flu-
 i & graves à frigore percussi relegunt i-
 er quod fecêre, & in vasorum stipites infi-
 nes refluunt, præterque viscera labentes
 emeant decurruntque per inferiores va-
 orum truncos in mesaraicos gastricosque
 amos, sed illos præsertim utpote deorsum
 epentes (nam gastrici in ventriculum a-
 cendunt, indeque in amplam intestinorum
 avitatem. Quo sanè diarrhææ aquosæ
 omitu aquoso crebriores sunt. Quia au-
 em in medio per hepar decursu radices
 neatuum choledochorum præterfluunt,
 nde si bile prægnantes eos offendant, ut
 erè offendunt, abluunt sanè bilem, uti pa-
 ter in medio per intestina descensu ab-
 ergunt fecum reliquias, aut etiam adi-
 em, si fortè eo intestina sint oblita, itaque
 vadunt dejectiones copiosæ & aqueæ ex
 prædominio, sed biliosæ aliquatenus
 aut limosæ, aut primiuscu-

2. Facili se-
 paratio a

massa san-
 guinea.

3. Natura
 feri prona

ad inferia-

ra.

Causa bilio-

sa tinctura,

transitus

videl. feri

per meatu-

um choles-

dochorum

radices.

la. pag. 235.

E 2

XL.

XL.

*Doloris nephritici & colici signa
distinctiva.*

Signa
commu-
niora.

1. *A doloris
situ.*

1. **N**Ephriticus in principio modò lum-
bos duntaxat, modò alterutrum re-
nem latusve ureteri respondens & maximâ
ex parte sinistrum, modò imum ventrem
& pubi conterminum discrutiat, non au-
tem universum semper abdomen, ut colic-
us, in quo sæpè totum trahitur in consen-
sum sub finem autem os sacrum tam vehe-
menter affligit, ut à ferreis id pistillis propè
contundi videatur.

2. *Ab inva-
sionis modo
& duratio-
nis tempore.*

2. Nephriticus non paulatim ut colic-
us, sed derepente sævit, & quanquam cru-
delius sævit, tamen sæpè inducias præbet ex
intervallis contrâ quàm colicus, atque ille
idem assumpto cibo licèt delineatur, tamen
à somno ægrescit ferè & desubitò excitat
ægotantem, omninoque pervicaciùs du-
rat & ferè ad quadragesimum diem exten-
ditur, cum colicus vix quindecim continu-
os dies durare soleat et si aliquândo ex inter-
vallis per septenarios vel quaternarios re-
crudescere semel & iterum in eodem ægro
sæpiùs annotatum sit.

3. *A febris
conjunctio-
ne.*

3. Colicus dolor conjunctus est semper
cum febre, imò hæc per unum aut alterum
qua-

PH
quatern
praced
ra; dol
febre
4
morbi
flarum
phritice
folet ex
5
est in m
cum a
viridiss
sa aqua
6
tuus co
thogno
dolori
7
bi coli
fultu, c
quando
iusque
letat w
urgent
unt five
five cre
sue pr
cuatque

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 69

quaternarium, imò per plures menses sæpè præcedit, & comitatur tametsi ferè obscura; dolor contrà pro nephritico creditus febre ut plurimum vacat.

4. Alvus in colico ab initio & toto morbi progressu adeò abstricta est, ut ne flatum reddere possit; ex adverso in nephritico alvus primis diebus liquidis fluere solet excrementis.

4. Ab alvi constitutione.

5. Vomitus frequentior, & importunior est in nephritico, sed pallidæ ferè bilis & cum aqua plurima mixtæ, in colico verò viridis magis aut prasina, sed minore affusa aquâ rejectatur.

5. A Vomitu.

6. Ructus insipidus proprius & perpetuus comes est Nephritico, ut possit pro pathognomico signo & certissimo nephritici doloris haberi.

6. A ructu tanquam signo pathognomico nephritici.

7. Urina pauca admodum toto morbi colici progressu vel etiam à primo insultu, eaque flava admodum redditur, & si quandoque turbatur, primo tamen cuiusque exacerbationis febrilis clara esse solet; at verò in nephritico ab initio quidem urgentis doloris urinæ longè copiosæ fluunt sive simul & semel multæ reddantur, sive creberrimè & guttatim, idque non sine pruritu in glande, sed tenues perspicuæque admodum, tametsi ante doloris

7. Ab urinarum varietate.

insultum, imò etiam sæpè non succedente dolore impensè rubrè, sive potiùs atrè redantur, ut pro cruentis nisi attentè considerentur, haberi possint; declinante autem dolore urinæ non ampliùs tenues, sed turbidæ & diversis crassamentis sive arenosis, sive etiam crassioribus & adinstar lapillorum friabilium conglobatis, sive etiam lapillis adinstar saxi eduris scatentes & commixtæ.

3. Particularia signa nephriticum à colico distinguuntia.

3. Præter hæc communia signa distinguitur nephriticus à colico dolore revulsione testiculi respondentis ureteri contracto, stranguriâ & saltem pruritu in glande, ac frequenti sæpè mictione, tum verò stupore quodâ seu tremore cruris respondentis pariter reni seu ureteri contracto, denique frigore extremarum partium infernarum. pag. 248. 249. 250. 271.

XLI.

Dolores pro colicis aut nephriticis habiti convulsionem veluti quandam sequuntur intestinorum, partiumque omnium quas inferior venter ambitu suo complectitur inæqualiter factam, & confertim, hæc autem insequitur divul-

*vulsionem seu contractionem perito-
nei sive nervorum sexti paris vel in
exortu primo conterminoq; ijs partibus
vel mediato & remoto, in principio scie-
licet sive capite ipso, ita tamen ut quan-
doque etiam sequantur contractionem
ureterum spontaneam à summo conatu
immoderatam & propè vio-
lentam.*

I. **Q**uia licet convenient omnes hi do-
lores cum verè colico in extensione
& acerbitate doloris partiumque diversa-
rum adjacentium sympathiâ, in segnitie
alvi nullis cedente medicamentis, in ructib;
in vomitu deniq; non tamen sūma solum
intestini pars coli situ proprio circumscri-
pta & ventriculo cōtigua dolet, sed modò
hæc, modò illa duntaxat abdominis pars,
modò & ut plurimum universum abdomen
quantum quantum est & diversis tempori-
bus hæc vel illa regio dolere primū in-
cipit sive ima, sive media umbilico aut
lumbis respondens, sive denique litera-
lis. Nec verò venter distendi universus at-
tolliq; & intumescere ac extare supra costas,
ilia & pubē, sed contrà potius percipitur de-
primi, subsidere in se, unaq; cum umbilico

ARG.

*1. A sym-
ptomatibus
non nisi
convulsio-
nem seque-
ntibus.*

introrsū retrorsumq; revelli, ut umbilicus ejus in f
lūbis videatur esse quasi assutus, ut in ægro interna
veluti exterebrato efformetur insignis ca pro col
vitas haud absimilis equino præsepio, eaq; intesti
circumscripta terminis prædictis. obstrue

2. A doloris
idea, qua fit
secundum
ventris lon-
gitudi-
nem,

2. Dolor non tam distensivus secun-
dum epigastrij latitudinem, quàm lacerati-
vus secundum potius ventris longitudi-
nem ac profunditatem, & quandoque per-
forans sentitur ac si terebrâ pertunderetur
pars dolens, quæ potissimum est umbili-
cus, etsi in quibusdam doloribus citra fe-
brem latus perterebrari sentiatur. Disten-
tionem porro secundum longitudinem
potius intestinorum fieri, quàm latitudi-
nem, ut fit in dolore colico à flatu, hinc
intelligere est, quod Longanone secundum
longitudinem ita sursum revellitur & di-
stenditur, ut non solum exitu feces inter-
cludat & flatus, sed aditu glandem vel si-
phonem clysteris prohibeat, ut nisi magnâ
vi intus adigi possint.

3. A ructibus
peristaltici
intestino-
rum motus
mutatio-
nem indi-
cantis.

3. Confirmat id fructus familiaris hisce
doloribus, qui satis docet motum peristal-
ticum intestinorum, & flatus inclinatio-
nem sursum ob interclusam penitus viam
deorsum tendentem. Facile enim est in-
telligere longanone secundum longitudi-
nem distento sutsumque revulso, parietes
ejus

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 73

ejus in se considerare, atque adeò cavitatem internam connivere. Itaque dolores hos pro colicis habitos non tam distentionem intestinorum secundum latitudinem ab obstruente aliquo corpore & implente ventrem, præque copia divellente, quàm convulsionem quandam seu distractionem secundum longitudinem consequi vero simile est.

4. Dolor vehementissimus atque subitus non tam intemperiei simplici nudæq; tribui potest, ut solutio etiam subita satis insinuat, quàm sensibili alicui solutionis continuitatis speciei, cum præsertim nulla causa insigniter calefaciens aut refrigerans accusari possit sive externa, sive interna; aliâ autem ex parte solutio continui intestinorum superveniens sit vel exesio, erosiove, vel vulnus seu divisio, vel spasmus divulsioque. Erosionis porro, aut vulneris cum his doloribus conjuncti nulla justa suspicio esse potest, cum & causæ ejusmodi nullæ præsententur, & ex excrementis etiam soluto dolore nihil tale conjici possit, superest certè, ut uni divulsioni tanquam causæ dolores propositi referri debeant accepti, eique secundum longitudinem factæ, ut ex aditu internè intercluso colligere est.

Nam qui sensus veluti perforationis perci-

4. A doloris atrocitate non nisi divulsionem quandam agnoscente.

Causa seu perfora-

*tionis est in-
aqualis par-
tium con-
vulsio.*

*Quomodo
secundum
longitudi-
nem disten-
sio fiat?*

*Intestino-
rum divul-
sio non est
propria, sed
per sympa-
thiam.*

pitur, is sanè non est à causa perforante il-
latus, sed potius ab inæquali partium con-
vulsione seu distractione. Non distendun-
tur autem secundum longitudinem totam
& per extrema, ita ut involutio contextûs
eorum dissolvatur, sed fit secundum par-
tes, ita ut superiores quidem deorsum, an-
teriores autem retrorsum, inferioresq; sur-
sum revellantur & sæpè inæqualiter. Neq;
dolores prædicti sequuntur affectum seu
divulsionem intestinorum propriam; quia
partes omnes toto ventre inferiore con-
tentæ evidenter coafficiuntur. (Nam ven-
trculus & vesica fellis manifestè convel-
luntur, ut ex ructu ferè assiduo, & vomitu
bilis arguere est, tum etiam vesica urina-
ria, & uterus ipse, ut dolor ad pubem ma-
nifestè docet) sed partis alicujus com-
munis intestinæ cum cæteris omnibus
membris inferiore alvo contentis, cui con-
sentiunt ratione connexionis intestino-
rum tunicae propriae unaque sursum in-
trorsumque revelluntur, & fortè etiam
non improbabile dictu est, viscera ipsa
quodammodo convelli per convulsionem
illius partis communis, qualis est tum pe-
ritonæum membrana è lumbis quidem
exoriens, sed propagata & diffusa ad o-
mnes eas partes, tum nervi sextæ conjuga-
tio-

tionis è thorace egressi omnibus omnino partibus inferioris ventris sese communicantes & ad omnes propagines aliquot emittentes. Per sympathiam itaq; sive propaginum sexti paris, sive peritonæi convulsio omnium partium ventre inferiore conclusarum sequi potest. Facile enim est intelligere contractis in se præter naturam vel ramis sexti paris, vel peritoneo, adnatas iis partes necessariò quoque convelli contrahique in se.

HÆC porrò convulsio sive nervorum, sive peritonei sine dubio fieri potest vel in ipso exortu nervorum quidem è thorace, peritonei autem è lumbis, vel in ipsa radice seu principio primo, hoc est, capite ipso à quo scilicet primam originem repetunt. Neque dolores hujus generis contractionem communis partis ac nervi prædicti sequuntur solùm, sed sunt aliquæ in ventre partes, quæ eam contractionem violentam subire possunt, quæ trahat in sui consensum reliquas toto abdomine contentas partes, ureteres nimirum, meatus quippe angustos quidem, sed tunica forti admodum constantes, quoties in enitendo excludendoque lapillo valde laborant, contrahant se sponte naturæ ita vehementer, ut universum quantum est perito-

*2 Nervorū
sexti paris.*

*Nephriticorum
dolorum
causa
est ureterum
contractio.*

ritoneum, cæterasque ei colligatas partes divellant contrahantque non sine atroci dolore; cuius violentæ contractionis consequentis divulsionem ureterum cum dolor totius abdominis sit evidens argumentum, tum verò eam retractionem vehementem & violentam declarat manifestè testiculi respondentis ureteri retractione tanta, ut in abdomine recondi totus videatur, & propè delitescat.

*5. A reme-
diorum di-
vulsionem
Violentam
relaxantiū
conferen-
tiā.*

5. Quia experientia docet, nullum horum propositorum dolorum remedium præsentius esse usu eorum, quæ divulsioni & contractioni violentæ sive nervosi generis, sive membranosi contrariâ relaxatione medentur, & humectare insigniter nata sunt, exolvereque convulsionem & continuitatem divulsam suæ integritati restituere, qualia sunt fomenta humida, & in primis semicupium. pag. 251. 252. 253. 254. 269.

XLII.

Convulsiones ipsæ dolores prædictos producentes inducuntur à colluvie serosa vel in ipso capite adhuc ebulliente, vel ex eo totoque corporis habitu in lumbos ipsos aut vasa interna irridente, per eorumque distentionem violentam

tam universum abdomen affli-
gente.

DEMON-
STRATIO-
NES:

1. **Q**uia dolores illi sequuntur subitas
& insignes temporum mutationes,
sed eas, quibus serum ex habitu introrsum
& confertim detrudi consueverit, cuius-
modi sunt aquiloniæ austrinæ succeden-
tes.

1. *A tempore
invasionis.*

2. Quia dolores isti febribus superve-
niunt, quorum focus in viscerum parti-
mque vicinarum vasis hæret, quæque fe-
bres mutationes tempestatû anni sequun-
tur, per quas serum in massa sanguinis fer-
vorem concipere potest, atque inde in ca-
vum efferri per vasa soporaria, ex quorum
cavibus extremis exundat partim quidem
introrsum partim extrorsum. Ac hoc mo-
do secundum membranas aut inter eas ef-
fusum irruiat impetitque vel principium
nervorum spinalis medullæ, vel principi-
um sexti septimive parium atque alteru-
rum implet distenditque copiâ & fervore,
& secum tum nervos appendices, tum verò
membranas pariter adnatas; aut fervore
deposito descendens & decurrens sistitur
in lumbis, atque nervos inferioris alvi &
maximè originem mesenterij & peritonei
opplens corrugat contrahitque, & secum
revel-

2. *A conco-
mitantia
februm, in
quibus se-
rum fervo-
rem concipi-
ens longè
lateque va-
gatur.*

1. *Extror-
sum, ubi en-
citantur
convulsio-
nes intesti-
norum.*

2. *Introrsum
tunc para-
lysis, apo-
plexia, epi-
lepsia oriun-
tur.*

3. *Ab alia-
rum causa-
rum remo-
tione.*

1.

Flatus.

2.

*Pituita vi-
trea.*

3.

Bilis.

revellit distrahitque quæ finibus adnascun-
tur membra id est, in quibus tandem ter-
minantur & implantantur, intestina scili-
cet & reliqua in alvo contenta, eaque vio-
lenta contractione dolorem iis inurit. In-
trorsum autem & ad animam vergens, ut
loquitur Hippocrates, hoc est, in ventricu-
los cerebri irrepens serum longè graviora
symptomata paralyfin, epilepsiam, & apo-
plexiam atque convulsiones universales,
cum quibus dolores propositi solent com-
mutari. Aut si hæc non accidunt, hæc fe-
bres sudore copioso, vel profusâ hæmor-
rhagia solvuntur.

3. Quia aliàs neque flatus nec pituita
vitrea, aut verò bilis horum dolorum pa-
rens esse potest. Non flatus, cum adversa
flatuum copię victus ratio sæpè instituat
& depressio abdominis versus lumbos con-
trarium suadeat.

2. Non pituita vitrea, cum ustionis sensus
toto abdomine per eos dolores, nusquam
autem frigoris actualis à vitrea pituita in-
ferri solitus, tùm perpetua bilis effusio in
intestina pituitam acidam aut vitream non
patitur intestinorum parietibus aggeri &
adhærescere. Non bilis, cùm illa vel per
convulsionē vesicæ choledochi rejectetur
in ventriculum, aut etiam in vasa ipsa, h.e.
veno-

enosū genus, ut satis indicat urina ipsa ferè
npsè flava; præterea bilis tormina quidē
ipso decursu & erosionis sensum inter-
et, non autem revelleret introrsum retror-
imque intestina versus lumbos, quibus
fui quasi videtur umbilicus.

4. Hanc sententiam confirmat antopsia *4. Ab anto-
psia memo-
ratu digna.*
olluviei serosæ in ipso postico capite civis
claudij Juvenis fracti acerbitate dolorum
dominis quadraginta dies totos acriter
rgentium, ut & vehementia motuum
convulsivorum, qui iis languescētibus suc-
essere post paralyfin. In huius dissecto ca-
avere deprehensa intestina, quanquā cru-
latu per tot dies acerbissimo fuissent affli-
ta, atque immedicabili ferè segnitie labo-
assent integra & inculpata. Sed ubi ad
aput ventum, cum primū ferrā posticū
ranium divideretur, tum aqua pura limpi-
a; sponte diffluere cæpit non pauca: a-
ulso autem cranio meninx occ. piti & ce-
bello interjecta tota madida decolorq;
pparuit ad instar papyri aut telæ in aqua
iū demersæ; & verò totum principium spi-
alis medullæ nervique hinc inde in verte-
ras propagati in aqua plurima innatare,
asæque ipsa per membranas dispersa con-
teto sanguine livescere, congelato quip-
e à frigore aquæ circumstantis comper-
i: aperto demū cerebello non so-

*Obs. Ana-
tomica.*

hum ventriculus quartus aquâ scatens, sed & substantia ipsa eâdem prægnans, totaque imbuta conspecta : cerebrum autem reliquum siccum prorsus & candoris nativi cæteræq; constitutionis retinens reperi- tum. Hanc antopsiam Carolus Piso obtinuit Anno 17. supra 1600.

5. A Vomitu importunitate.

5. Vomitus importunissimus sive assumptorum, sive aqueorum & biliosorum quandoque humorum à qua causâ proficiscitur, si non à ventriculo simul cum intestinis in se veluti præter naturam contracto divulsoq; & ab expressa aquâ è capite sensim simulque bile è vesica choledochi expressâ per vesicæ divulsionem sensibilem, rejectâq; in meatus in ventriculum patentes? Si enim oppidò insignes hepatis tumores assiduam non inferunt vomitum, & quanquam inflammatorii in principio, scirrhi autem nusquam, cur distentum flatu colon perpetuum & pertinacem adeò invehit?

6. A juvamine medicamento- rum refrigerantium.

6. Paulus & Trallianus colicos dolores miraculosè sanari affirmant ab usu refrigerantium. Quî autem hoc fieri potest, nisi quia usu refrigerantium cohibetur raptus feri perpetuus in caput à fervore scil. sanguinis à febre præsentè etsi latente illatus? Ita sanè est. pag. 256, usque ad 269.

XLIII.

*Uteri depluvium è toto habitu & capite
conferitum factum in his, quibus renes
aburrâ multa referti sunt, sequuntur
dolores nephritici.*

Qui enim aliter lapillus aut arenula
in mæadris illis radicum emulge-
rium aut ureterum latitans & sæpè ob len-
torem velut inviscata & firmiter adhære-
cens ex angustiis illis evadere, atque etiam
interjectas carunculas mammillares, seu o-
stices superare potest, nisi ab aliquo vehe-
menter à retro pellente & devolventes, si-
mulque lubricante vias & emolliente ri-
orem tunicarum ureterum, atque lento-
rem arenulæ conglobatæ abstergente?
Uæ omnia sanè aqua è toto habitu præ-
eps ex alto decurrens instar torrentis tru-
scilicet expressaque è vasis subito ambi-
ntis frigore præstare potest.

2. Quia hi nunquam intestant quen-
quam, quin præcesserit immodicum uri-
æ profluvium, quo deturbari è suo loco
pillus potest.

3. Quia ut plurimum colicus & nephri-
cis dolor in iis duntaxat, qui ferè sabur-
am arenosam in urinæ conceptaculis con-

RATIO-
NES:

1. A necessi-
tate motus
externi prin-
cipij quod
est serum.

2. Ab uri-
narum ante
dolores præ-
cursione.

3. A copula-
tione colici
& nephriti-
ci doloris.

F gestam

gestam habent, concurrunt. Tunc enim feri in vasis ebullientis una pars quidem rapitur in caput, ab eaque impleto postico cerebro revulsorij totius dolores abdominis invehuntur, reliqua autem pars eodem tempore in renes despumat & exundat; itaque suo motu saburrâ arenosâ commotâ nephritici dolores accedunt ad colicos habitos. pag. 266. 267.

XLIV.

Materia lapillorum in renibus genitorum sunt ichores sanguinis, ita ut lapidis saxei quidem durâ & cineraceâ constantis substantiâ, causa materialis sint ichores sanguinis crudi & pituitosi; at verò friabilis, pallidi, rubri ac sandarachini, vel etiam atrii sint materie loco ichores potius sanguinis sive biliosi admodum in hepate generiti, sive arteriosi in liene confecti.

ARG:

1. Ab urina-
rum atrere.

I. **Q**uia huius doctrinæ argumenta sunt urina atræ, quæ à permixtione huiusmodi ichorum levi sanguinis ebullitione vere & autumnio separatorum tales

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 83

ales redditæ dolorem nephriticum præce-
rere solent, observatione Pisonis eum in se,
um in alijs.

2. Quia ex centum nephritide labo-
antibus octoginta & amplius renem sini-
strum dolent experientiâ feste, cujus even-
is non solum referri debet in eam renis
nistri posituram, quæ serum impurius
ecdem defecatum in renem refundat,
uæ est Dodonæi ratio, sed etiam in eum
tum, qui respondet Lienî è directo. Pro-
abile enim est admodum, Lienem san-
guinis exterioris officinam κατ' ἐξιν pro
iore naturæ saburram ichorosam sangui-
is atrabilaris in renem sinistrum repur-
are potius, quàm dextrum; & quanquam
ulla ebullitio præcesserit, quæ ichores se-
aret, tamen serum ipsum quacunque ex
ausa in decursu suo nonnullas sanguinis
artes malè coalitas abstergere & secum in-
enes devehere facile potest, quæ partes
rassioris substantiæ à natura nec non len-
oris participes ex angustijs renum non fa-
le evadunt, & cum sero fluxili scil. & te-
uissimo percolantur, sed immorantur
tque adhærescunt, sensimque aggerun-
ar, itaque conglobantur & in friabiles
calculos lapidescunt, p. 282. 283.

2. A lateris
quod in
nephritico
dolore ut
plurimum
infestatur
conditione.

F. 2

XLV.

*Calculi renum non necessario sunt
rubei.*

PROBA-
TIONES

1. *A materia
calculorum
diversitate.*

2. *A loco ge-
nerationis.*

1. **Q**uia rubor non tam renibus acce-
ptus ferendus, quam materiæ scilicet
illis ichoribus, unde & atrii ac alieni à rubro
colores calculorum sunt, qui etiam sæpè
flavi vel cinerei redduntur.

2. Quia non semper in ipso renum pa-
renchymate seu carne generantur, sed po-
tissimum in cavitate seu stomacho renū, &
radicum sive emulgentium, sive ureterum
angustis meatibus. pag. 283.

XLVI.

*Calculi non concretione, sed ustione
seu torrefactione generantur, ubi ubi
locorum in corpore humano à calore
sive mediocri, qualis est puerorum,
blandus & mitis, sive acris, qualis est
juvenum & consistentis ætatis
hominum.*

RATIO-
NES

1. *A frigoris
absentia.*

1. **Q**uia in nostris corporibus frigoris
tantus dominatus esse nequit, ut
corpora stringere & concretione perfectâ
indurare possit. Hoc enim sine stupore
vel etiam necrosi fieri nequaquam posset.

2. Quia

2. Quia in cavitatibus non solum à corde fonte caloris remotis lapilli generantur, ut in vesica, sed in proximis cordis, ventriculo scilicet intestinis superioribus, vesicâ fellis, imò etiam in Aorta ipsa jam primum è corde enata. Nam ex observ. Pisonis in Petri Carpenterij dissectâ aortâ propè cor fistula quædam lapidea instar tubuli veluti incrustans totum stipitem arteriæ reperta fuit extractaq; cum omnium admiratione. Minimè enim adhærescebat alioqui cinerei caloris, sed vitri instar fragilis; diuturnitate scilicet temporis (nam optimus senex centesimum annum attingebat) & acri igneoque cordis calore sero in arterioso genere plurimo ichor sanguinis ratione ætatis & contentionum animi vituitescentis affusus aggestusque in eam puritatem evaserat, quæ fistulam lapideam formarat. pag. 283. 284.

2. A calculorum etiam in locis cordis proximis generatione.

Observ. Anatomica.

XLVII.

Aqua in ascite collecta & tumoris contingens causa est pars feri vehiculi, chyli & sanguinis.

ARG:

2. A substantia similitudine.

QUIA hoc similitudo substantiæ, imò identitas evidenter docet.

F 3

2. Uri-

2. Ab urina
paucitate.

3. A vaso-
rum copia
in ventris
inferioris
membris.

2. Urina ut plurimum pauca, nec quan-
titati potus respondens confirmat.

3. Quia feri conceptacula seu vasa à
natura instituta sunt venæ & arteriæ, in
quæ vasa id cum chylo & sanguine ex potu
& cibo genitis è visceribus illa bitur; necesse
itaque est serum abdominis in cavitatem
venisse defluxisseque è vasis, quæ decurrunt
aut sedem habent inserviuntque membris
ventre inferiore conclusis, siquidem hic
venter membranis unde quaque densis se-
pitur & circumcingitur, quas aqua non fa-
cile præterfluit. pag. 298.

XLVIII.

*Serum in abdomen, postquam majore
copiâ aggestum est, pulsum & ex-
pressum diffluit.*

Funda-
menta.

1. A repenti-
na abdomi-
nis intumes-
centia.

I. **Q**uia ferè desubito & confertim uni-
versum abdomen solet intumesce-
re, qui tumor subitus arguere videtur mo-
tum naturæ seu pulsum potius & apertio-
nem osculorum vasorum, quàm sponta-
neam feri exudationem.

2. A simili
pulsu diar-
rhæarum
aquosarum.

2. Quia motu seu pulsu & compres-
sione vasorum sæpè diarrhææ aquosæ con-
tingunt, per quas plures aquæ libræ vel
uno die extra corpus deiciuntur. pag.

299.

XLIX.

XLIX.

Serum in hydrope accumulatur & magna copiâ colligitur ob tractionem ablatam vel propter defectum indigentie ratione plethoræ, sive universalis, sive particularis; vel ob imbecillitatem caloris in visceribus trahentis; vel ob viarum angustiam ab obstructione & compressione introductam.

ARG.

1. **Q**uia hydrops sequitur eam sanguinis plenitudinem, quam suppressa infert menstrua purgatio mulieribus familiaris, aut hæmorrhoidalis utrique sexus, aut utraque etiam. Talis autem sanguis cohibitus ferè est crudus multoque sero dilutus, quod serum ita plurimum in iis redundans & incalescens ob inarctum à reliquo sanguine spontè separatur, & secretum per se exudat in cavitatem abdominis.

1. A causa hydropem inferente.

2. Quia per frigiditatem viscerum, uæ est causa hydropis vulgarissima, non solum assimilatrix læditur, quin una tra-

2. A frigida intemperie attractricem facultatem ladente.

atrix, cum utriusq; instrumentum sit calor. Atqui quoniam tractio assimilationem præcedit, tractionem potius quam sanguificationem læsam esse arguere oportet.

3. *A Symptom-
atibus at-
tractionis
defectum
sequeuti-
bus.*

3. Quia hunc defectum attractionis imprimis ob angustiam viscerum demon-
strant dejectiones chylosæ pinguesque &
crudæ ascite laborantibus molestæ, uri-
naque in illis nulla aut pauca, sed & de-
jectiones cruentæ ac loturæ carniū recens
mactatarum similes, quæ aliquando præ-
cedunt hydropem, aut etiam in principio
superveniunt, & alioquin atoniam conse-
quuntur viscerum, simulque indicant,
quemadmodum & stillæ sanguinis tenuis
è naribus, è gingivis atque aliis locis asciti
familiares, quæ sanè atonia viscerum non
tam in caloris imbecillitate summa, quam
in præternaturali laxitate & exsolutione
consistit fibrarum, quæ ad retinendum
atque adeò trahendum (nam tractionis fi-
nis retentio) comparatur, & nihil ad assi-
milationem conferunt. pag. 303. 310. 311.

L.

*Obstructio hydropis, causa à multis
crassis viscidisq; humoribus maxime
pertinet ad radices vasorum, quæ utriq;
implantantur visceri.*

Nam

Nam obstructio truncorum quidem rara est ob amplitudinem cavitatis eorum, à qua illa ex parte nomen cavi accipiunt. Ramorum autem sive gastricorum, sive epiploicorum, sive mesaraicorum, obstructio potius perpetuum continensque vli profluvium, quam hydropem inferre solet. Quamquam autem obstructio ralicum sive portæ, sive cavæ hydropem inferre potest, hîc tamen intelligendum est non quidem illum à principio statim contingere, sed febribus diuturnis ab iis obstructionibus illatis tandem succedere. Nam quia sanguis in ijs incuneatus brevi necessarioque putrescit, certe febris præterit, & cum ratione inappetentiæ cum iis conjunctæ corpus plethorâ non ita laboret, inde non ita frequens succedit, etsi cachexia, ut experientia docet in febribus pallidis puellarum, quæ cachexiam quidem, raro tamen ascitem important. pag. 106.

LI.

Ascites non generatur secundum communem sententiam ob frustrationem hamatoseos.

Quia ex corpore heterogeneo & constante partibus crassis terrenisque

F

5

simul

Rat.

A denegatione obstructionis.

1. Truncorum ipso- rum.

2. Ramorum gastricorum, sive epiploicorum & mesaraicorum.

Demonstrationes.

1. A partibus chyliferis heterogenis.

simul cum aqueis (ex quo genere sunt alimenta externa & chylus ipse, qui etsi ad sensum est homogeneus, revera tamen heterogeneum quid est, & ex diversis substantiis confusis coalescens) ex corpore inquam concreto ex quatuor elementis unicuique simplex corpus produci nequit atque illud aqueum.

*1. A sanguis
crudo gene-
ratione ab
intemperie
hepatis fri-
gida.*

2. Quia à languidiore hepatis calore generari quidem potest è chylo sanguis crudus admodum & pituitosus leucophlegmatias formes, tamen ex eodem modo integro ad vasorum radices perveniente nunquam simplex serum generatur, sed sanguis crudus omninò aut potiùs chylus inquinatus, ut loquitur Aristoteles, vel certè qualis ipse è ventriculo venit, & minimè alteratur. Quid enim fiet crassis terrenisque partibus, aut quis absumpsit, cum potius aqueæ & tenues resolutionis sint capaces?

*3. Aequen-
tis caloris
naturæ.*

3. Quia etsi chylus alterationem aliquam admisit, quantumvis levem à languido hepatis calore, is per resolutionem aquearum particularum, aut certè spontaneum earum diffluxum in corpus seipso crassius, quàm contra in simplicius & tenuius converti debet, philosophicâ ratione ita dictante.

4. Quia

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 91

4. Quia in hamotosi serum non tam
generatur in hepate aut liene, quàm è ven-
triculo revera ab iisdem visceribus attrahi-
tur, siquidem ille est ipse liquor, qui in po-
tum usumque venit sive sit aqua pura, sive
vinum, aut aliquod aliud aquæ genus, ut o-
mninò improbable sit, ne dicam absur-
lum, ex chylo toto alioqui heterogeneo
eu composito & corrupto in hepate (nam
generatio præsupponit semper materiæ
corruptionem ex axioma physico, *gene-
ratio unius est alterius corruptio*)
unum simplex elementum idque aqueum
produci. pag. 308, 09.

LII.

*Tumores hepatis & lienis catarrhosi
ac laxi suboriuntur per accessum hu-
moris aquei sese intimius eorum cor-
pus sive parenchyma insi-
nuantis.*

Quia non sunt phlegmonodes, nec
scirrhus nec à vaporibus oriundi.
Non phlegmonodes, quippe absunt fe-
bris & dolor, quæ necessariò adfunt phleg-
moni à sanguine quocunq; affatim & dere-
cente viscus impetente.

ARG:

1. A negatio-
ne præsen-
tiæ.
1. Phlegmo-
nes.

Non

1. Scirrhi,
vel prima-
rij.

Vel secun-
darij.

3. Inflatio-
nis.

Vapor quid?

2. A doloris
defectu.

Non scirrhi aut primario, cum hujus-
modi, de quibus sermo est, laxitatem præ se
ferant, & alias insigni & evidente tumore
se manifestent & præterea evanescant sive
sensim cum evacuatione aliqua sensibili;
aut secundo, cum nulla febris prægressa
accusari possit, cujus ardore arefactum vis-
cus immedicabilem contraxerit duritiem.

Non à vaporibus oriunda, quia per vasa
angusta oblique intestinorum, quæ sunt
flatuum conceptacula, corpori inserta in
viscera usque ferri improbable est, & si
vaporosa substantia in ipso viscere gigna-
tur, necesse est aliqua subjecta materia in
iis delitescat, quæ sit prorsus aquea, atque
ita resolvitur materialis causa omnis pro-
positorum tumorum in aquam. Et certè
" vapor nihil aliud est, quàm serum sive a-
" qua in massa sanguinis vel chylo confusa,
" calore attenuata & concepto agitata fer-
" vore, quod Philosophiæ & sapientum con-
" sensui omnino consentaneum est.

2. Quia id confirmat indolentia tu-
mori conjuncta & tensioni, à cujus enim
humoris conferto decubitu in partem mem-
branam succinctam dolor sensusque tristis,
gravitatis saltem sensus abesse potest, nisi
ab aquei decubitu suam naturam lenis o-
mnisque acrimoniæ expertis, statimque per-
atte-

tenuationem, quam ubi primum viscera
ruit, patitur, levitantis & non nisi per ex-
tenuationem sensim factam irruentis ten-
sionemque molientis. Non enim sanguis
ut alius humor ullus terræ particeps citra
indolentiam affatim & subito viscera in-
vadere potest.

3. Quoniam lien & hepar sunt con-
iuncta, cum venoso quidem genere hepar,
cum arterioso autem potissimum lien, atque
libet massa, sed præsertim sanguinis ar-
teriosi plurimo est sero affusa, haud du-
bium esse potest ab utroque vasorum ge-
nere serosam pleonexiam deponi in u-
trumque viscus posse sive spontè, sive pulsu
motuque naturæ copiâ ejus aggravatæ &
irritatæ, sive seorsim, ut evenit in diarrhœis
biliosis, sive unâ cum sanguine ipso tur-
gente, sed ita ut sanguis ipse quidem in va-
sibus subsistat, serum autem ex iis exundet in
obos atque tumorem excitet. Unde tu-
morum duo genera suboriuntur, quorum
unum à feri duntaxat decubitu sine febre
est quidem saltem non magnâ & gravi; al-
terum cum gravi & acuta febre, quæ sup-
purato ferè solvi solet.

Hepar autem magis opportunum est tu-
moribus, qui à sero unâ cum sanguinis af-
fluxu fiunt, atque febre magnâ succincti
sup-

3. A con-
iunctione
horum viscer-
um cum
venoso &
arterioso
gluere.

Tumorum
duo genera
exoriuntur.

suppurato terminantur; contra lien iis obnoxius est tumoribus, qui ab unius decubitu feri febrem non ita magnam habent adjunctam & per se sedantur. Sanguis enim venosus crassior est crudiorque: & præterea hepatis vasa, quàm lienis longè exiliora & angustiora, sanguis autem arteriosus longè copiosiore sero scatet, quin imò lien ex instituto naturæ fluxiliorem atque adeò aquosiorẽ chylo partem è ventriculo per vasa brevia quidem, sed ampla immediatè trahit exugitque indies, quã immoderatiùs attracta ob intemperiem aliquam contractam, turget tandem collecta aqua & maximè parenchyma eius rarum, spongiosum atque bibulum, si præsertim eveniant renes in suo munere segniores.

*Tumorum
aquosorum
lienis.*

1. Causa generantes,

*qua etiam
Scorbutum
nostræ regio-
ni Endemiũ
excitare so-
lent.*

*2. Symptomata assidentia, qua
similiter in
hæ Scorbutica
conspici-
cua sunt.*

Tales tumores provenire in liene etiam confirmat tũm causarum externarum, tũm symptomatum assidentium speculatio. Hippocratis namque observatione Lienos si plerumque fiunt ab usu aquarum lutulentarum palustrium, & præterea horum tumorum sunt fomites cibi crassi, visceri & præsertim fructus, lacticia atque leguminum juscula. Symptomata assidentia sunt totius habitus marcor, quod lien
|præ-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 95

æxistenti in vasis sanguini substituat
tque affundat in nutritionem serosum
anguinem; totius corporis segnities im-
becillitasque quin spiritus obruuntur a-
quæ copia; varices & tumores pedum,
uia pleonexia serosæ in internis partibus
magis sese prodit; stillicidium sanguinis
quosî è naribus, exesio carnis gingiva-
um, quod serum effervesceat in partes su-
eriores.

Quin etiam ab eadem causa, ulceribus
lysepulotîs crura manant fadanturque;
lenique quia aquæ fervor ille est levis & in
ubjecto aqueo frigidoque inest, certè
ebriis minus evidens, sed obscura, & quæ
n extremis partibus in quas decubuit,
gravis humor sese prodit. pag. 321. usque
ad 328.

LIII.

*Ischuria memorabilis cum
sudore perenni.*

AMPLISSIMUM & Prudentissimum Vi-
rum Antonium de Gatinois Dominum
de Drouville in amano suo in fano D. Nico-
lai secessu solitudini de more vacantem
exino-

Obser.

ex inopinatu Ischuria adoritur, quæ jam
 unum diem illum presserat, cum apud Pi-
 sonem de urina penitus suppressa queri-
 moniam haberet, qui divinatus utrumque
 renem pertinaci obsideri calculo, enema
 unum & alterum, bolum cassiæ cum rheo
 & detractiōem sanguinis è malleolo pro-
 bavit, & in primis diætā atterendis calcu-
 lis atque lubricandis viis peridoneam sta-
 tuit, crebroque per acclivia & declivia e-
 quo aut carrucā vehi iussit, sed frustra. Se-
 ptem interea dies integri dilabuntur, & nul-
 lam aquæ guttulam reddit, imò quatuor
 supra diffugiunt, cum primū urinam ad
 libras duas circiter fundit. Sed iterum u-
 rinā supprimitur, & novendecim dies siccī
 prætervolant, quos ischuria secundò totos
 urget. Circa trigesimum autem circiter
 diem à prima suppressione sex circiter li-
 bras affatim eminxit, sed mox tertium i-
 schuria repetiit æquè ut antè pertinax.
 Tum verò corpus universum jam antea per
 plusculos dies uvidum, spectabili conti-
 nuoque cæpit diffuere sudore, & tam in-
 suavi ac olido, ut vix perferri posset ab ipso
 Pisone. Dies autem jam decem sudor ille
 noctesque tenebat, cum ecce repente
 dolor renum atrocissimus virum prædi-
 ctum adoritur, sed is mox (nam nullus do-
 lor

*Ischuria 11
 dies durat.*

*Post urinā
 funditur.*

*Denuò repe-
 rit 19. dies
 vigens.*

*Tertium
 adoritur.*

*Soluitur su-
 dore factis-
 simo.*

or atrox & acerbus idemque diuturnus)
 micupio paucas intra horas cedit, & fi-
 nitu duo ab illo excreti calculi formā &
 haractere dactylorum uucleis similes, sed
 ongè majores, quorum enixui successit li-
 eralis diuque optata & facilis deinde mi-
 tio. In hac ischuria fieri sanè potuit,

*Causa perti-
 nax ischuria.*

inquit Piso) ut lapillus hærens in pelvis fi-
 e exortuque uræteris aliquo corporis mō-
 u sursum in pelvim rejectus ascenderit, i-
 aque liberum aquæ descensum præbue-
 it, sed mox idem decidens sponte & ab a-
 ua decumbente desuper pressus expres-
 isque, iterum in uræteris principium exi-
 um ut antè denegarit sero. Credibile e-
 im est hæsisse toto illo tempore in exor-
 u uræteris lapillum secundum unam ex
 extremitatibus seu mucronem, non autem
 secundum corpus medium, quod cum u-
 eterem ipsum vi subiit, tum verò dolor
 ravis urgere cæpit. Nam in pelvi ampla
 pis, sanè absque molestia delitescere po-
 uit, unaque penitus intercipere urinam.

ag. 335. 336.

LIV.

*Arthritidis causa continens est sero-
 colluvies, eaque cum semel incalue-
 it aut copia turget, non aliunde, quàm
 venis arteriisq; totius corporis in ar-*

G

ticu.

ticulos ruens & diris cruciatibus affligens, interim & magna aqua portio è capite in quod scilicet innumera vasa finiuntur, in articulos secundum tendines gliscit & irrumpit, quod etiam ex Hipocr: sententia lib. de gland. & loc. in homine fieri potest.

*Mobile in
arthritide
est serum.*

Rat. I.

*A dolorum
subitanea
invasione.*

Itaque mobile est serum. I. Quia dolor desubito & vehementer invadit, omnino etiam humor arthritidis parens magnà vi copiaque & impetu necesse est præcepsuat, qui vel præ copia naturam aggravare, vel qualitate malignà eandem lancinare infestareque vel certè per se ac sponte exundare fervore concepto, Itaque longè lateque despumare & effervesce possit, qualis nequit esse humor aut crassus frigidusque & lentus, qualis sensim in dies generatur, aut calidus, nempe sanguis, cujus integritatem servantis natura retinentissima esse solet, sed serum solum, quod per se exundans, facile ferri quoquo potest; & quâ datâ porta exilire, pariterque nullo negotio à natura huc illuc impelli.

*2. A signis
serosam illu-
sionem indi-
cantibus.*

pag. 347. 349.

2. Quia serosa in toto corpore redundan-

lantia plura sunt argumenta : Tempe-
amentum impensè calidum viscerum o-
mnium, densitas totius habitus, cibandi
ratio liquida, urina profusa copia ad li-
bras sex vel uno die, cum vix duæ cūjuf-
cunque potulentæ materiæ ebibantur, de-
fectiones aqueæ biliosæ, febris cum horri-
pilatione & insigni lassitudine unum aut
alterum diem arthritim præcedens, & sub
vesperam exacerbans, quæ manifestè ar-
guunt ebullitionem & effervescentiam a-
quosi in vasis humoris.

Quoties denique secatur vena, to-
ties advertitur ubi sanguis in pelvi subse-
dit, confusione humorum dissoluta, se-
rum secretum maximam partem pelvis
occupare, eique tantillum miscellæ san-
guineæ constantis & integræ atque incul-
cata innatare. pag. 349. 351.

3. Quia solutio paroxysmorum con-
sequitur madorem totius corporis conti-
nuatum eumque tepidum.

3. A solutio-
ne paroxys-
morum.

4. Quia tumor cum fluxione dolori-
ca conjunctus & brevi discuti solet, re-
solvique & perfectè adeò ut quanquam à
decem annis ægros exercuerit, tamen to-
tum nullum relinquat, quomodo so-
lus humor serosus perfectè resolvi po-
est.

4. A perfe-
cta resolu-
tione citra
suppurum.

Et quanquam tōphus aliquis relinquitur, fit is ab ichore bilioso sensim à calore loci concreto aut etiam ichore pituitoso seu mucoso è capite delapso, prout modus seu lapillus concretis flavus est aut cinereus, tamen rarò suppurato terminatur, sed resolvitur sensim, ex quo aqueus solus humor quippe resolutionis patiens, sed cui ichoris terrenive excrementi aliquid est aspersum, necessario arguitur. pag.

352.354.

Terminus à quo est.

Terminus autem à quo partim est totum scilicet cum suis vasis, partim caput. Illud confirmatur.

I. Torum cum suis vasis

Rationes.

1. A Vasorum connectione cum articulis.

2. A Vasorum externorum tumore.

3. A coniunctione febris cum arthritide.

1. Quia omnia vasa connectuntur per suas propagines cum articulis ipsis, in quos proinde ex omnibus vasis sive plenitudo, sive cacochymia deponi potest & exonerari.

2. Quia adest vasorum externorum tumor, qui ante insultum arthritidis in manibus pedibusque conspicuus est admodum, qui que nisi lapsu temporis subsederit producit morbum in longum tempus. Arterias autem præsertim hîc concurrere, constat ex pulsu magno altoque veluti undoso, qui necessario plenitudinem cum virium robore arguit. pag. 348.

3. Quia febris ferè conjuncta est cum

ius do-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 101

illis doloribus, imò eosdem præcedit, unde colligere est serosam illam diluviem decumbere in artus subjectos quàm maximè è toto corpore. pag. 328.

Hoc autem caput scilicet esse aquarum fontem, convincit evidentissimè syndrome symptomatum in motu depravato & sensu propè sepulto.

II. Caput, Probatio à syndrome symptomatum.

Patiuntur hi ægri non solum motus convulsivos in artubus præsertim inferioribus vel in palpebris, labiis & maximè carpo, sed etiam soporem, qui ad Typhomaniam sive coma pervigil, pertinet. pag. 351.

LV.

Arthritidis fomes è visceribus & hypochondriis inferioribus, alvo nullà ratione est repetendus.

Fundamenta.

1. Quia humor crassus & viscidus eas infarciens partes confertim cumulateque vel uno die articulos inferiorum partium aut impetere membra superiora haud valet, cum ad deterfionem huius humoris longissimum tempus exigatur & ad fluxum omninò sit ineptus ejusmodi humor.

1. Ab humoris hospitantis in illis partibus indole.

2. Quia observatum fuit, alvi fluxui partim spontaneo, partim ab usu quoti-

2. Ab arthritide alvi fluxions succedente.

diano laxantium medicamentorum procurato eique trimestri nihilominus successisse arthriticos dolores de more & repente, eosque gravissimos & diuturnos.

3. Ab alvi

fluxione

præsente ar-

thritide.

3. Quia annotatum toto tempore paroxysmi alvum semper fluere liquidis excrementis, hoc est, aquosis biliosis, quæ indicant sanè ab alvo non venire causam arthritici doloris fomitem, cum alvus contrario motu prorsus repurgetur, nec natura simul contrarios sentiat motus.

4. Ab ana-

temica in-

spectione.

4. Quam sententiam etiam confirmat dissectio corporis, non vi arthritidis, sed peripneumoniæ fati abrepti, in qua satis constitit viscera omnia inferiore ventre contenta, integra fuisse & vitij expertia, atque ab omni infarctu libera. pag. 347. 348.

LVI.

Febris arthritidi conjuncta sæpè non est symptomatrica, sed essentialis ac primaria.

Rationes.

1. A febris

præcurso

ante do-

lo-

res.

1. Quia semper prægreditur & antecedit dolores istos arthriticos licet quandoquidem minime vehemens sit, sed parva & vix conspicua ut omnium eorum principia exigua esse soleant.

2. Quia

2. Quia quanquam sæpè dolores arthritici inducias præbent, nihilominus tamen febris urgere & increbescere per se à Carolo Pisone est annotata.

2. Ab eius
duratione
sedato dolo-
re arthri-
tico.

3. Quia febris symptomatice ad Ephemeram reducitur, quæ unius spiritus vitalis inflammationem sequitur, evidentissimis tamen signis constat hanc febrem non in uno vitali spiritu accenso, sed omninò in sanguinis massa præter naturam inflammata locum habere, uti id continuïtas febris, typus pulsusq; & per quaternarios mutatio indicat. pag. 355.

3. Ab infla-
sione totius
massæ san-
guineæ.

LVII.

*Febris hæc in inflammatione potius
quàm in putredine con-
sistit.*

1. Quia id indicant nigrities & ariditas linguæ, ut & rubor faciei in parte sinistra pulsatioque sensibilis in latere sinistro, quæ omnia sanguinem potius accensum & quidem arteriosum significat, cum lien sit fons sanguinis arteriosi, ut hepar venosi.

Rationes.

1. A signis
sanguinis
arteriosi
phlogosni de-
monstratio-
nibus.

2. Quia in calore non tam mordacitas aut acrimonia insignis, quàm acuties

2. A caloris
formâ.

ties & vehementia quædam observatur; quæ ad sensum frangit à mora hebetarique videtur. Itaque incensionis clariora, quàm putredinis sunt indicia, nisi ebullitionem feri putredinem appellare liceat. Certum enim est in illa sanguinis arteriosi ebullitione, quæ febrim facit, serosam partem sanguini affusam maximè ferverescere; qui in sero fervor putredo dici potest, cum præsertim foetor in dejectionibus aqueis sit maximè manifestus atque aquea corpora utionis non tam sint capacia, quàm putredinis, si quando ebulliunt & fervent, pag. 357.

LVIII.

*Articulorum in curatione arthritidis
ob imbecillitatem quandam susci-
piendi nulla habenda est
ratio.*

ARG:

*A necessitate recipien-
di serosam
materiam.*

Quod enim articuli reliquis membris facilius promptiusque serum sponte suâ effervescens excipiant admittantque, illa propensio non ab eorum imbecillitate, sed temperie aliqua, hoc est, laxitate vel raritate, verum ab ipsa conformatione, eaque non in cavitate posita, sed potius in coniunctione cum vasorum omnium fini-
bus

us repetenda est; quam conformationis
 partem immutare minimè est in nostra
 facultate positum. Articuli enim hoc so-
 lum nomine despumantem aquam admit-
 unt imbibuntque necessariò, quia in iis
 stantur terminanturque vasorum omni-
 um internorum propagines extremæ. Sed
 bullitio primùm quidem in majoribus
 asis internisque incipit, serum autem e-
 bulliens effervescit & exundat in minores,
 tandemque in extremos surculos, qui cum
 non habeant, unde refundant imbibitum
 umorem, inde is in articulorum cavis in-
 uibus scil. extrema ferè vasa terminantur,
 stitur aggeriturque usque & usque, ex
 quo necesse est à continenter impetente
 ero distrahi violenter à se invicem ipsos
 rticulos. pag. 367.

Quod si statuatur sive strictis ligaturis
 ve frigidis medicamentis ab artubus lon-
 è lateque repelli posse confertim irrum-
 entem humorem, id verò ultrò fatendum
 est, sed hoc pacto ægrum in manifestum
 itæ discrimen adducere pertendendum,
 am repulsa serosa illuvies necessariò vel
 ulmones, vel aliquod aliud è nobilibus
 sferibus irruat invadatque, quo sanc-
 tæstat sinere, ut serosa illuvies præceps in
 teriora membra ruat. pag. 368.

*Neque re-
 pellentibus
 locus est.*

LIX.

*Dolores partium externarum saepe fi-
unt à diluvie serosa periostia membra-
nosumque genus internum divellen-
te: ut & stupores sive Paralyse
brachiorum & crurum ab eo-
dem humore nervosum ge-
nus madefaci-
ente.*

Demon-

strationes.

*1. A nulla
membrorum
dolentium
mutatione
in colore
&c.*

*2. A celeri
fine sensu e-
vanescen-
tia.*

*3. A signis
pleonexiam
serosam ma-
nifestanti-
bus.*

Quia neque in colore neque in mole
& caractere à seipsis membra do-
lencia sunt immutata, necesse est omni-
nò tenuissimum atque decolorem eum
humorem esse, qui dolorem membra-
noso generi infligit, qualis unus est a-
queus seu serosus humor in sanguinis
massa.

2. Quod dolores isti vel sensim sine
sensu humore scil. resoluti & citra suppu-
raturum evanescunt, vel subito sudore lar-
giùs dimanante intereunt.

3. Quia pleonexia serosa in corpori-
bus ita affectis manifestè se produnt ar-
gumenta, scilicet urinæ copiosa & longè

potum

totum excedentes tenuesque ac perspicua
nam si quando aspersæ fuligine viden-
ur, est potius ex admixtione ichorum
trabilaris sanguinis, qualis in splenicis a-
rescere credendum est, quod etiam fieri
potest à suspecto vapore sive fumo anti-
monij aut sublimati inspirato) deinde
sanguinis massa tota ferè serosa, hoc est,
sero plurimo diffuens & exiguum aut
nullum sanguinem continens, qualis ap-
paruit in quodam Præside.

4. Quoniam membranæ totius cor-
poris omnes sunt membranæ capitis con-
tinuæ, & hoc aquarum fons est sive la-
porum è capite profecto secundum mem-
branas serosum humorem dolorum cau-
sam depluere est verosimile ; sed quia
non tam partes externæ, quàm internæ
membranæ dolent, omninò ex interno
capite non autem ex externo depluvium
illud venire coniecere est, præsertim cum
quod ab externo capite defluvium fit, ab
o potius externa corporis facies intume-
cere, quàm dolere soleat, sc. externæ mem-
branæ & universales ob motus membro-
um assiduos contractioni & explicationi
sunt assuetæ, & ita impunè ferunt distensi-
onem, quàm depluvium è capite externum

quan-

4. A conti-
nuatione
membranas
rum totius
corporis cum
membranis
capitis.

quanquam confertim decumbens & tu-
me faciens infert, ut constat in leucophleg-
matico habitu.

*5. Acommu-
nicatione
cum hepate
& liene.*

5. Quia præter caput duo viscera He-
par & Lien præsertim sunt fontes serosi
humoris, & eaque viscera membranoso ge-
neri per venas & arterias conjuncta sunt,
haud dubium est serosum humorem in
vasis redundantem & ab aliqua causa fer-
vescens, ut contingit in febribus pluri-
bus, posse è vasis despumare & effervesce-
re longè lateq; & impetere confertim mem-
branosum genus; itaque violentà expor-
recta que plurimum distensione dolorem
vehementem inurere, sed alioqui ferè fu-
gacem, nisi diu duret ebullitio serosi hu-
moris, ut fit in febribus synochis præser-
tim hybernis. pag. 396. 397.

LX.

*Hydrops quidam universalis oboritur
à sero vel depluente ex externo capite
hydrocephalo curato, vel è toto habitu
exsudante, non uti Leucophlegmatia
à sanguine pituitoso &
crudo.*

Rationes.

1. A nulla
cutis muta-
tione in co-
lore,

I. **Q**uia serosum humorem inter cutem
& cæteras membranas universales
stagnan-

agnantem color demōstrat in cute idem
rè atque antè, non autem subalbidus
que lacteus aut livore suffusus juxta
culos, qualis in leucophlegmatia cerni-
ur, ac si cutis suffuso lacte purève mades-
cret vividi coloris ferè deperdito flore.

2. Quia in hoc hydropè compressa
digito cutis ex se statim resilit refluenta a-
a sponte illuc, unde à premente manu
jecta: in leucophlegmatia impressum
giti relinquitur vestigium sanguine cras-
o non facilè refluenta illuc, unde expres-
is erat.

3. Quia cachexiæ nulla in illo mani-
sta sunt indicia, quæ leucophlegmatiam
ræcedere solet: nec pariter febres arden-
es aut viscerum tumores inflammatorii
li subsequi ut hîc solent, nisi fortè con-
inctus sit Ascites, etsi gravitas capitis &
ydrocephalum atque ferè hydropem cu-
uncum præcedant.

4. Quia facilis est solutionis, cum leu-
ophlegmatias non nisi ægrè curetur, quã-
oquidem longè facilius pleonexia serosa
i toto redundans corrigitur, quàm in-
emperies frigida siccaque viscerum cru-
ioris sanguinis parens emendatur. Certè
quosus tumor habitus externi experien-
à teste, solo calore lecti vel sudore eva-
escit.

5. Quia

2. Ab ejus-
dem com-

pressa à di-
gito resili-
tu

3. A priva-
tione ca-
chexia præ-
cedentis,

4. A facili
solutione.

IIO CONCLUSIONES

5. A defectu
anorexia &
sitis.

Quia universali hydropi minimè
anorexia & sitis importuna assiduaque
quemadmodum leucophlegmatia asside-
re consuevère. pag. 398. 399.

LXI.

*Variolarum ea species, quæ vulgò D.
Barbara vesicula vocantur, excitantur à seroso humore in sanguine putrente effervescente è vasis longè latèque sed intra epidermida subsistente, sanguinis ipsius crassamento in vasis resistante.*

ARG:

1. A Cuticula
transparentia.

1. Quia cuticula extans quasi pellucet
ut laterna punica & vesica aperta
non crassus sive lacteus humor, quale est
pus è sanguine genitum, sed aqueus prorsus
humor dimanat.

2. A pustularum evanescentia citra
ullum vestigium.

2. Quia istæ pustulæ subsident sponte
nullo humore aspectabili diffuente, resoluta
aqua nullo in vultu earum vestigio relicto,
aut cavitate nulla in exesa cute impressa.

3. A subjectis in quibus
efflorescunt.

3. Quia hujusmodi exanthemata familiaria
sunt corporibus siccis & gracilibus ac splenicis,
quibus sanguis præsertim arte-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. III

arteriosus, atrabilis est fervidusque, sed
liās serofus, cum reliqua exanthematum
genera suppurato terminari solita, sui que
estigia in exesa cute impressa relinquere
floreſcant potissimum in eufarcis cor-
poribus beneque habitis, hoc est, in qui-
bus sanguis minus fervidus est, sed cras-
sior.

4. Quia delirium concomitans ha-
bet leve minimeque lethale: Mite, in-
quam, delirium propter humoris benigni-
tatem ingenium, sed non lethale propter
facilem ejusdem resolutionem, qualis ne-
esse est fuerit serofus humor in toto ebul-
liens inque caput effervescens, cui hæc o-
mnia competunt.

LXII.

*Acetum fit ex vino ob evocatum cal-
lorem vitalem, & humiditatem a-
queam majori ex parte ab-
sumptam.*

4. A delirij
comitantis
differentiâ,

Vinum a-
cescit.

Vinum merum & generosum quod aquei
humoris minus habet, haud facile pu-
rescere videmus, sed potius acescere, sc. hu-
us vitalis calor duntaxat, minimè autem ca-
lor temperaturæ ab ambientis calore evo-
catur,

1. Caloris
vitalis evo-
catione un-
de est quasi
vinum mor-
tuum.

*2. Extractio-
ne humidi-
tatis extra-
nea.*

*Acetum ex-
siccatur pro-
pter humi-
ditatis nu-
tritiae con-
sumptionem.*

*Acrimonia
aceri ab ex-
traneo calo-
re.*

catur, ex quo acetum est, quasi vinum mortuum, id est, vitali destitutum calore nec non humiditate extranea illa, sive aquea maiori ex parte. Nam in aceto potest aliquid huius superesse, cuius ratione ipsum acetum aliquando putrescit. In generatione autem aceti una cum vitali calore humidum aqueum dissolvi, superesseque humidum continuans, sive proprium una cum mixtionis calore ex eo intelligere est, quod acetum etsi est actu humidum, facultate tamen est admodum exsiccans, scilicet acetum per nutritiae humiditatis consumptionem non amplius ita humectat atque vinum, sed siccius vino factum est humiditate quippe interna per extraneam recessum commixta cum sicco accuratissime. Præterea tametsi acetum ab ambientis caloris actione aliquid contraxit caloris adventitij, a quo acrimoniam quamdam comparat; tamen vino frigidius esse absolute per vitalis caloris corruptionem mordacitas quam habet, evidens est argumentum; quæ mordacitas tanta est, ut quia altius penetrat unaque constringit & mordet, sæpe solutionem continuitatis cum dolore conjunctam inferat. Penetrat autem altius ob substantiæ miram tenuitatem.

Nea

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. II3

Non fit ergo generatio illa aceti ex vino
 er putrefactionem, quam in eo nullam
 esse etiam hæc argumenta convincunt,
 il. certo constat experimento minorem
 utredinem sive inchoatam ad majora esse
 iam, ut longè faciliè sit, quod aliquantum
 æpit putrescere, deinceps insigni corrip
 orrumpique putredine, quam id quod
 leutiquam adhuc putredinis rudimentum
 oncepit ullum. Quod ratio ipsa Physica
 tiam satis confirmat, faciliior quippe est à
 medio ad quodvis extremum transitus,
 quam ab uno extremo ad alterum. Quo
 posito, si inchoatam putredinem in aceto
 atemur, necesse acetum ad putredinem
 esse paratissimum. Atqui experientia quo
 idiana teste acetum vel nunquam putre
 cit, vel certè ægerrimè, vinumque multò
 roclivius est ad putredinem contrahen
 am antequam in acetum mutetur, quam
 bi jam est mutatum, ut docet aceti gene
 ratio arte facta, quæ fit si vinum vel à sole
 el ab alio mediocriter calefaciente tepe
 cat, quò vitalis exhalet calor, unaque a
 ueum humidum absumatur. pag. 405.

*Acetum non
 fit per putre
 factionem.
 Ratio à de
 negatione
 dispositionis
 ad ulterio
 rem putre
 dinem.*

LXIII

anguis. respondet. proportionem. vino
 tque mixtum, quod aqua genus ap

H

pel-

pellat Aristoteles easdemq. patitur affectiones, quas vinum.

*Sanguis re-
spondet pro-
portionaliter
vino in con-
gelatione.*

*2. Putredi-
ne.*

UTi enim vinum putrescit, cum ebulli-
endo fit vappa aut mutatur in alienam
diversamque substantiam, cum acetum e-
vadit aut congelascit, quemadmodum A-
quilone sciviente historiarum fide nostro
ævo ita congelascere vinum est comper-
tum, ut in frustra divisum fuerit milibus
ita & sanguis easdem pati potest affectio-
nes. Congelationem namque sanguinem
non solum extra corpus effusum pati ex-
perientia docet, sed adhuc num in vivente
vel etiam in vasis residere gangræna am-
plam fidem facit, & concretio eius sive
congelatio in vasis à frigore aquæ in cor-
stagnantis plurimæ observata. Quod ad
putredinem spectat, plures sanè variosq.
putredinis gradus sanguinem admittere
modò scilicet mediocrem & coctionis par-
ticipem, quæque corrigi potest, modò
malignam & inemendabilem, modò me-
diam putredinem cum sensus vel ipse do-
cet in sanguine extracto; tum diversæ fe-
brium species, quæ variam putredi-
nis in sanguine naturam consequuntur.
Nam sensus satis deprehendit fibrosæ in

san-

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 115

in sanguine venâ sectâ extracto substan-
tiâ dissolutionem in saniam omnis consi-
stentiâ expertem, tabum aut amurcam re-
ferentem, quem Aristoteles ideò ichoro-
rum morbidumque appellat 4. Meteoror.
edimentum quoque in urina per febres
varium idque modò laudabile, modò exi-
ale, modò neutrum; pariterque pus idem
demonstrat longè scilicet varium per in-
flammationem partium tumoresque præ-
ter naturam succrescens in corpore cum
tempore; hæc enim sequuntur ideoque
seguunt ichores à fibrosa sanguinis sub-
stantia separationem, quæ absque putre-
tine fieri nequit.

Quemadmodum denique ex caloris in-
terno vitalis evocatione, humidique aquei
aut nutritij resolutione ab ambientis ca-
lore potissimum factâ vinum in acetum
mutatur; pariterque sanguinem ex evocatio-
ne vitalis spiritus serosi; humoris muta-
tionem in substantiam aceto affinem quid vetat?
certè limus seu succus melancholicus, in
quem sanguis ustulatus convertitur passim
igidus, quippe acidus & mordax omni-
busque aceto finitimus luculentam fidem
cit.

Nam in aceto quanquã tenui tamen cras-
sorum elementorū non parū superant

Hæc facies,

*In degenera-
tione ad
substantiam
aceto affi-
nem.*

faeces, quæ cum tempore in vasis acetum continentibus subsident & succo melancholico magnâ ex parte respondere videntur. Neque improbable est varias bilis & reliquorum humorum species, in quas sanguis fermentatione, ebullitione, aut aliâ simili alteratione experientia fide convertitur esse mixta quædam, quæ acetum quodammodo finitima sunt. pag. 410. 411.

LXIV.

In omnibus corporibus mistis in unum versum humidum aqueum præsertim est putredinis subjectum, aut certè causa seu occasio omninoq; conditio putrefactionis.

Rationes.

1. A caloris
vinculo cum
subjecto suo.

Quia causa putredinis efficiens est proprii caloris recessus. Calor autem recedere nequit sine proprio interitu cum idem numero accidens proprium nequeat deserere subjectum ac in aliud migrare, necessaria profectò est calori humida substantia, in qua resideat si educi debet & cum qua tanquam cum vehiculo emigret.

2. A ligno-
rum arido-
rum impo-
tentia ad
putredinem.

2. Quia ligna arida, experientia teste integra & sine carie multis seculis non alia ratione servantur, quam quia in iis exigua admo-

Idmodum inest, nec nisi ægerrimè evocabilis humiditas naturalis, cujus indicium, quod ubi primum ea madescunt externoq; liquo perfunduntur & humectantur humore tum facilimè putrescunt. Nimirum calor non potest solus evaporare sine humida aliqua substantia. In humectatis enim aridis lignis aquosus humor imbibitus quia vehiculi usum naturali calori exhibet, occasionem certè præbet & apparatus ad cariem, quippe cum beneficio ejus tanquam vehiculi naturalis calor ab ambientis calore evocatur, ægrè aliàs per humiditatem naturalem modicam ligni exahi potens. Ac tamen si humiditatis adentitiæeductio sive evaporatio nequaquam est putredo, nisi cum ea naturalis educatur calor, tamen est occasio putredinis, quia calori ut dictum est naturali tanquam vehiculum offertur, cum quo hinc facile educitur.

3. Experimur, quoties animus est mixtus quævis à putredine vindicare, id nos consequi, si sale vel igne humidum aquæ extractum à nobis fuerit, tanquam causa facilis putrefactionis, Eo enim in vaporem soluto, nativoque humido, quo res conjunguntur, superstitæ, res retinent eam integritatem multò diutiùs. Certè

3 A præfer-
vatione car-
nis à pu-
tredine.

carnes animalium mortuorum haud facile putrescunt, si nutritia, quâ abundant humiditate quomodocunque resolvatur, alias ad putredinem sunt à natura paratissimæ: contra quibus humiditas aquea inest pauca, sed humidum naturale & oleum cum sicco apprimè mixtum redundat, ea difficillimè sentiunt putredinem, testis est oleum humidum quidem valde, sed humido naturali pollens, eoque accuratissimè cum sicco commixto, ut visciditas ejus docet, nam id difficillimè putrescit.

4. Aresistentia ad putredinem eorum, quæ solis radiis sunt exposita.

4. Confirmant hanc doctrinam quæcunque solis radijs exposita à putredine diu præservantur, quod vehemens solis actio occupet humidum resolvere, quam internus eliciatur calor, & particulatim castaneæ & nices id convincunt, quæ in extrema quidem parte quanquam ambientipropiore tamen, quia sicciore ideoque magis resistente haud facile concipiunt putredinem, cum in interiore facillimè putrescant utpote longè humidior. Agens namque omne citius magisque in corpus ad actionem recipiendam aptius agere consuevit. pag. 414.

In vini putrefactione aquosa ejus
pars est subjectum putredinis &
ejusdem occasio.

Probatio-
nes.

Quia non totam vini substantiam
putrescere, sed particulas tantum
enuiiores & aquosas ex situ vini in super-
ficie eius conspicuo arguere est. Nam hic
& aquosis particulis exhalantibus per
bullitionem vini fit; Ebullitio enim si-
usque in omnibus signum putredinis esse
olet, qui vel in ipsius aquæ elementaris
putredine conspicitur ceu quædam reli-
qua.

1. A situ vi-
ni in super-
ficie solium
conspicuo.

2. Quia experientia docet vinum pro-
live esse ad putredinē primā potissimum
estate ipsius confectionem consequente,
uā præteritā si vinum evaserit putredinem
sequente altera æstate minimè putrescere.
Quod sanè contingit, quia aquosa in vino
umiditas primā æstate adhuc superfluit,
non ita sequente, quippe quæ continnò re-
olvitur tam à proprio, quàm ambientis
alore, sensim scilicet sine sensu, quod
docet vini in doliis imminutio sensim fieri
solita.

2. A situ
prima æsta-
tis proclivi-
tate ad pu-
tredinem.

3. Quia vinum vetustum ob eam con-
nuam aquei humoris exolutionem

3. A vini ve-
tusti naturā
resistente.

no CONCLUSIONES

minimum ejus humoris habens agrè putrescit, & eò minùs quò antiquius similiterque vinum merum & generosum, sed acescit potius, si modò adhuc alicujus humiditatis sit particeps, cuius ratione vitalis calor ab ambientis calore educi possit, aliàs ne acescit quidem, ut fidem faciunt vina Hispanica.

4. Ab artificiali praeservatione contra putredinem.

4. Quia qui vinum à putredine vindicare student, illi igne excoquant, ut omnes ejus partes aquæ exhalent, ex quibus aqueum in vino humidum causam esse & occasionem putredinis concludere licet.

5. Ab acetis sententia contra putredinem.

5. Quia acetum non facillè putredinem sentit, non solum quia per eductionem caloris vitalis frigidius vino redditum evocanti ambientis calori magis obfistit, sed quia humidum in aceto aquosum aut nullum, aut paucum existit quoque ejus minus est, eò minus putredinem sentire potest; cuius indicium est, quod acetum ex vino tenui dilutoque factum propter ejus humiditatis aquosæ exorbitantiam facillè putrescit, cum ex vino generoso factum incolumitatem diutissimè servet.

pag. 415. 416.

LXVI.

H

LXVI.

*Diaria sive unius diei, sive paucorum
consistunt in una aqua sive serosa san-
guinis venosi aut arteriosi parte, eaq;
ebulliente vel etiam putrente, non
verò in spiritu vitali in-
flammato.*

i. **Q**uia calor in febre diaria vel primo
contactu, vel statim suavis est &
blandus; quæ calor certè lenitas suavi-
tasque subjecti halituosi & vaporosi, aquei
& minimè ignei certum est argumentum.
Spiritus verò inflammatus, id est, ignescens
fumum emittit acrem & pungentem mi-
nimeque blandum & suavem.

Demon-
strationes,

1. A caloris
suavitate.

2. Quia pulsus in magnitudinem, ce-
leritatem & crebritatem mutatur, alioqui
exquisite servans naturalem æqualitatem
& mollitiem cum ordine, non aliam ob
causam, quàm quod serosus humor cor-
pus homogeneum tenue atque simplicif-
simum æqualiter fervet, atque ejus fervo-
re cor non nisi mediocriter incalescit, ac si-
ne spirituum notabili exhaustu. Si namque
contrà spiritus vel per unum diem natura-
lem ignescere statuatur, non levem ejus
jacturam sequi necesse erit, unaque vires
insigniter collabascere, unde magnitudo

2. Ab aqua
litate &
mollitie pul-
sus.

& celeritas pulsus non consisteret.

Et mollities organi in pulsu sanè mollis index est, qualis est arteria aqua plurimà ebulliente turgens. Deinde nulla necessitas est contractionis in pulsu majoris seu celerioris, sed sola febrilis caliditas temperari debet; hinc conijcere est in Diarijs spiritum vitalem minimè ignescere, sic enim exsurgerent vapores ex ignescente spiritu calidi sicci & fuliginosi, sed potius alium humorem, ex quo vapores aquei, non autem fuligines excitentur.

3. A defectu
symptoma-
tum ab Hip-
poc. in pro-
gnostic. me-
moratorum.

3. Quia nulla symptomata ab Hippoc. in prognostic. commemorata assident & superveniunt diarijs. Quod sanè evincit diarias minimè in spiritu vitali ignescente hærescere, sed in aliquo alio humore à natura benigno & cujus jactura aut corruptela minimè perniciem aut noxam insignem ad terræ naturæ potest. Nam spiritus inflammatio diem naturalem ad æquare non potest citra omnimodam resolutionem & exhaustum, itaque summam virium jacturam consequentem, indeque syncopen aut certè lipothymiam atque omnium functionum abolitionem. At verò humor serosus simplex & benignus nullam naturæ ingratam qualitatem aut alienam valde, nullamque molestiam

lestiam inferre potest; neque notabilem
offensam functionum importare, aut ha-
bitum corporis à naturali statu in non
naturalem immutare.

4. Quia urinæ benè coloratæ, omni-
noque urinis sanorum similes sunt, quales
sunt familiares omnibus morbis à pleo-
nexia serosâ excitatis, cum contrà verosi-
mile sit in phlogosi spirituum urinas ful-
gorem quendam ac veluti flammam præ
se ferre etsi nihil alieni deponant.

4. Ab uri-
narum cum
sanis simili-
tudine.

5. Quia declinatio accessionis cum su-
dore aut rore aut cum aliquo vapore pro-
prium utique & inseparabile signum est
diariarum. Aqua autem fervens necessa-
riò in vaporem abit magis aut minùs sen-
silem, sed aqueum tamen, hoc est, in aquam
rursus facile mutabilem & concrescibi-
lem, uti erit sudor.

5. A solutio-
ne accessio-
nis per ma-
dorem.

Spiritus autem contrà inflammatus vel
insensibiliter resolvitur, vel in vaporem
siccum & fuliginosum, sed illud potius ut-
pote cum sit simplex & aereo prorsus in-
genio: in aqueum autem vaporem idem
non nisi congelascens atque à frigore con-
densatus abire potest.

6. Quia

6. *A perfecta
infebricitas
tione.*

6. Quia febris diaria desinit in *α'π'υ-
πεξία* perfectam. Aqua autem incal-
escens suā sponte ad ingenium redit, si ca-
lesfaciens causa removeatur, unde calor ab
ea toti communicatus facile & subito per
eius resolutionem remittitur evanescitq;
ex se penitus, cum non facile ita calor i-
gneus à spiritu inflammato inusto len-
tescere possit.

7. *A causis
serosum hu-
morem agi-
tantibus.*

7. Quia causæ diariam excitantes de-
monstrant serosam pleonexiam potius
esse subjectum febrium diariarum. Et si
enim hæ omnes necessario spiritus agitant,
perturbant atque quodammodo inflam-
mant, unā tamen vel etiam prius sangui-
nem & potissimum serosam eius partem
fervefaciunt. Et sanè cum eadem causæ
interea dum spiritus inflammant, simitu
eosdem resolvant atterantque aut vacu-
ent, calor perseverans & in habitu in quo
febris hyparxis consistit suscitata; verbi
gratiā à calore momentaneo spirituum
habet certè subjectum non substantiam
illam spirituum, quæ evanuerit, aut certè
tantā laborat penuriā, ut ei calor diurnæ
durationis tribui non debeat, sed potius a-
liquod aliud subjectum, quod unā cum
spiritu calefactum ab eisdem causis ebul-
lierit, vel certè immediatè à spiritu altera-
tum

tum calorem firmiter retinuerit, & confirmatur, quod cum syncope accenseatur causis diariæ, in ea minimè spiritus, qui posteaquam ad se æger redierit, de novo generantur, incendium concepisse dici possunt & febrem fovere atque subjecti eius vicem gerere.

8. Experimentis constat serosam sanguinis partem fervescere & fervescitā retinere alienum calorem circiter spatium unius diei, ut constat ex orthopnæa, quæ hydropem thoracis sequitur. Illa enim fervorem serosi sanguinis circa primum somnum consequens eumque abrumpēs, non nisi duodecim post horas remittens satis declarat constantiam feri in retinendo fervore circiter spatium diei naturalis. Quod comprobatur quoque aqua semicupij; Nam cum sub vesperatu incalescit & egelidæ commiscetur, sequente die post quatuordecim à fervore horas adhuc eam retinere alieni caloris aliquid observatur, cum ab ambientis alteratione munita, contacto vase fuerit. pag. 427. usque ad pag. 432.

LXVII.

Febricula quæ assident, aut etiam præcedunt Erysipelata, eæ pariter in seroso humo-

8. A natura
seri fervore
rem per spa-
tium unius
diei retin-
entis.

humore præcipue consistunt eoque bilis vel etiam sanguinis ichore tincto, & in vasis modò majoribus & superioribus, modò descendantibus ebulliente.

Ebullitionis

Tex. p. 1. c. 10.

est febricula, &c.

Serosa, seu materialis causa signa.

Ichorum admixtorum indicia.

Febricula à

serosa materia suborta

testis est duratio diutius.

E Bullitionem febricula horrorem quandoque levem consequens, & sitis arguunt; sed serosi humoris febriculæ subjecti atque tumoris causæ materialis indicia sunt cum vomitus aqueus ferè & nonnihil biliosus, tum mollities mediocritasque tumoris consequentis & subsidencia sive evanescencia brevis citra suppuratū vel scirrhum. Denique biliosi aut sanguinei ichoris sero affusi index color flavus aut rubeus etiamnum post tumore evanescenciam aliquandiu in parte superstes, serum enim brevis facilisque resolutionis est, sed & sensus pruritus.

Atqui quoniam experientia teste febricula dolorque & fluxio cum erysipelate conjuncta unum diem terminum habent (nisi forte pleonexia serosa tanta sit ut postquam efferbuèrit, novum deinceps fervorem resumat periodicè & paucos intra dies, verbi gratiâ quatuor consequentem scilicet perturbationem aeris quarto quo-

quoquo die reciprocantem) coniicere est
certè febres, quarum fervor unius diei na-
turalis est, in humore aqueo hære, qui
scilicet fervorem à causis externis impres-
sum unius diei naturalis spatio retinere
solet, cum præsertim causa externa com-
movens id tempus in perturbando aere
servare soleat. pag. 433.

LXVIII.

*Febres continentes imputres, sive E-
phemera plurium dierum idem subje-
ctum cum veris Ephemeris habent,
serosum humorem in vasis ebullien-
tem, sed magis redundantem & vehe-
mentius ferventem itaque reliquam
massam sanguinis sibi confusam ma-
gis & pertinacius calefacientem si-
mulq; totum corporis ha-
bitum.*

QUIA synochi imputris causæ eæ-
dem sunt, quæ diariæ, sed actuo-
siores, sive efficaciores; Verbi gratia,
densitas insignis cutis, quam pariat ob-
structio pororum, quâ vehementer im-
pacti sibi.

ARG:

*1. A causis
materiam
serosam ge-
nerantibus
& colligentibus*

facti sunt humores & inferat plethora vel
etiam polysarcia, & verò omnes causæ fe-
rosæ pleonexiæ sive generantes, ut victus
plenior & humidior atque calida admo-
dum viscerum intemperies, sive colligen-
tes ut longa consueti exercitij intermissio,
aut suppressio vacationis solemnis, à qui-
bus causis aqueus humor suppressus id-
eoque redundans efficitur subjectum fe-
bris.

2. A Caloris
forma &
symptomati-
bus comi-
tantibus.

2. Quia in synocho calor similiter atque
in diaria blandus & minimè mordax, sed
major tamen & paulò vehementior, pul-
sus pariter magni, celeres, crebri ac vehe-
mentes, sed pleni tamen & molles; simili-
terque respiratio pulsui respondens, mo-
tus & typus caloris celer & subitus, urinæ
consistentiâ & colore sanorum similes,
quæ omnia solius serosi humoris fervorem
inducunt.

3. A sympto-
matibus
precedenti-
bus.

3. Quia gravitas capitis & impotentia
vigilandi inclinatioque ad cataphoram,
aut somnus potius profundus & verno-
sus, sed tamen eundem & paucorum
dierum indicat non tam sanguinis ipsius
metastasin, quàm aquei humoris in com-
mune sensorium raptum sive accensum,
certè effumationem plurimam vaporum
frigidorum humidorum, qui non nisi ex
aquo-

quoso humore excitari & attolli possunt.

4. Quia citra vacuationem insignem & aspectabilem, aut certè per sudorem vel omnium solvuntur hujusmodi febres. *4. A solutionis modo.*
 Quis verò alius à seroso humore sive sen-
 tim, sive subito resolvi, aut certè sub aquæ
 forma exire potest? pag. 434, 435.

LXIX.

*Febres synochi putres ita in sanguine in-
 harent, ut serosa in eo pars ebulli-
 ens maximè ac putrescens subjecti
 præcipui quandoque vicem gerat, reli-
 qua autem substantia sanguinis par-
 tialis, sed minus præcipui locum
 teneat.*

1. Quia caliditas manui tangenti se of- *Rationes.*
 ferens plurima quidem, sed illa ta- *1. et caloris
 men mitis & vaporosa, omninoque similis
 idea.*
 ei calori, qui in balneo contrahitur, qui ca-
 lor vaporosus indicat planè subjecti fe-
 brilis plurimum exhalare inque halitum
 digerit: quod à seroso nullum aliud esse po-
 test, siquidem vaporis humidi materia ex
 qua præter aquam nulla causa alia.

2. Quia urinæ copiosæ tenues & aquæ *2. Ab urina-
 rum aquea-
 rum profu-
 sione.*
 instar

instar perspicuæ, omninoque urinis sanorum similes primæ saltem morbi invasioni familiares & singulis exacerbationibus synochorum febrium, sed productarum, etiam ad quadragesimum diem obscure licet, per quaternarios aut septenarios factis & motibus Lunæ respondentibus evidenter insinuant ferream in sanguine partem ante reliquam sanguinis massam & præcipuè fervere.

3. A solvendi
ratione.

3. Quia id confirmat solutio hujusmodi febrium per sudorem tacta, imò allevamentum sive remissio earundem perennem sudorem jam à principio morbi consequens. pag. 436. 437.

LXX.

Febres, quæ in arterioso sanguine inflammato seu ustulato (ustulationis enim magis capax, quàm putredinis vera) focum habere videntur, atque splenicis sunt familiares, earum subiectum est potissimum aquosa ejusdem sanguinis pars.

ARG:

1. A feri in
sanguine
arterioso a-
bandantiâ.

1. Quia inprimis sanguis arteriosus longè copiosiori sero ex anatomia affusus conspicitur.

2. Quia

PHYSICO-PATHOLOGICÆ. 131

2. Quia urinae præterea toto morbi ^{2. Ab urina-}
 decursu urinis sanorum similes existunt. ^{rum condi-}
 3. Quia hanc conjecturam adjuvant ^{ssione.}
 symptomata omnia, quæ utrique generi ^{3. Ab affe-}
 ynochorum putrium, sed potissimum in ^{ctibus assi-}
 rterioso sanguine consistentium assidere ^{dentibus.}
 olent, & imprimis varij dolores externum
 ræsertim habitum & in eo præcipuè ar-
 culos obsidentes, quorum causa est serosi
 umoris continuata & propè perennis ef-
 fervescentia. pag. 438.

LXXI.

*ebrium continuarum plerarumque
 roluvies serosa est subjectum si non
 proprium & adequatum, certè inad-
 uatum & parziale unà cum sanguine
 reliquo cujuscunque natura pitui-
 toso, bilioso sive atrabie
 lari.*

Demon-
 strationes.

Quia adsunt causæ pleonexia serosæ ^{1. A causis}
 evidentes & prægressæ sunt manife- ^{prægressis &}
 è, dum corpora densa & otiosa atque a- ^{præsentibus}
 is victui pleoniori & humidiori, hoc est, ^{serosa collu-}
 ergo potui assuetà invadunt. ^{siei.}

2. Quia symptomata febri assidentia fer- ^{2. A sympto-}
 vorem ^{matibus}
^{concomitantibus.}

vorem serosi humoris maximè attestantur, quippe corpora soporosis affectibus at brevibus aut intempestivis productisq; quidem, sed ex se tamen solubilibus, aut deliriis mitibus atque fugacibus motibusque convulsivis non valde gravibus & verò momentaneis ac pariter doloribus, sed citra suppuratum remittentibus incurfantur, quæ omnia serosi humoris ob ingenium lene facilè fervorem deponentis indicia sunt.

3. A terminationis modo.

3. Quia familiares habent sive dejectiones aqueas, sive sudores largos, quæ denique exanthemata lata pruriginosa & alba habent. pag. 446.

LXXII.

Februm intermittentium subjectum est si partiale, sed præcipuum tamen est serosus humor.

Fundamenta.

1. A venarum prima regione constitutione.

2. A symptomatibus assidentibus.

1. Quia primæ illæ venæ, in quibus focus delitescit perluvie serosæ longè magis, quam venæ magnæ inter alas & inguina sitæ scatere & turgere solent.

2. Quia eadem symptomata ante recensita his febribus assidere solent, sopores scilicet graves & diuturni, deliria sed levia, cruciatus abdominis convulsi &c.

3. Quia

3. Quia febres illæ solvuntur aut saltem allevamentum etiam utilitatem non mediocrem capiunt ex vomitu penitus a quoque, nonnunquam bile eâque varia fuso, deinde diarrhæâ serosâ plerarumque intermittentium inæqualitatis temporis affidente; denique sudoribus largioribus, urinisque profusis.

3. Ab excretionum a quoque
allevamen-
to;

4. Quod cum longitudinem paroxysmorum intermittentium, ut & omnium omnino reliquarum febrium productionem error externus adferat ex Galeni observatione experientiaque quotidianâ. sicut autem partim in largiori potu, partim in negligentia corporis externi & expositione ambientis iniurijs ac præsertim frigori captandæ frigidæ auræ gratiâ facta consistat atque prior ex illis erroribus per materiam additamentum serosam plenitudinem maximè augeat: Posterior verò er cohibitum effluvium aqueum idem quoque præstet, meritò colligere est febres non solum intermittentes, sed ferè omnes cujuscunque generis in seroso humore aut solo, aut cerè unâ cum sanguine cujuscunque naturæ ebulliente, atque utrescente hære, serosumque humorem si non adequati certè partialis, sed

4. A causis
producenti-
bus febres.

134 CONCL. PHYSICO-PATHAL.
præcipui subjecti vicem gerere, & alioquin
occasionem putrescibilitatis dare sanguini
proprio & specifico quarundam
februm subjecto. pag.

450. 451.

F I N I S.

INDEX

INDEX CONCLUSIO-
NUM EX CAROLI PISONIS
OBSERVATIONIBUS DE PROM-
ptarum atque in hoc tractatu
propositarum.

. **P**LENITUDO serosa plerorumque,
 affectuum est fomes & causa mate-
 rialis.

. Lien non refundit in ventriculum reli-
 quias succi melancholici, qui ex sanguinis
 massa in hepate genitâ secerni atque repur-
 gari existimatur.

. Lien est officina altera sanguinis tenuis
 cil. & calidi, qui in arterijs continetur,
 quem sanguinem ex portione chyli tenui-
 ore attractâ generat, genitumq; pulsu in u-
 niversum corpus distribuit.

. Lien est præcipuus feri fons.

. Caput est castellum, seu labrum ac-
 commodatum distributioni feri, sive a-
 quæ membra omnia, quæ animali cientur
 motu, irrorantis ac humectantis, & specia-
 m instrumenta gustûs incolumitatis qui-
 em eorum retinendæ, & causæ sine qua
 non gustus gratiâ.

6. Genarum tumores, Parotis, Parafynanche & aliarum in ore & circa maxillas glandularum tumores plerunque sunt aquosi.
7. Odontalgia creberrime ab eluvie serosi humoris e cerebro decumbente succrescunt.
8. Hypochymatis causa materialis est saepe aqua, sive serum purum putum, quod interdum lentius jam a mora factum est, vel cui immixtum est nonnihil mucosi illius & excrementitij humoris viscidique, qui a particulari nutritione cerebri superare solet.
9. Hemisphæria saepenumero accidunt ob serum vel in capite ante stagnans ac quiescens, sed per ambientis commotionem sive ab obscuro quodam Lunæ syderumque influxu, sive a reciprocantibus ventis illatam, sive aliter fermentatum, vel a raptu quodam in caput delatum & ferverescens adeoque cerebri membranas violenter distendens divellensque.
10. Vertigo simplex oritur a seroso humore spiritus horsum vorsum volvente & representante animæ obsectorum quiescentium species mobiles.
11. Carus saepe fit a sero, sive a febre, si ad fuerit, sive a tempestate aerea commoto, quod

CONCLUSIONUM.

137

quod susque deque vasa cerebri distenden-
do in eam sinus contrahit angustiam, ut ne
deinceps eâ copiâ, quâ sensus postulat, spi-
ritum admittere possint.

12. Parapoplexia, sive Apoplexia levis aut
febris tertianaria eaque comatosa prove-
nit à seroso humore bile atque fuliginibus
biliosis nonnihil perfuso atque caput op-
plente universum unâ cum sanguine in
stipitibus magnorum vasorum ebulliente
& accenso.

13. Apoplexia alia perpetua, alia intermit-
tens quoque est.

14. Apoplexia levis, quæ in Paraplegiam
seu hemiplegiam mutari solet, non tam o-
ritur ab humore crasso viscidoque ven-
triculos cerebri obstruente, quam à serosa
colluvie in cerebro redundante.

15. Lethargus, quem hydropem cerebri
appellare mavult, non à crassa lentaque pi-
tuita, sed sæpè à seroso humore in toto pri-
mum tandemque in capite universo ebul-
liente dependet.

16. Lethargus exoritur non ab obstru-
ctione ventriculorum cerebri, sed ab eo-
rundem compressione, aut à madefactio-
ne cerebri membranarum.

17. In hystericis affectibus principium ner-
vorum afficitur, id est, meninges capitis,

quarum propagines sunt nervi omnes, quatiuntur aut rigent.

18. Motus jam ille depravatus principij nervorum, nervosque generis non est motus naturæ irritatæ membranarum cerebri sese concutientium & inordinatè moventium, ut molestum ac triste corpus excutiant, sed est contractio quædam, seu brevitas longitudinis nervosi generis, quæ necessario sequitur latitudinis principij nervorum augmentum & extensionem ab implente aliquo corpore factam.

19. Sensus in his affectibus non tam per veram à propagata materia illatam obstructionem, quàm per subsidientiam ventriculorū factam vi contractionis insignis.

20. Sanguis suppressus circa uterum non est hystericorum affectuum fomes.

21. Uterus quoq; in passione hysterica est extra culpam. (sa existit.

22. Neq; semen strangulationis uteri cau-

23. Caput per idiopathian affectum, non per sympathian sive ventriculi, sive hypochondriorum, sive membri cujuscunque tales ciēt motus hystericos.

24. Hysterici affectus oriuntur ab aqua sive sero fervore quodam concepto violentèq; distendente principium nervorū spinalis medullæ & sexti septimiq; parium.

125. Syn-

25. Syn-
causa e
interce
paris e
(videt
26. Mo
simplex
motu
morib
filiion
27. Ca
sterola
aut inc
in per
ejus tu
28. T
è capit
moxq;
natura
potius
copia
fui off
29. C
res liqu
30. Fry
calore
jam su
res in
potius

25. Syncopes funestissime & momentanee causa est motus cordis repente abolitus ab interceptione seu obstructione nervi sexti paris cordi implantati ab aquula in eum (videl. nervum) e cerebro depluente.

26. Motus in palpitatione cordis non est simplex, sed conflatus ex tremore & ex motu convulsivo, qualis in piscibus, sive moribundis, sive vibratione corporis & refilitione evasionem molientibus.

27. Causa frequentissima palpitationis est serosa colluvies, quæ aut in vasis fervescit, aut inde in cordis sinus desubito insilit, aut in pericardio ejus continetur, vel propria ejus tunica.

28. Tusses humidæ excitantur à sero lento è capite, sive sensim in bronchia destillante moxq; concepto ob loci calorem fervore naturam irritante ad sui excretionem sive potius affatim magnâ vi depluente suaque copiâ & præsentia libero aeris in-et egres sui officiente.

29. Calor non concitat fluxiones, humores liquando, fundendoque in cerebro.

30. Frigus fluxiones movet non cogendo caloré influentē & humores liquando, (uti jam supra refutatū) nec congelâdo humores in nobis, vel exprimendo humores, sed potius vasa externa præcipue & interna.

quo-

quoque densando, comprimendo & ex ijs
serum exprimendo expellendoque redun-
dans alioqui in massa & fluxile.

31. Motus pulmonum perficitur ope fi-
brarum carnosarum, concurrente simul
eorundem parenchymate.

32. Asthma intermittens est symptoma
obstructionis vasorum omnium, præser-
tim bronchiorum, imò etiam pororum,
substantiæ ipsius pulmonum illatæ ab in-
vadente desuper aqua, sive seroso humo-
re partim è capite depluente, partim ana-
drome quadam è stipite cavæ & fortè et-
iam aortæ pulmones imperente.

33. Febres nonnunquam asthmati & reli-
quis fluxionibus, ut arthritidi & similibus,
quæ à sanguinis arteriosi serique in eo re-
dundantis fervore pendent, conjunctæ
sunt.

34. Fluxionum causæ generantes sive col-
ligentes non semper sunt hepar quidem
impensè calidum, ventriculus autem fri-
gidus & humidus continuò tenuem ac va-
porosam materiam cerebro communi-
cantes.

35. Pleuritidis causa continens sæpenu-
merò est sanguis serosus pronus quippe ad
fluxum ratione seri plurimi affusi (quod
magnâ vi è vasis exsudans, & vehementer
disten-

distens
deinde
dens r
ment
36. Ple
potill
treit
37. Ple
pleuri
38. F
& simi
cem d
39. A
40. S
& col
41. D
habiti
quanti
um qu
plecti
sed qu
tractio
paris v
is part
princip
doque
reteru

CONCLUSIONUM.

141

distendens pleuram, dolorem efficit) & deinde inflammabilis ac febrem accendens ratione calidi in sanguine temperamenti.

36. Pleuritidis causa est sanguis arteriosus potissimum inflammatus magis, quam putrescens.

37. Pleura externa solum afficitur saepe in pleuritide.

38. Pleuritis & Peripneumonia germani & similes affectus tribus modis à se invicem distinguuntur.

39. Autumni tempore ὑδατὸς χλαρὰ ὑπερχωρήματα sunt frequentia.

40. Signa distinctiva doloris nephritici & colici.

43. Dolores pro colicis aut nephriticis habiti convulsionem veluti quandam sequuntur intestinorum partiumque omnium, quas inferior venter ambitu suo complectitur inæqualiter tactam & confertim, sed quæ sequatur divulsionem, seu contractionem peritonei sive nervorum sexti paris vel in exortu primo conterminoque iis partibus vel immediato & remoto, in principio scilicet sive capite ipso, & quandoque etiam sequantur contractionem ureterum spontaneam à summo conatu immo-

immoderatam & propè violentam.

42. Convulsiones ipsæ dolores prædictos producentes inducuntur à colluvie serosa vel in ipso capite adhuc ebulliente, vel ex eo totoq; corporis habitu in lumbos ipsos aut vasa interna irruente, per eorumq; distensionem violentam universum abdomen affligente.

43. Seri depluvium è toto habitu & capite confertim factum in his, quibus renes saburrâ multâ referti sunt, sequuntur dolores nephritici.

44. Materia lapillorum in renibus genitorum sunt ichores sanguinis, ita ut lapidis faxei quidem durâ & cineracea constantis substantiâ, causa materialis sint ichores sanguinis crudi & pituitosi; at verò friabilis, pallidi, rubri ac sandarachini, vel etiam attriti sint materiæ loco ichores potiùs sanguinis sive biliosi admodum in hepate generati, sive arteriosi in liene confecti.

45. Calculi renum non necessariò sunt rubei.

46. Calculi non concretione, sed ustione seu torrefactione generantur, ubi ubi locorum in corpore humano à calore sive mediocri, qualis est puerorum blandus & mitis, sive acri, qualis est Juvenum & consistentis ætatis hominum.

CONCLUSISONUM. 143

47. Aqua in ascite collecta & tumoris continens causa est pars seri vehiculi chyli & sanguinis.

48. Serum in abdomen postquam maiore copiâ aggestum est, pulsum & expressum diffluit.

49. Serû in hydropè accumulatur & magnâ copiâ colligitur ob tractionem ablatam vel propter defectum indigentiae ratione plethoræ, sive universalis, sive particularis; vel ob imbecillitatem caloris in visceribus trahentis; vel ob viarum angustiam ab obstructione & compressione introductam.

50. Obstructio hydropis causa à multis crassis viscidisq; humoribus maxime pertinet ad radices vasorum, quæ utriq; implantantur visceri.

51. Ascites non generatur secundum communem sententiam ob frustrationem hæmatoseos.

52. Tumores hepatis & lienis catarrhopi ac laxi suboriuntur per accessum humoris aquei sese intimius eorum corpus sive parenchyma insinuantis.

53. Ischuria memorabilis cum sudore perenni.

54. Arthritidis causa continens est serosa colluvies, eaque cum semel incaluerit,

rit, aut copia turget, non aliunde, quàm è venis arteriisque totius corporis in articulos ruens & diris cruciatibus affligens, interim & magna aquæ portio è capite in quod scilicet innumera vasa finiuntur, in articulos secundum tendines gliscit & irrumpit, quod etiam ex Hippocr. sententia libr. de glandul. & loc. in homine fieri potest.

55. Arthritidis fons è visceribus & hypochondriis inferioreque alvo nullâ ratione est repetendus.

56. Febris arthritidi conjuncta sæpè non est symptomatica, sed essentialis & primaria.

57. Febris hæc in inflammatione potiùs, quàm in putredine consistit.

59. Articulorum in curatione arthritidis ob imbecillitatem quandam suscipiendi nulla habenda est ratio.

59. Dolores partium externarum sæpè fiunt à diluvie serosa perioestia membranosumque genus internum, divellente; ut & stupores, sive paralytis brachiorum & crurum ab eodem humore nervosum genus madefaciente.

60. Hydrops quidam universalis oboritur à sero vel depluente ex externo capite hydrocephalo curato, vel è toto habitu

exsu-

exsudar
sanguin
61. Var
Barbara
seroso h
velcente
epidermi
fament
62. Acc
lorem v
majorie
63. Saz
estque m
Aristote
quas vi
64. In
versum
putredin
ocasio
tionis
65. In
pars est
ocasio
66. Dia
constitut
nis ymo
ecente ve
ritu vita
67. Febu

CONCLUSIONUM. 145

exsudante, non uti leucophlegmatia à sanguine pituitoso & crudo,

51. Variolarum eæ species, quæ vulgò D. Barbaræ vesiculæ vocantur, excitantur à seroso humore in sanguine putrente effervescente è vasis longè lateque, sed intra epidermida subsistente sanguinis ipsius crassamento in vasis restitante.

52. Acetum fit ex vino ob evocatum calorem vitalem, & humiditatem aqueam majori ex parte absumptam.

53. Sanguis respondet proportionè vino stque mixtum, quod aquæ genus appellat Aristoteles, etiam eas patitur affectiones, quas vinum.

54. In omnibus corporibus mistis in universum humidum aqueum præsertim est putredinis subjectum, aut certè causa seu occasio, omninoque conditio putrefactionis.

55. In vini putrefactione aquosa ejus ars est subjectum putredinis & ejusdem occasio.

56. Diariæ sive unius diei, sive paucorum consistunt in una aqua, sive serosa sanguinis venosi aut arteriosi parte, eaque ebullente vel etiam putrente, non verò in spiritu vitali inflammato.

57. Febriculæ quæ assident, aut etiam præ-

K

cedunt

cedunt Erysipelata, ex pariter in seroso humore præcipue consistunt, eoque bilis vel etiam sanguinis ichore tincto, & in vasis modò majoribus & superioribus, modò descendentibus ebulliente.

68. Febres continentes imputres, sive Ephemeræ plurium dierum idem subjectum cum veris ephemeris habent, serosum humorem in vasis ebullientem, sed magis redundantem & vehementius ferventem, itaque reliquam massam sanguinis sibi confusam magis & pertinacius calefacientem simulque totum corporis habitum.

69. Febres synochi putres ita in sanguine inhaerent, ut serosa in eo pars ebulliens maximè ac putrescens subjecti præcipui quandoque vicem gerat; reliqua autem substantia sanguinis partialis, sed minùs præcipui locum teneat.

70. Febres quæ in arterioso sanguine inflammato seu ustulato (ustulationis enim magis capax, quàm putredinis veræ) focum habere videntur, atque splenicis sunt familiares, earum subjectum est potissimum aquosa ejusdem sanguinis pars.

71. Februm continuarum plerarumque proluvies serosa est subjectum si non proprium & adæquatum, certè inadæquatum & par-

ferosus
ue bilis
& in va
us, mo
sive E
jectum
sum hu
magis re
rentem,
inis sibi
calefaci
s habi
anguine
bulliens
precipui
a autem
ed minus
guine in
nis enim
era) to
nicis sunt
potissi
pars.
arumque
non pre
equatur
& par.

2. **partiale** unà cum sanguine reliquo cu-
uscunque naturæ pituitoso, bilioso sive a-
cabilari.

2. **Febrium intermittentium subjectum**
etsi **partiale**, sed **præcipuum** tamen
est **ferosus humor**.

SOLI DEO GLORIA.

Errata Typographica corrigenda.

*Prior numerus paginam, posterior
lineam denotat.*

PAG. 15. 9. in marg. lege feri. 16. 13. obnoxiorum. 19. 20. puræque. 25. 27. deleatur ex. 28. 21. posset. 37. 7. concutientium. 33. 4. conspicuus. 34. 18. canalium. 45. 15. affectat. 46. 4. naribus. 49. 9. ex. 48. 2. nullum. 48. 22. implantati. 49. 17. sensibilis. 50. 19. eufarca. 51. 8. redactum. 54. 12. inquam. 57. 26. bronchiorum. 58. 12. quadam. 61. 8. cum. 66. 15. tempore. 67. 23. pinguiusculæ. 68. 17. deliniatur. 69. 6. adstricta. 71. 23. lateralis. 81. 12. devolvente. 81. 15. arenulæ. 85. 12. coloris. 90. 18. alteratus. 91. 15. catarrhopi. 91. 19. insinuantis. 94. 10. chyli. 95. 6. serosa. 95. 23. amæno. 100. 4. nodus. 103. 14. phlogosin demonstrantibus. 125. 19. vesperam.

*Alia errata leviora Lector ipsemet
emendabit.*

nda,

n.19.20.

7. con-

n.45.15.

n.48.12.

8. reda-

18.12.

nguinf-

ateralis.

s.90.18.

s.94.10.

duis.103.

peram.

et

